

כסלו התשע"ז
20

כתר מליוכה

בטאון פנימי היו"ל ע"י איגוד בוגרי ישיבת "כסא רחמים" ספרדיית חכ"ץ ומוסדותיה

גדולי יהיה המעמד לכבודה של חתונה | 6

22 | מיוחד

מאחורי הקלעים
של "מגדולי ישראל"

32 | מעורר

פניני מוסר ממורנו הגאון
רבי צמח מאזוז שליט"א
על פגעי הטכנולוגיה

54 | כסא רחמים שלי

עם הגאון רבי אדיר
עמרוצי שליט"א

מה בכתרי?

קריאת קודש 3

6 זניות 4

הילולא רבא דצדיקייא 6

מלכס בראשם 7

הדרת מלך 9

קרב חייו 14

נאמנים דבריו 18

דתי המלך 20

גדול בישראל 22

חזק ויאמץ ליבך 32

נטפי זכרון 38

בת הרחמים 42

אחות בבית המלך 50

נסא רחמים שלי 54

חדשות אני מגיד 62

חדש באוצר 68

משובצים זהב 71

גדול יהיה המעמד לכבודה של תורה

**איגוד בוגרי ישיבת
"נסא רחמים" ספרדית
תכנ"ץ ומוסדותיה**

עורך: הרב עובדיה חן

ניהול הפקה: הרב עובדיה מאזוז

כותבים ומשתתפים: הרב יונתן שלמה

מאזוז, הרב אביתר כהן, הרב אדיר כהן,

הרב יהושע כהן, הרב אלעד עשוש,

הבח': איתן חדאד, אלחנן חדאד, דורי פרחי

ביקורת: הרב רפאל מאזוז

מזכירת המערכת: נ. ורדי

גרפיקה ועימוד: שזהם

הדפסה: אביבית הפקות-054-6740977

התמונות: באדיבות עזרא טרבלסי

המען למכתבים:

ת.ד. 2750 מיקוד: 51127

לציין עבור כתר מלוכה

טל': 0504158562

פקס: 03-6774060

דוא"ל: 7654216@GMAIL.COM

הבטאון יוצא לע"נ החכם השלם שייף עייל שייף
נפיק ועסיק באורייתא תדירא, הרה"ג שנדכך
ביסורים רבים ר' יגון חדאד צוק"ל ת.נ.צ.ב.ה.א.

קריאת קודש!

Institutions Yeshivat
KISSE RAHAMIM

בנשיאות רבותינו שבא"י:
מרו הגאון הראשון לציון הרב עובדיה יוסף שליט"א
ולחבריה"ח מרו הגייר רפאל כ. צבאן זצ"ל,
רב נתיבות, חבר מועצת הרבנות הראשית לישראל

מפעלי התורה הקדושה

מוסדות ישיבת
נסא רחמים ספרדית (ע"ד)

על שם מרו הגאון
ר' רחמים חי חויתת הכהן זצ"ל, ראבי"ד אי מרבא
(נסודה בכסלו התשכ"ג ע"י תלמידו הגאון הקדוש
רבנו מצליח מאוז זצ"ל הי"ד חבר ב"ד בתוס')

עמותה רשומה מס. 58-000-858-9

**מוסדות
הישיבה:**

- גן ילדים
- ת"ת לבנים
- גן ובייס לבנות
- מתיבתא ז-ח
- ישיבה קטנה
- ישיבה גדולה
- סמינר לבנות
- כוללי אברכים
- בני-ברק
- גבעתיים
- נתיבות
- בד"ץ "משפט וצדק"
- ירחון "אור תורה"
- "מכון הרב מצליח"
- להוצאת ספרים
- כולל ערב
- לכתיבת שו"ת
- "יועץ שמואל"
- מכון
- "זכרו תורת משה עבדי"
- קרן גמ"ח ומענקים
- מכון חסי"ת הספרדי
- "ייד רפאל"
- ועוד...

בס"ד, בני-ברק, יום א"ב אב ל'שנ"א

אחד מרחשן השעצ. לסדר: זה ברך את אברהם כל
אבנא

בואי הישיבה, הגאונים, האברכים, ואת התלמידי
חכמים, כי כל אתר ואתר, הע"א

שום רב לאוהבי תורתך!
אברות יומא דהילולא דרבינו יוסף השעצ, שיחול
כיום לשי"ת השעצ (ד'ו-ד'ו), אנו מכניסים
מבואי ישיבתנו הקדושה, ארכוש אבות פתים
אחד להגות בסך 56 ש"ה (כ-90 תלומים)
או לשכנע חבר שיניח פתים אחד, ובכך אתם
צוצרים לישיבה לקיימה ולבססה, ושכרם אפרו
מן השמים, כנס צדיקים ונתן כרם אנשים וצדיקים מאוז ס"י
בכ"מ מעלה רוחני ור"מ
ב"ד ב"ד "נסא רחמים" בני ב

כניסה

ברכה

הבטחת מרן ראש הישיבה
וגדולי ישראל שכל מי שתורם
לישיבה זוכה ומתברך
בסייעתא דשמיא גדולה.
מאות סיפורי ניסים וישועות
מדהימות בזכות התורה,
ואין מי שתרום ולא ראה ישועה!

**רכשו כרטיס להילולא הגדולה,
המכני בתורה הקדושה,
וזכו בתעשה זכויות בכרטיס אחד!**

**6 זכויות
בכרטיס
אחד**

הזדמנות

ובנוסף,
לזריזים המקדימים כניסה
להגרלות מקדימות
על: מגוון מתנות יוקרתיות
ועוד שיוגרו מדי יום
החל משבועיים
לפני ההילולא, בשידור חי
ברדיו **קול ברמה**,
בין 14:00-16:00

זכות

תינוקות של בית רבן,
בחורים עמלי תורה, ואברכים המוסרים נפש,
בעשרות מוסדות תורה בארצנו הקדושה, עוסקים בתורה
ביגיעה, יצמחו ויזכו להיות גדולי ישראל ויראי שמים, **בזכותך!**

מתנה

במעמד אלפי משתתפים,
גדולי הדור ואישי ציבור,
ארוחה בשרית כיד המלך,
תזמורת אומנותית,
ואוירה מרוממת ומיוחדת.
**אתם נותנים כה לתורה,
אתם נכנסים הינם!**

**ברכישה 2 כרטיסים,
אתם זכאים
להכנס להגרלה
נוספת ומיוחדת,
של השתתפות
בשבת מרוממת
בבית מלון
עם מרנן ורבנן,
רבני הישיבה,
מרון ראש הישיבה שליט"א
ומרון הראשל"צ
הגר"ש עמאר שליט"א**

**חייגו עכשיו!
1700-50-51-52**

לההילולא
הגדולה בעולם,
באולם הגדול ביותר
במזרח התיכון,
מרכז הירידים
גני התערוכה

הגרלה

כניסה להגרלה
הגדולה על שני רכבי
שברולט 2017
ועוד עשרות מתנות
בשווי אלפי שקלים,
שיוגרלו בערב ההילולא.
מישהו חייב לזכות,
אולי זה יהיה אתם?

בלי הגרלה,
אתם מקבלים
מתנה יוקרתית,
אות הוקרה על תמיכתכם
בממלכת התורה הקדושה.
בחרו לכם מתנה מתוך
16 מתנות מיוחדות!

מוסדות ישיבת
כסא רחמים
 מתכבדים
 להזמין אתכם ל

היילולא רבני דצדק קנייא

של רבותינו הקדושים:

רבנו הגדול הרמב"ם, המקובל האלקי רבי יעקב אביחצירא,
 עמוד ההוראה הגאון רבי כלפון משה הכהן, בנו הגאון רבי אברהם מגוץ הכהן,
 מרן הגאון הקדוש רבי מצליח מאזוז הי"ד, מייסד, מנהל וראש הישיבה בתוסד,
 זכר צדיקים לברכה, וזכותם תעמוד לנו ולכל ישראל, אמן.

**במרכז הירידים
 גני התערוכה**
 ביתן 2 - רח' שדרות רוקח 101
 תל אביב

**היילולא תיערך אי"ה
 ביום שלישי י"ט
 בטבת התשע"ז**
 בשעה 18:00 בערב (17.1.2017)

סביב
 שולחנות ערוכים
 כיד המלך

במעמד:

ראשי ישיבות, רבני ערים, ראשי מוסדות, שרים וחכמים ובראשם:

הגאון הגדול הרב הראשון לציון רבה של ירושלים הרב שלמה משה עמאר שליט"א	הגאון הגדול מורנו ורבנו עטרת ראשנו מרן ראש הישיבה הרב מאיר מאזוז שליט"א	הגאון הגדול הרב הראשי לישראל רבה של תל אביב הרב ישראל מאיר לאו שליט"א
---	--	--

הגאון הגדול הרב רפאל כהן שליט"א ראש מוסדות "תל תשובה" - צפת	הגאון הגדול הרב פנחס כהן שליט"א רב העיר - נתניה	הגאון הגדול הרב יצחק ברדא שליט"א ראש מוסדות "יצחק ירנן" - אשקלון
---	---	--

הגביר הנכבד ידיד הישיבה מר איריק חדאד הי"ו - מרטיני צרפת	הגביר הנכבד ידיד הישיבה מר משה חדיף הי"ו - ביריה - צפת	אורחי הכבוד:
--	--	---------------------

הרב אליהו ישי הי"ו סגן רה"מ ושר הפנים לשעבר	מר משה כחלון הי"ו שר האוצר	הרב מאיר פרוש הי"ו סגן שר החינוך	הרב יעקב אשר הי"ו חבר הכנסת ראש עיריית כ"ב לשעבר
--	-------------------------------	-------------------------------------	--

ההגרלה 2 מכוניות תכשיטי זהב ועוד פרסים יקרי ערך

לפרטים ולרכישת כרטיסים 1700-50-51-52

תזמורת מזרחית מרוממת

עוזיה צדוק • יובל טייב
 ש.שאל חיון • יוסי ברדא
 בני ברדא

כרטיס כניסה: 200 ש"ח חניה מטובסדת: 20 ש"ח לכל האירוע

מוסדות ישיבת "כסא רחמים" ספרדית
 המרכז: רח' עזריאל 26 בני ברק. תל: 2750. טלפון: 03-6767163

הטעות להילולא (יש לראשם מראש עם האחרים): **אלעד** - הרב הושע 9063863-03 • **אשקלון** - הרב זיו עסיס 8121978-050 • בית הנכנסת (עטרת חיון) רח' יוספטל פונת שפידי ליד תיבת"ג איתרביה - **אשדוד** - ר' דוד כוכבז 7687303-052 או 3037303-058 • **בני ברק** - אוריית לוי 8484216-054 (מתנה במספר הנרשמים) • **בני תל אביב** - ר' אברהם כהן 4148407-050 • רחוב עזר הצעממאות ליד אהלנו לבנה בשעה 18:00 • **בני ברק** - מרכזי ישיבת "כסא רחמים", רחוב הרב שמואל 26 בשעה 18:00, 18.15, 19.15 • **בני ברק** - קריית הרמב"ם - בני ידנה קבלן 7676512-052, רחוב אברבנאל פנת התלמידים בשעה 18:00 • **בני ברק** - צפתת רוקח - בני מוריה 6580415-050 • רחוב הרב שמואל 14 בשעה 18:00 • **באר שבע** - ר' אליהו חורו 4108700-050 • **טבריה** - ר' עדיאל כהן 8477628-054 • **ירושלים** - ר' משה מאיר 2019935-054 • **אנטוניה** יואים מנצח בשעה 18:00 • **בדיוק** - ההסתה חיון רק בהצגת כרטיס הגרלה כלבד • **כפר סבא** - ר' ששון טרבלסי 8743584-050 • **מונתה** במספר הנרשמים) רחוב יוצמן מול התנה מרכזית דרך התחנות לכיון השומרון • **נתניה** - ר' שרה ששון 7143773-052 • **נתניה** - ר' יאלי 10688-050 • **עמנואל** - ר' צוריאל עסיס 3223948-058 • **מתח קהול** - בני מלכה טרבלסי 7717654-054 • **צפת** - הרב נתנאל בוקר 4112655-050 • **קריית ספר** - בני מל קבלן 3143536-053 • **רביסם והקריית** - ר' צוריאל ציאירה 7660537-052 • **ראשון לציון** - 2 אנטוניה יואים מרמת אליהו רחוב הרב עזר 2 ליד בוקר, 1 ממשיך לכיון הירושלמי - בהיכל "זכור לאברהם" • **מזרח** - ר' שרון מנסיא 6781541-054 • **רמת גן** (שכני ו' בני ברק - משפ' מימן 3001552-077 • **רחובות והסביבה** - ר' ירון שרה 7193097-052 • **דרכי הגנה: רכבת ישראל** - עז פנת האולם, וכן כל קווי החבורה הצריחה. **לפרטים נוספים** בענייני ההסתה: 054-8463564 | 058-5555576

הלכם בראשם

פנינים מחשנתו של מן חייסד הישיבה זצוק"ל

גְדוּלָה תוֹרָה יוֹתֵר מִן הַפְּהֶנֶה וּמִן הַמַּלְכוּת, שְׁהַמַּלְכוּת נִקְנִית בְּשִׁלְשִׁים מַעֲלֹת, וְהַפְּהֶנֶה נִקְנִית בְּעֶשְׂרִים וָאַרְבָּע, וְהַתּוֹרָה נִקְנִית בְּאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה דְבָרִים. וְאֵלוּ הֵן: בְּתִלְמוּד... (אבות פ"ו מ"ו).

בְּתִלְמוּד. שיהיה שוקד תמיד על תלמודו, וזה מכלל חשיבות ויקר תפארת התורה הקדושה, להורות שעדיין לא בא עד תכליתה, ולכן נקראו החכמים ת"ח, לפי שתמיד הם עדיין תלמידים. וכבר כתב הרמב"ם (פ"א מהלכות תלמוד תורה ה"ח): "כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורין, בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כחו. אפילו היה עני המתפרנס מן הצדקה ומחזר על הפתחים, ואפילו בעל אשה ובנים, חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר: "והגית בו יומם ולילה".

ומסופר על הגאון החת"ס שהלך פעם לעיר הבירה וינא ונתאכסן שם במלון, ובא שם ג"כ ת"ח סוחר מעירו פרשבורג לקנות סחורה, וראה החת"ס שהיה הת"ח ההוא כל היום טרוד בעסקיו ולא קבע עתים לתורה כאשר בביתו, והוכיחו ע"ז, אזי התנצל אותו הת"ח כי אמנם בביתו יכול הוא להתפנות מעסקיו ולעסוק בתורה אבל בדרך ובמיוחד כאן בעיר הבירה וינא שבאתי לימים ספורים לרגל עסקי איך ביכולתי למצוא פנאי ללמוד? השיבו הגאון: בא וראה עצת ה', והראהו הכתוב בק"ש: "ודברת במ שבבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך", וביאר לו, כי רומז הפסוק ודברת במ בד"ת בקביעות זאת ביכולתך לעשות "בשבבתך בביתך". אבל כי יפלא ממך הדבר מה תעשה "ובלכתך בדרך" והנך עסוק בעסקיך למעלה ראש? על הנני נותן עצה טובה "בשכבך ובקומך" - שלכל הפחות בלילה בשכבך קודם השינה, ובקומך אחר ברכות התורה חטוף איזה ספר ללמוד בו מעט! אבל לפרוטרו בלא כלום אי אפשר, ואם תעזבנה יום - יומיים תעזובך, וכאשר תתרגל באופן זה ההרגל נעשה טבע. וזהו מה שאמר התנא "בְּתִלְמוּד" - שישתדל האדם ללמוד בכל אופן ובכל זמן ועכ"פ לקבוע עתים לתורה בבקר ובערב.

וכל רגע פנוי יש לאדם לנצל ללימוד התורה, ולא יאמר מה יועיל לי הלימוד ברגע כמימריה, כי פרוטה לפרוטה מצטרפת לחשבון גדול, וכמו שנאמר "והחכמה מאין תמצא" - דהיינו שישקוד האדם על לימודו אפילו בשעה קטנה המזדמנת לידו ונדמית ל"אין", ומניצול רגעים אלו תימצא החכמה בקרבך. יען כי בכל דיבור ודיבור נברא מלאך טוב.

וזה כונת הכתוב: "להנחיל אוהבי יש, ואוצרותיהם אמלא", כי לכאורה יעלה על הדעת לשאול אם מכל מלה ומלה בתורה מקיים האדם מצות עשה, הרי אין לדבר סוף ותכלית, ומאין יוקח שכר כה עצום לרבבות רבבות מלאכי השרת שנבראו מלמוד התורה"ק? על זה השיב הכתוב: להנחיל אוהבי - הם לומדי התורה

הקדושה - יש! כי הבורא יתברך אין קצה לאוצרותיו, ואין שיעור וגבול ליכולתו, ואין ספק בדבר שבכחו וגבורתו לתת לכולם כפי חלקם המגיע להם. שמא תאמר, מ"מ אולי יש גבול לגן עדן, וכפי ריבוי לומדי התורה ולימודה, כך יצטרכו להתחלק בשכר הנמצא, כמנהג האדם המזמין את אוהביו לשמחת נישואין בביתו, שככל שירבו הקרואים, יצטרך המארח לחלק המנות לקטנות יותר, על מנת שיוכל לחלק מנה לכל אחד. לכן אמר הנביא לא כי! אלא "ואוצרותיהם אמלא"! - כל אחד ואחד יקבל שכרו במלואו.

ודוגמא לזה מצינו בביהמ"ק שלמטה, שהיו ישראל "עומדים צפופים ומשתחיים רווחים", שאע"פ שהיו באים לאלפים ולרבבות וע"כ היו צפופים, בשעה שהיו משתחיים היה המקום מתרחב וכל אחד היה רחוק מחבירו מרחק ד' אמות שלא ישמע חברו וידויו, וזאת מאחר שהקב"ה הוא אין סוף, וכן המקום שמשרה בו שכינתו אין לו גבול, וכך הוא השכר שנותן. ולזה אמר התנא "בְּתִלְמוּד" - שלא יקל בעיניו ח"ו לבטל תורה ותפלה אפילו שעה קטנה.

והתלמוד הוא התנאי הראשון לקנין התורה, ורק על ידה יוכל לגרש את היצה"ר מקרבנו, ולימוד התורה קודם לעשיית המצות, וכמאמר הכתוב: "כי נר מצוה ותורה אור" - המשיל המצוה לנר (הוא הכלי ששמים השמן והפתילה), ואת התורה לאור, וזהו משל כי להאיר החשכה נדרש לאדם נרות, והנה אירע פעם בערב אחד ברדת החשכה, הביאו לבית תיבה מלאה נרות, וטרם הבעירו בהם אש, התפלא סכל אחד 'הלא אומרים כי הנרות יגרשו את החשך ויאירו, והנה לפנינו תיבה מלאה נרות, ועדיין החשך יכסה ארץ?!'. השיבוהו לאמר כי הסכל ירבה דברים ואמר לכל סכל הוא, כי הלא גם אם יקבצו כל נרות שבעולם, ולא יאחוז האור ברובן, לא יהיה אור! כן המצוה, נר היא, אך כל עוד לא יעסוק האדם בתורה אור, לא יועילו לו המצוות לגרש תוקף היצה"ר, וכמו שאמרו חז"ל במסכת סוטה (דף כ"א ע"א) כי התורה מגינה מן היסורין ומצילה מן היצה"ר שלא יכשילנו בחטא.

**כסא דנחמתא נשגר קמיה
מקים עולה של תורה
הגאון רבי אליהו ענקרי שליטי"א
על כטירת רעייתו
הרבנית אורידה עייה**

(ד)

בנחמת ציון וירושלים תנוחמו.

החערכת

מי שעושה חסד - הקב"ה גומל עמו חסד

דברים שנשא מרן ראש הישיבה שליט"א
במלאת השבעה לדודתו הצדקנית,
אחותו של מורנו ה"איש מצליח" זיע"א הי"ד
מרת **אוריזה ענקרי** (בת רחל) ע"ה
(נמסר בי"ח תשרי תשע"ז - חוהמ"ס תשע"ז)

מכאן למדתי, שהמנוחה נקראת אוריזה, על שם
סבתא שלה ורדאנה.

לא זזה ידה מתוך ידי אמה

הדודה נולדה בתרצ"ה. ובתשי"ג הגיע הזמן
שלה להתחתן, היתה איזו הצעה שנדחתה.
ובתנוס היה קשה למצוא חתנים טובים. אבל
בינתיים אמה שלה (סבתא רחל ע"ה) היתה
חולת-לב שבע שנים, והיתה מטופלת כל הזמן
ברופאים ובתרופות. אומרים (כך שמעתי)
שלקראת פסח תשי"ז-תשט"ז הרימה משהו
כבד, וזה גרם לה אח"כ בעיות בלב.

אבא מספר, שפעם אחת הלך בשבילה לרופא
המשפחה ד"ר שמאמה² (בחול"ל לא היה קופ"ח.

2. היה רופא טוב, וכשהוא נפטר, סבא היה לומד משניות לעילוי נשמתו כל
השנה, אמר זה רופא טוב של המשפחה. אמנם הוא לא היה כ"כ שומר, אבל
עשה לנו טובות, ולפעמים אפילו בלי תשלום.

הדודה, עליה השלום, נקראה **אוריזה** (שושנה
בערבית) על שם הסבתא שלה, אם-אמה,
שנקראת ורדאנה.

את זה אני יודע מהספר "אור הלבנה" של אחי
הסבתא רחל - ר' **מקיץ דוד סעדון** זצ"ל (אחיו
של הרה"ג ר' בוגיד). הוא כתב שני כרכים בערבית,
דברי מוסר ויראת שמים, סיפורים על חכמי ג'רבא
וחכמי תונס, וגם על רבנים אשכנזים (וחבל שעדיין
לא תורגם לעברית). כותב שם המחבר ר' **מקיץ**
דוד סעדון [בח"א עמ' 175], שהוא היה רגיל לצום
בשבעה באדר בפטירת משה רבנו. וכאשר אמו
ורדאנה (שהיא גם סבתא של המנוחה) נפטרה
גם היא בשבעה באדר התרצ"ג, מאז התחיל לכוין
בתענית, גם עליה וגם על פטירת משה רבנו!

1. ורדאנה ע"ה נפטרה באדר, וגם הבת שלה - סבתא רחל ע"ה נפטרה
באדר. וגם אמה שלי נפטרה באדר, וגם אחי הבכור נ"ע נפטר באדר. יש
אנשים שיש להם חודש מיוחד...

בבית החולים מה יהיה? האם יוכל לעמוד? יוכל ללכת? אמרו לה: תשאלו אם הוא יוכל לחיות, אח"כ תשאלו אם יוכל לשבת... הם היו אומרים לה שאין מה לעשות, לא אוכל לשבת, לא אוכל לקום, אבל הדודה בחכמתה לא מסרה לי זאת. אם היתה אומרת לי את זה, הייתי מתייאש, וחושב שאין מה לעשות...

יש רופאים כאן בארץ ישראל שהם קצת חסרי דעת. היה חולה אחד בבית לוינשטיין, הוא סיפר לי שהוא נפל מגובה. הרופא שאל אותו מה אתה עובד? אמר לו יש לי מקצוע כך וכך, אמר לו קח את התעודה שלך ותזרוק אותה. אותו רופא הרס אותו. הרופא אסור לו אף פעם לייאש. לא כל אחד יש לו העוז של הגאון מוילנא לעמוד נגד דברי הרופאים ולומר: נתנה התורה רשות לרופא, לרפאות ולא לייאש... הרופא מייאש, ואז האדם אומר, מה אני יכול לעשות, וכי אני חכם יותר מהרופא?!

זו היתה חכמתה של המנוחה, של הדודה, שלא אמרה לי כלום. הייתי עושה הרבה התעמלות. היה כואב לי מאד, והיומיים הראשונים היה ממש נורא, מזיזים לי את הרגל, מתחיל לצעוק, אומרים לי: מה זה אתה צועק? סתם אתה צועק! אבל לא סתם צועק, כואב! והם אומרים, לא, סתם אתה עושה, אתה עושה קונצ'ים, אתה מביים...

רבא הקפיד רק למראית העין

פתאום בשבת, י"ז בשבט תשל"ד (אני זוכר שנפלתי ביום חמישי ח' בשבט, אז שבת זה היה י' שבט, ושבת שאחריה י"ז שבט), הגיע בעלה של המנוחה, הרב אליהו ענקרי שיהיה בריא⁴. והנה היינו לומדים ביחד מסכת ברכות, וסיפרתי

4. כמה חודשים טובים הוא הלך והחליף אותי בשיבת רשב"י בתל-אביב, ואת המשכורת היה מביא לי. אמרתי לו, זה מגיע לך, והוא אמר לא. קח חצי-חצי, ולא היה מסכים...

אז כל אחד קובע לו רופא פרטי לבקר אצלו בשעת הצורך). אז ד"ר שמאמה נתן לה תרופות לשלושה ימים. אבא שאל אותו: מה יהיה אחרי שלושה ימים? אמר לו: הלואי שתחיה שלושה ימים... וב"ה חיתה, לא שלושה ימים, חיתה עוד כמה שנים (נפטרה י"ב באדר תשכ"ד) והרופא נפטר לפניו... שאף אחד לא יאמר שהוא בטוח שהוא יחיה יותר מהשני, כי הרופא היה בריא אולם, אבל חשבונות של מעלה מי יודע?

והמנוחה לא זזה ידה מתוך ידה של אמה. בליל שבת הולכים לסבתא לקבל ברכה - היא על ידה. יום שבת - על ידה. באמצע השבוע, תמיד. מה שסבתא היתה צריכה, היתה הבת שלה מביאה לה. מים, אוכל, הכל, הכל. אי אפשר להאמין. ממילא השידוך שלה נדחה לכמה שנים. אח"כ סבתא נפטרה בתשכ"ד, סבא נפטר בתשכ"ו, והמנוחה נישאה קצת יותר מאוחר (נדמה לי בתשכ"ז)³.

תשאלו אם יוכל לחיות...

הדודה היתה בעלת-חסד, כשהיתה רואה אדם בצער היתה עוזרת, כמה שרק יכולה, למעלה מכוחותיה. כשאני בעוונותי נפלתי מקומה שלישית, בתשל"ד, כמעט נגזר עלי שאני אהיה שלד (תשל"ד = ת'היה שלד), רק בנסיגנים הקב"ה נתן לי חיים. היא היתה טורחת עבורי (אשתי נ"ע היתה בהריון ולא היתה יכולה לעזור הרבה). והיא היתה שואלת את הרופאים

3. ואני זוכר את השבע ברכות שעשינו בישיבה, אז אבא קרא מתוך ספר חופת חתנים, איזו קושיא בשם הרשב"ץ: איך כותבים בכתובה "וקנינא מיניה", קנינו מיד החתן, שהוא מתחייב על מה שכתוב בכתובה, הרי יכול החתן לפרש "וקנינא" בלשון עתיד, כמו שכתוב בתורה "ואת תדבר אלינו את כל אשר ידבר ה' אלוקינו אליך ושמענו ועשינו" (דברים ה, כג), הכוונה ונשמע ונעשה, אז החתן יאמר לא היו דברים מעולם, רצו לקנות ממני אבל למעשה לא עשו קנין, מי קנה מן? והרשב"ץ תירץ בשם ר' יהודה הלוי שאפשר להבחין בין ה'היפוך לבין ה' החיבור ע"פ המאמר שלפני כן, אם הוא בעבר כגון "מי פעל ועשה" אז היא ה' החיבור, אבל "ועשה בצלאל ואהליאב" זה ה' ההיפוך (ועשה בצלאל ואהליאב). ולכן כאן בכתובה: החתן אמר לכלה הוי לי לאנתו וכו' והסכימה הכלה וכו' וקנינא מיניה וכו', הכל לשון עבר, והיא ה' החיבור. ואני אמרתי אז דקושיא מעיקרא ליתא, כי אין ה' ההיפוך בארמית כלל, ולכן בודאי "וקנינא מיניה" לשון עבר. ואכמ"ל.

לו מה שכתב הרב עובדיה שיחיה בהקדמת 'לקוט יוסף' הישן (תש"ל), שרבא ע"ה של הגמרא היה מיוחד בסברתו הישרה. ויש כמה הוכחות לזה. אז אני הוספתי ואמרת סניגוריה על רבא.

בגמ' (בבא בתרא קמט.), יש סיפור שאיסור גיורא הפקיד שנים עשר אלף זוזים אצל רבא. ופעם חלה איסור גיורא מחלה אנושה ושכב על ערש דוי. ישב רבא בבית המדרש, והתחיל לפלפל באיזו דרך יוכל רב מרי (בנו של איסור) לזכות בכסף הזה של אביו. אם בירושה? גר לאו בר ירושה הוא. אם במתנת שכיב מרע? אי אפשר. אם במשיכה? אינם אצלו. אם בחליפין? אין מטבע נקנה בחליפין. אם אגב קרקע? אין לו קרקע. אם במעמד שלשתן? אני לא מוכן ללכת... פתאום, מתקיף לה רב איקא בריה דרב אמאי: מה הבעיה? יודה איסור גיורא בפני שני עדים שהכסף המופקד אצל רבא שייך לרב מרי בנו. תוך כמה דקות יצאה "אודיתא" מבית איסור (נשמע איסור ברגעיו האחרונים אומר: רבותי, אני מצהיר בפניכם שהכסף שלי שביד רבא 12,000 זוזים שייכים לרב מרי בני. והודאת בעל דין כמאה עדים דמי). והוכרח רבא למסור את הכסף לרב מרי... ממשיכה הגמרא: "איכפד רבא", רבא כעס, אמר: אתם מלמדים טענות לאנשים וגורמים לי להפסיד!?

שואלים שם התוספות: למה רבא כועס שהחזירו את הכסף לרב מרי? הרי מפורש בגמ' קידושין (יז:): שאם הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה, יש להחזיר את הכסף לבן, והמחזיר לו אכן רוח חכמים נוחה הימנו? אחרי הכל, רבא מודה שאין הכסף שלו, ורק בתורת פקדון הוא נמצא בידו, ומגיע לרב מרי (בתור בן) יותר ממנו. אדרבה, הגמ' (בסנהדרין ז' ע"א) אומרת: "מאן דשקלו מיניה גלימא בדינא, ליזמר זמר וליזיל", דהיינו מי שהלך לבית הדין ואמרו לו, הגלימא

שעליך אינה שלך, ואתה חייב לתת אותה לבעל חובך, אינו צריך לכעוס ולהצטער, אלא יזמר כל הדרך וישיר: "ברוך השם שלקחו ממני דבר שאינו שלי". אם כן, על מה רבא כועס?

התוספות בבבא בתרא תירצו מה שתירצו. אני אמרתי לר' אליהו הי"ו: אני חושב שרבא לא כעס ברצינות. זו רק בדיחה בעלמא. למה? אילו התכוון באמת לקחת את כספו של איסור, הוא לא חייב לספר לכולם: "יש לי שנים עשר אלף זוזים פקדון, איך יזכה בהם רב מרי?", מה אכפת לך? וכי העולם יודע כמה פקדונות יש לך, ועוד אתה צריך לפלפל אתם: במה יזכה? תחכה עוד כמה שעות, איסור גיורא יעזוב את העולם ואתה תקח את הכסף בשקט! אלא אדרבא, רבא רצה לבחון את תלמידיו באיזו דרך יוכל רב מרי לזכות בכסף הזה, והנה נמצאה הדרך, באודיתא! ורבא שמח בזה, אבל בדרך בדיחה אמר: "ככה אתם עושים?...". זה הסבר יפה מאד לתרץ קושית התוספות וללמד זכות על רבא, ולא ראיתי מי שכתב כן. [ואולי לזה התכוין רשב"ם שם שכתב בסוף העמוד: "כל אלו הדברים שאמר רבא הלכות הן". כלומר שבא ללמד הלכה לתלמידים. ודו"ק].

התנמנמתי קצת לפני מנחה, ובחלומי והנה רבא מברך אותי: יברכך ה' וישמרך...

חמין מוצאי שבת מלוגמא

במוצאי שבת (ח"י שבט), היתה הדודה על ידי, אמרתי לה כתוב בגמ' חמין במוצאי שבת מלוגמא, חמין במוצאי שבת - מי ששותה מים חמים או שמתרחץ במים חמים, זה רפואה. ויש גם רמז ידוע "ומחבש לעצבותם" (תהלים קמז, ג), מחב"ש ר"ת: חמין במוצאי שבת מלוגמא. 'מלוגמא' זה רפואה. תביאי לי קצת מים חמים לשפשף את הרגלים, לעשות מסאז'. הביאה.

בלילה אין כמעט אחיות, נמצאים רק החולים⁵, אז היה שקט, אף אחד לא אמר לי מה אתם מביאים מים, מה אתם עושים...

והנה למחרת בבקר עשיתי פיזיותרפיה, לא כואב לי. אמרה האחיות: אתה רואה שלא כואב לך? למה היית צועק שבוע שעבר? אמרתי לה עכשיו לא כואב כי עשיתי מסאז'. "זה דברים בטלים". סיפרתי עוד לאחיות, וכולן אמרו: דברים בטלים. גם הרופאים אמרו: דברים בטלים. אז אמרתי שהרופאים שלנו בישראל המוח שלהם מרובע. יש בשבת (לא). "ראשיהן של בבליים סגלגלות"... אבל ראשיהם של ישראלים מרובעות... ממש ראיתי מול העינים שכשאתה עושה מסאז' זה משחרר את השרירים, אבל הם לא מבינים, שלא יבנו. הם מדברים ואני עושה. הם אומרים זה כלום, ואני עושה מסאז'⁶.

אוי לנו אם היתה רוח סערה לוקחת את הרמב"ם

אחרי כמה חודשים, לקראת פסח תשל"ד, שכבר הייתי בבית לוינשטיין, יום אחד אמרה לי דודתי המנוחה "אני צריכה ללכת להתכונן לפסח", אז פעם ראשונה שנשארתי לבדי שם מול החלון בקומה ד' בבית לוינשטיין. מיד נזכרתי במה שכתב הרמב"ם באגרת על נסיעתו בחדש

5. היה נמצא עלידי אחד, שמו שמעון איתאח, מעיר לוד, יהודי תמים וישר דרך, היה קורא כל יום את כל התהלים, ואני הייתי מתעייף (עכשיו אני קורא תהלים כמו מים, אבל פעם כל יום בקושי חצי). והוא יצא בריא הרבה יותר מנוני, כי התהלים יכולים להחיות מתים. אתם לא יודעים מה זה תהלים, אתם חושבים זה בזבוז זמן לקרוא תהלים? תהלים אין דבר יותר טוב ממנו, אתה מדבר ישר עם הקב"ה, אתה מוצא את עצמך בתוך התהלים. מצאתי פסוקים כאילו נכתבו במיוחד בשבילי. לדוגמה: "אלוקים ה' עוז ישועתי, סכותה לראשי ביום נשק" (תהלים קמ, ח). נש"ק, ר"ת: נפילת שלש קומות. (הרמז הזה נשמע גם באמריקה, אמרו לי שם, נכון נשק ר"ת: נפילת שלש קומות?... מאיפה אתם יודעים? ראינו באחד הספרים שלך...).

6. אבל פעם אחת אני זוכר, קמתי בבוקר, לא יכולתי להזיז את הרגליים. אמרה לי דודתי מה יש לך, אמרתי לה יש עלי 'ברכי יוסף, מחזיק ברכה, ורע אמת', הכל דמיון. לא היה עלי שום ספר, אבל הכובד הזה שעל הרגליים, אולי חלמתי על משהו, וחשבתי שנמצא עלי גם ברכי יוסף גם מחזיק ברכה, ולכן הברכיים כואבות, כי 'ברכי יוסף' כואבים...

אייר שנת ד' תתקכ"ה שעמדה עליו רוח סערה לטבעו בים⁷, ונדר שישב לבדו בעשירי באייר תמיד "לא אראה אדם אלא מתפלל וקורא כל היום ביני לבין עצמי (כעין תענית דיבור שתיקנו האחרונים) וכשם שלא מצאתי בים באותו היום אלא הקדוש ברוך הוא, כך לא אראה אדם ולא אשב עמו, אלא אם כן נאנסתי". כך גם אני הסתכלתי מול השמים ואמרתי לעצמי "עכשיו אין לי רק הקב"ה לבדו". למחרת היא באה.

וניסיניסים היו אתה, כי אחרי שבע שנים שלא היו לה ילדים, הקב"ה נתן להם בן ובת שיהיו בריאים (בשנות תשל"ה - תשל"ו). למה? כי מי שעושה חסד - הקב"ה גומל אתו חסד.

תורת חסד על לשונה

והיא היתה בעלת חסד. וראיה לדבר, היא נפטרה בערב סוכות שלא להטריח את המשפחה שיתאבלו שבעה ימים, רק יום אחד⁸.

איפה ראינו דבר כזה שהנפטר אינו מטריח על הקרובים? דבר כזה מצאנו בשני "עולמות" - עולם החסידים ועולם המתנגדים. בעולם החסידים, הבעל שם טוב, מייסד תנועת החסידות, נפטר ביום חג השבועות. וכיון שנפטר בחג השבועות, אין יום תענית. הבנים והתלמידים של הבעש"ט מתי יצומו? בחג השבועות?! לא יכולים לצום בחג השבועות, לכן הם פטורים מהתענית.

ומצד שני, הגאון מוילנא, ראש תנועת

7. אוי לנו אם היתה רוח סערה לוקחת לנו את הרמב"ם. עם ישראל היה בחושך ובאפילה. בלי הרמב"ם וחיבוריו היקרים היינו בחושך, לא היינו יודעים כלום, מה להאמין מה לא להאמין, בלי "ג עיקרים", היינו משובשים מגששים כעיוורים...

8. את האזכרה עושים בתום השבעה. ככה פסק הרב צבאן, ככה הסכים הרב עובדיה, ככה אמר הרב מנצור, ואני כתבתי על זה: "ברוך שבחר בהם ובמשנתם", כי הרב עובדיה הדאיה אמר לא, זה מנהג שטות צריך לעשות את האזכרה כבר בליל ערב סוכות, אבל איך אפשר, קוברים ועושים אזכרה באותו מקום? אמר לא, ככה זה! אבל במחילה מכבודו, זה לא נכון, אלא אזכרה עושים בתום השבעה ובתום השלושים, כי זה מה ששייך למת, ויש הלכות של תספורת וכו' ששייכים למשפחה.

נתן לה חיים ארוכים. עם יסורים אמנם... כתוב במסכת שמחות (פ"ג ה"ח), שחיים לאחר גיל שמונים - הם חיים של צער. זו הסיבה שהיו כותבים פעם "תאריך ימינו שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה", הבן איש חי אומר, מה זה שמונים שנה? אולי ה' נתן לך יותר? אלא שלמעלה משמונים זה לא שוה. ולפעמים גם פחות מזה לא שווה. יש אנשים מרוב יסורים אומרים "יסור יסרני יה ולמות לו נתנני", הלוואי ונתן אותי למוות מרוב הייסורים, אבל הקב"ה נותן לאדם כח לסבול את היסורים, להבליג עליהם, להתגבר עליהם, ולחיות.

כל רגע של חיים, אין אפשרות להעריך אותו. ההלכה אומרת אם אדם ב"מ גוסס, ועומד למות, מבקש שיעשו לו משהו שימות מיד, שיעצמו לו את העינים, אסור לעצום לו. למה? כי אותה שניה שימשיך לחיות בה, שוה מיליונים, יכול לחזור באותה שניה בתשובה. ילך שם ויגידו לו, נכון שכל ימי חיך חיית בתוהו ובוהו, ברגע האחרון אמרת אני חוזר בתשובה - ישר לגן עדן. "יש קונה עולמו בשעה אחת".

חשוב לדעת, רגע של חיים אין ערוך אליו!

המנוחה הלכה למנוחות, ותעתיר על משפחתה, על בעלה יבדל לחיים, ועל הבנים והבנות והנכדים, שיהיה להם חיים טובים וארוכים, ונזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו, אמן ואמן.

המתנגדים הליטאים, נפטר בחול-המועד סוכות, ככה שניהם שקולים, שניהם לא רצו להטריח על העולם. ללמוד בתורה שלהם זה מספיק.

היום (י"ח בתשרי) יש לנו גם את ר' נחמן מברסלב, אלפים ורבבות הולכים אחריו, אחרי כל מלה שכותב. מאתים שנה העולם לומדים בספריו. ספריו תורגמו לכל מיני שפות. אומות העולם לומדים מהם חכמה רבה, מ'סיפורי מעשיות' שלו, בתוך סיפור מעשה מכניס לך רעיון נפלא, יש אנשים שחזרו בתשובה בגלל הספרים שלו.

רב אחד מספר, בא אליו סטודנט אחד, אמר לו אני עושה חיבור דוקטורט על ר' נחמן מברסלב (עשה עוד ספר כזה ר' שושן חורי, אינני יודע אם קיבל דוקטורט), אבל יש דברים שאינני מבין בליקוטי מוהר"ן, אני יכול לבוא אליך? אמר לו כן. החברים אמרו לו: תשמע, בסופו של דבר אתה תהיה חרדי, אמר לא, מה פתאום, אני חילוני גמור. בא פעם ועוד פעם, יום אחד זרק את הכל ואמר "לא צריך לא דוקטורט ולא פרופסורה ולא אוניברסיטה", חזר בתשובה והתחיל ללמוד תורה. יש כח עצום בדברי ר' נחמן.

והגר"א יום אחד אחריו. הלילה (י"ט בתשרי) הגר"א, והיום - ר' נחמן. הקב"ה אינו רוצה שתהיה מחלוקת בעם ישראל. אלפים לומדים ספרי חסידים, ואלפים לומדים בספרי המתנגדים. 'בעלמא דקשוט עבוד רבנן שלמא בינייהו', הקב"ה אינו רוצה שבניו יילחמו אחד בשני. כל המלחמות היום מדומות, הכל שטויות והבלים.

כל רגע של חיים - אין ערוך אליו!

הדודה ע"ה בגלל שהיתה בעלת חסד, ה'

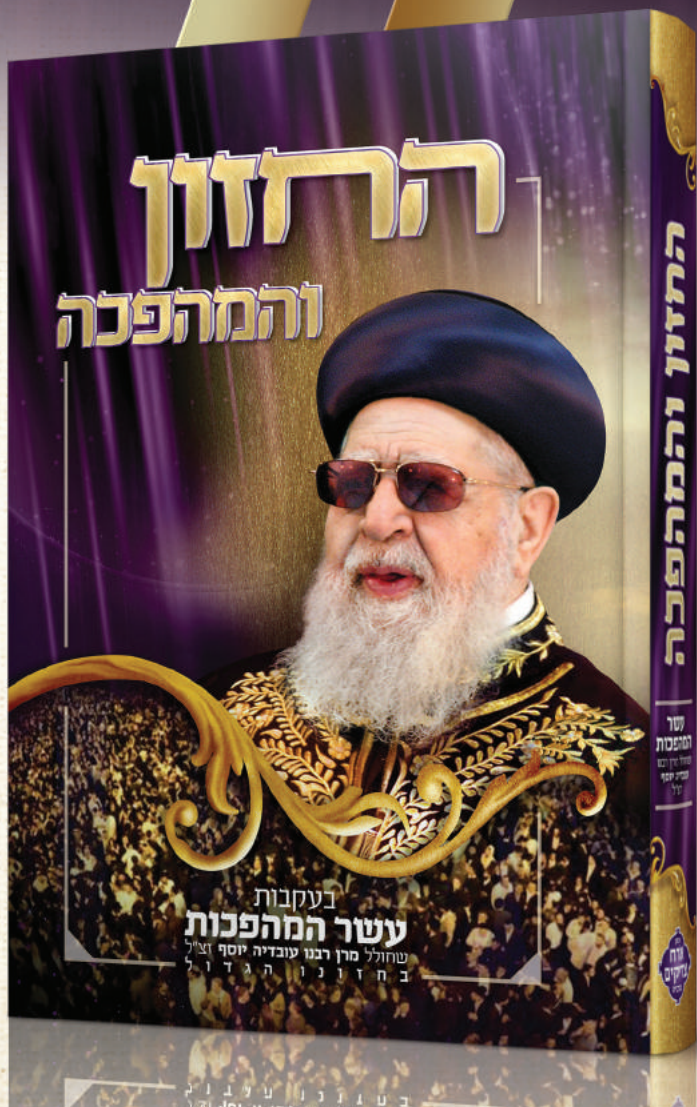
**הצצה לספר החדש "החזון והמהפכה",
הצועד בעקבות עשר המהפכות שחולל מרן
רבנו עובדיה יוסף זצ"ל בחזונו הגדול**

חזון ומהפכה

היקום כולו גם את שנתו, ובחוץ שקט חרישי. בכל הבתים שמסביב כבר כובו האורות, והכל שקועים בשינת ישרים. רק כאן בחדר המואר מתחולל לו קרב פרטי. הדי מלחמת יום הכפורים שפרצה במלוא עוזה בהפתעה נמוגו, אך כאן המלחמה רק החלה.

רק שנה לפני כן עלה לכהן בתפקידו הרם כרב ראשי וראשון לציון, וכבר הוטלו לפתחו ההכרעות ההלכתיות הקשות בחייו. השעות השקטות בהן שולט שר הלילה, הן הזמן היחיד שניתן לצאת בו לפעולות קשות מעין אלו בריכוז ובאין מפריע.

בחדרו המבוצר בחומות של ספרים, ניצב לו גנרל ממלכת התורה ומנהל את קרב חייו. דומה הוא קיטונו לחדר

בעינים לחות, רוכן הוא על כל דסקית שנמצאה בשטח, שוקד על צילומי שינים ומפענח טביעות אצבע. עובר שוב על כל תיק ותיק, בוחן מחדש פיסות לבוש ששרדו משטח האויב, אולי ימצא בהן הוכחות לנורא מכל שאכן קרה. מאחורי כל ממצא מסתתרת מסכת חיים.

בעוברו על תמונות החללים, הוא אינו מצליח לעצור בעד דמעותיו. את חלק מהחללים הכיר בעצמו זמן קצר קודם לכן, שם, בשדות הקרב, כאשר כיתת רגליו למוצבי הצבא ברצותו להגיע אל החיילים ולאמץ את רוחם ברגעיהם הקשים. הוא נזכר איך חילק לכל חייל ספר תהלים קטן עם הקדשה אישית. לאחר מכן, נפגש עם המשפחות הכואבות, צירף את דמעתו לכוס יגונם, ולבו נקרע עמם. ועתה, נדרש לפתרון ההלכתי של העגונות...

מצוקתן הקשה של העגונות נוגעת עמוק בלבו, ואינה נותנת לו מנוח. קשה עליו לשאת את סבלן של כל כך הרבה בנות ישראל. בכוחא דהיתרא, בו הוא נאזר בגבורה, נחלץ לסייע להן ככל יכולתו במסגרת התורה. כאב המבקש להציל את בתו משביה, הוא ישאר כאן להיאבק בנחישות ובחירוף נפש עד שארית כוחותיו על כל עגונה ועגונה לחלצה ולהצילה מידי לכידותה בכבלי עיגונה.

ומלאכת החילוץ - אינה פשוטה כלל ועיקר. יש לנקוט בזהירות מירבית לבל ייפגעו אחרים בסביבה כתוצאה מהחילוץ המורכב והרגיש. חשש כבד קיים שמא יתגלה הבעל בשבי האויב, ואז יהיו הילדים מהבעל החדש ממזרים, ומעוות לא יוכל לתקון...

שדה הקרב ההלכתי מתגלה כזרוע מוקשים

פיקוד מלחמתי ממונו מתנהלת מלחמתה של תורה על גורלן של אלמנות המלחמה, מרוץ אימתני על כל תיק ותיק, על כל דסקית ודסקית שמאחוריה עומדים חיים שלמים. המקום מוגדר כ'שטח צבאי סגור', ומאובטח היטב על ידי משמשי הרב שאינם מניחים לאיש להפריע בשעות אלו.

על שולחנו מונחת רשימה של כאלף חיילים נשואים שלחמו במלחמת יום הכיפורים ולא נודע מה עלה בגורלם. ההגיון אמר שהנעדרים הללו נהרגו על ידי האויבים. אך בסברא והשערה לא ניתן להתיר אשה מכבלי עגינותה, וכל זמן שלא הובאו הוכחות המתאימות לכללי הברזל שקבעו חז"ל, אותן נשים נותרות בעגינותן.

עיניו הבולשות, כמעט ואינן משות מתוך הספרים הרבים הפרוסים על שולחנו. גדודים גדודים ניצבים הם סביבו דרוכים לכל פקודה של מפקדם הנעלה. היחידה הנבחרת שבספרים שוכבת סביבו מוכנה לכל תרחיש, הייתר נצבים הכן מארבע רוחותיו, ועוד עשרות אחרים מתרוצצים רצוא ושוב בארסנל מוחו הכביר המסנן תוך כדי את תוכנם, בנסיון להצליב מידע ולדמות מילתא למילתא לנדונים שהובאו לפתחו.

בכובד ראש ובתחושת שליחות קודש, מתמסר מצביא היהדות למשימת חייו הקשה אליה הוא יצא חמוש בעשרות שנות עמל תורה. את אחריות כל העם חש הוא על כתפיו.

הריח הכבד של שדה הקרב והעדויות המפויחות והאיממות, הביאו את המלחמה הגדולה כאן לחדר פנימה. כשקיבל את החומר האמיתי של המלחמה, הבין את מימדי האסון הנורא.

זו בזו כצבת, והוא נרדם על הספרים.

"אין מראין לו לאדם בחלום אלא מהרהורי לבו" (ברכות נ"ה ע"ב), ובחלומו רואה הוא את עצמו יושב ומבכה את צערם של העגונות. והנה מופיע מולו אחד מגדולי הדורות (כנראה בעל שו"ת "אמרי יושר"), מתקרב אליו ולוחש על אוזנו "פלא שנעלם מכבודו שבספרי כתבתי להקל בכיוצא בזה גם לדעת מרן השלחן ערוך. ואפרש לך טעמי, והוא שדבר שתכלית עשייתו רק לזיהוי ולא לשם שימוש אחר, אין דרך להשאילו".

מעוצמת הגילוי המרעיש, הוא ניעור באחת, ותיכף פונה לבדוק באותו ספר. ואכן הדברים כתובים שם כהווייתם. שביב של שמחה מציף את פניו. "הודו לה' כי טוב", פורצת מפיו ההודיה. חש הוא כי ה' הוא הנלחם לו במלחמתו.

כעת, כשהכל נראה מיושב, הוא נעצר להערכת מצב, לראות כי לא נפקד ממנו איש מהפוסקים. והנה תוך כדי סיכום הנתונים, דוק של ערפל מתקשר בעיניו, ורקיע פניו מתכסה עננים.

קושיא עזה שנסתרה מעיניו עד עתה, הגיחה בהפתעה ממחבואה, ועתה נצבת היא מולו ללא רתיעה, עומדת כחומה בצורה, ולהתקדם אינה מניחה.

במה דברים אמורים? בזכרוננו הבליה ציטוט מספר שע"ן בו לפני עשרות בשנים, ולפי דבריו יוצא שנסתר המהלך שבנה ביגיע כפיו.

כלוחם מנוסה, מנסה הוא בכל דרך לנטרל את הקושיא ולהסתער קדימה. כשבדרך הרגילה לא

לעתים, המשא ומתן נוקשה, וכאויבים נדמים הם לו. פה בשדה הקרב, הכל סוער וגועש, תוסס ורוגש. ככח עזר, מציב הוא סוללת פוסקים כבדה, מערכה כנגד מערכה. בעזרת ארטיילריה משולבת התוקפת באש חיה, אש התורה, מנסה הוא להתקדם. והמאבק, מעלה שובל של אבק קודש, המתנשא ועולה כריח ניחוח עד כסא הכבוד ומכפר עוונותיהם של ישראל.

תוך כדי קריאת דברי אחד הפוסקים, גבותיו נזקפות בתמיהה. "לאחר המחילה", הוא טוען כלפיו "דברי מר מרפסין איגרא, יש לי ראייה ההיפך מדבריו...". הוא מסובב כסאו לספריה שמאחוריו, שולף ספר ישן ומצהיב ומלטפו בחום. "כבר עשרים שנה שלא פתחתי ספר זה... חולף בו הרהור נוסטלגי. הוא מעיין בדבריו, ומפטייר בקורת רוח "יפה אמר, הנה מכאן ראייה היפך דברי הרב פלוני".

ראיה אחת אינה מספקת אותו. עושה הוא כל מאמץ שההכרעה תהיה מוצקה כברזל, מגובה בכמה שיותר סניפים וראיות. לשם כך, ניגש הוא לדון אם ניתן לזהות חלל בהסתמך על דסקית שהיתה תלויה בצוארו ובה חקוק שמו, שם משפחתו ומספרו האישי. אם אכן ניתן להסתמך, הרי לנו עוד סניף להקל לרבים מן החללים שלמרבה הצער רק דיסקית נותרה מהם.

לאחר העיון, מתברר לכאורה שלדעת מרן שקבלנו הוראותיו יש לחוש גם בזה לשאלה [שהדיסקית אינה של החייל ההרוג אלא הוא השאילה מחייל אחר]. ואם כן, לא שייך להקל בזה.

עודו מהפך במחשבתו בנסיון עיקש לפלס דרך מוצא, העייפות מכריעתו, שמורות עיניו נאחזות

עולה בידו, ניתלה הוא באילן גבוה - פוסק בעל שיעור קומה משנים קדמוניות - ומשם מכוון את נשקו.

כדי שההיתר יירה בקלות ויקלע למטרה, עליו לגייס את כל כוחות נפשו ולסחוט מהמחסניות הצרורות בתאי מוחו צרורות של מקורות.

ערימת הספרים הולכת ומתגבה, תגבורת החירום שגייס אינן מספקות תוצאות לעת עתה. מצחו חרוש קמטים, עיניו טרוטות מחוסר שינה, אך הוא נותר ללא מענה. חש כמגשש באפלה ונלאה למצוא הפתח. עומד הוא בפני קיר אטום, ויודע כי מאחוריו טמון אוצר גנוז. הוא מבין כי נדרש כאן 'נשק שובר שיויון'.

ואז, הכל מתרחש במהירות. בהבזק של רגע מבריק מאיזושהו מקום עלום במוחו זכרון מרנין, שלכאורה מיישב את הענין כמין חומר. מדובר בקטע בגליון הש"ס במסכת 'במות המאופסן אי-שם בירכתי מוחו עוד מלומדו בצעירותו בבית כנסת 'צופיוף'. על פי היסוד העולה מדבריו הכל מיושב, ונראה כי ניתן להכתיר את המבצע כהצלחה...

באותו רגע, אנחת רווחה משתחררת מפיו. זיק של אושר ניצת בעיניו המְחֻשְׁבוֹת להיעצם מחמת העייפות. תוך כדי עיון בספרים, הוא מוחא כף אל כף, פוצח במאוול מסתלסל, ומניף אל על את דגל הנצחון.

כעת, הגיע תורה של הכורסה המונחת בפנת סרקלינו. הוא מתיישב עליה, ומריץ בראשו את כל הסוגיות בש"ס העלולות לסתור את הכרעתו.

למרות העייפות הרבה, על כתיבת דו"ח הלחימה הוא לא יוותר. בלעדי שלב זה, לא יוכל למצות את הכרעתו, וכבר היו אצלו תקדימים שעל ידי הכתיבה התהפך הדין מן הקצה אל הקצה. הוא דורך קסתו, נשקו הצמוד אותו הוא לעולם אינו נוצר, והעט מתרוצץ על הנייר החלק. שורות שורות נכתבות במהירות בכתב הפנינים, דף אחר דף מתמלא בלשונו העשירה. עוד תשובה עמוקה אך בהירה, נוספת אל ארון הספרים היהודי לדורות עולם.

כגנרל עטור ניצחון חוזר הוא מעורכי המלחמה הקשה. על אף השעה המאוחרת, מבקש הוא ללא שהות לטלפן בעצמו לאלמנה כדי לבשר לה שיצאה מכבלי עגינותה.

לאחר מכן, ממחר הוא לערוך תיקון חצות בטרם יעלה השחר. בכל ערב רגיל הוא לשבת על הארץ אחר חצות, ולערוך תיקון חצות בקול בוכים. אולם הלילה שראשו ורובו נתון היה בענין היתר האשה, דחה את התיקון לירכתי הלילה, באומרו "השכינה בצער שאשה זו נשאת בצער".

רק לאחר מכן נפנה הוא לעלות על יצועו, לשאוב מעט כוחות לעוד יום של מסירות נפש למען הכלל והפרט.

ומתוקה שינת העובד...

את הספר ניתן להשיג במכון "אורח צדיקים"

בפלא' 050-4174471

1. ובספר "מלך ביופיו" הביא שהוא ממש דברי מרן החיד"א בספרו "נחל אשכול" על הפסוק "בתולותיה נוגות והיא מר לה" (איכה א, ד), שכאשר נוצרת בעיה של אשה עגונה, היא - השכינה מר לה, על אותה אשה השרויה ביגון.

שמירת מנהגי עדות ישראל

מבוכה רבה שוררת בענין חיוב שמירת מנהגי כל עדה ועדה. מצד אחד, יש הקוראים לבטל את כל המנהגים ולאחד את הכל תחת מנהג אחד, ומאידך, יש השומרים על מנהגיהם בכל מחיר. מהי הדרך הנכונה, האם יש לכך כלל חד משמעי, ומה קורה במקום שדעת מרן השלחן ערוך הפוכה מהמנהג.

הרב עובדיה חן

כדי למצוא את שביל הזהב, סולל מרן שליט"א דרך ביניים - בין הדעות שסוברות שבכל ענין יש ללכת אחר דעת מרן, לבין הדעות שסוברות שאין לשנות כלל ממנהגי הגולה. עמדתו היא שמנהגים שיש בהם חששות הלכתיות עדיף לשנות, אך על כל שאר המנהגים יש לשמור באדיקות.

הכללים

לצורך כך, קובע שם מרן כמה אמות מדה - מתי אפשר או רצוי לשנות המנהג, ומתי אדרבא יש לדבוק במנהג (כמובן שבכלל כלל מרן מסתמך על מקורות נרחבים, וכאן הבאנו רק עיקרי הדברים):

העיקרון שמלווה את הכללים הוא, שכאשר המנהג אינו מתיישב עם כללי ההלכה המקובלים, כגון מנהגים שהם לקולא נגד מרן, או מנהגים

המקום המרכזי בו פרש מרן שליט"א את שיטתו בענין בהרחבה, הוא בהקדמתו לספר "ברית כהונה" (הכולל את מנהגי תוניסיה וג'רבא) למרן הגאון רבי כלפון משה הכהן זצ"ל, שם כתב שנדרש לשאלה אם התקנות והמנהגים הכתובים בספר "ברית כהונה" מחייבים את יוצאי ג'רבא שעלו לארץ על מנת להשתקע בה.

כבר בתחילה מבהיר מרן שליט"א כי מדובר בשאלה עדינה שלא קל לענות עליה, שכן מעיקר הדין כל שבאו לעיר אחרת ואין דעתם לחזור, אינם צריכים לנהוג כמנהגי עירם הקודמת בין להקל בין להחמיר (כמ"ש מרן בשלחן ערוך יורה דעה סוף סימן רי"ד), מצד שני יש פוסקים הסוברים שזה דוקא אם באו אחד אחד וקמא קמא בטיל, אבל אם באו כקבוצה עליהם להמשיך במנהגם (מלבד זה שיש מנהגים חשובים ומיוחדים שיסודתם בהררי קודש, וחבל להשליכם מאחרי גוין).

מקורות נאמנים

ופעמים רבות מדבר מרן על החשיבות שיש בשימור מנהגי אבותינו, ושעלינו ללמוד קל וחומר מאחינו האשכנזים השומרים על מנהגי אדמוריה"ם ורבניהם כבבת עין, אפילו במנהגים חדשים מקרוב באו לא שערום אבותיהם. על אחת כמה וכמה למנהגים קדומים שלנו, שיש להם מקורות קדמוניים.

ובירחון "אור תורה" (ניסן תשנ"ב) הסביר שמנהגי הספרדים יש להם מקורות קדומים ונאמנים יותר, לא בגלל יתרון חכמתם על עדות אחרות, אלא בגלל קרבתם למרכזי התורה בסורא ובפומבדיתא בזמן הגאונים. וגם מפני שלא סבלו כל כך גלויות וגזירות ושמודות כמו שסבלו אחינו שבאשכנז.

וכבר ראינו כמה מנהגים שהיו נראים סתומים וחתומים כל השנים, ומרן גילה טעמן ומקורן מדברי הראשונים או תשובות הגאונים (וכבר מנה הרבה דוגמאות לזה בירחון "אור תורה" (התשמ"ח) סימן קנ"ז) ובהערות והארות שבסוף ספר ברית כהונה ועוד).

נסתפק בדוגמא אחת ממה שכתב מרן שליט"א בירחון "אור תורה" (סיון התש"ן סימן קי"ח): בתוסס נהגו להעלות לתורה בנוסח "יעמוד השם הטוב פלוני". מרן מספר כי תמיד היה תמה על סגנון זה, עד שמצא בספר שבט יהודה לר"י בן וירגא באחד הויכוחים עם האפיפיור (כמאה שנה לפני גירוש ספרד) שטען הנ"ל איך אתם אומרים בעליית ס"ת "יעמוד השם הטוב" עם תאות הממון הרע שלכם. ע"ש. וסיים מרן: "והנה מנהג אבותינו מלפני כ-700 שנה בידינו טעמו כ"ן חמר, ריחו לא פג ולא נמר".

הגובלים בספק ברכות (כגון ברכה על ההלל בראש חודש, או להדליק נרות בערב שבת לפני הברכה), רצוי בארץ ישראל לשנות המנהג.

כאשר המנהג בחו"ל היה לחומרא, ומדובר בחומרא שיש בה טרחא יתירה (כגון מה שהחרימו בג'רבא שלא י"פגשו בני הזוג לפני הנישואין רק פעם אחת ותו לא, שקשה מאד לקיימו לפי תנאי זמננו), ניתן להקל. ובפרט מנהגים שגורמים מכשול בדור פרוץ זה, כגון המנהג להמתין ארבעים יום וס"ה ימים לילדת, שאז מצוה לעשות התרה ולבטלו. מנגד, מנהגים שמונעים מכשול, יש לאמצם ולהמשיכם (כמו המנהג להמתין שבעה ושבעה לנדה).

כאשר מנהג ארץ ישראל הוא מעולה יותר, כמו נשיאות כפים בכל יום ואף לרווקים, שבג'רבא נהגו רק בשבתות וימים טובים ולנשואים דוקא, כאן בארץ ישראל יש לשנות המנהג למעליותא ויעלו כל יום לדוכן, וכל המברך מתברך. ובכלל זה, כאשר התנאים בארץ ישראל השתנו למעליותא (כגון המנהג להתפלל ש"ץ ערבית בלילי ימים טובים בקול רם, שהיום ב"ה המחזוריים מצויים למכביר ולילה כיום יאיר), או בדברים שבארץ ישראל בטל טעמם (כגון המנהג שאין אומרים תחנון בז' בחשון באי ג'רבא).

מלבד הדוגמאות הנ"ל, מורה מרן שאדרבא יש להמשיך ולדבוק במנהגי אבותינו היקרים, מזהב וספירים, כגון הוצאת ס"ת לחתן שבו עולה וקורא בפרשת "ואברהם זקן" בברכה, שהוא מנהג קדום מימי הגאונים, או שהחתן מברך ברכת אירוסין בעצמו כדעת הרמב"ם ומרן, וכל כיוצא בזה.

מנהגים בשימוש בשיורי מצוה מסוכות

הרה"ג ר' אדיר כהן שליט"א

י"ז), כתבו ששורפים בערבה את החמץ. אלא שבבית מז"ק הוסיפו לשריפת חמץ גם שאר תשמישי מצוה שנגמרה מצותן כגון הפתילות של החנוכיה. וכן בשו"ת מקור חיים מאדאר ח"א (סי' ל"ז אות ס') כתב שיש נוהגים לשרוף הלולב באש אפיית המצות. ע"ש. ואילו בספר ויען עמוס (עמ' ר') כתב שהיו שורפים אותו בשריפת חמץ. ע"ש. וע"ע להרה"ג החסיד רבי צגייר עשור זצ"ל בשו"ת עץ שתול (חאו"ח סי' ס"ב) שכתב שנוהגים ליתן הלולב ומיניו וההושענות בכבשן האש של מצות מצוה בערב פסח. והיכן שאין שם כבשן לאפות בו מצות, ישרוף בהם החמץ. וסיים: ואני הייתי נוהג להצניע ההדסים של הלולב לברך עליהם ברכת בשמים בלילי שבת ובהבדלה של מוצש"ק פרשת בראשית (שעדיין הם נותנים ריח) ולהצניע אותם עד ערב שבת הבאה ונותן אותם תוך הכירה לבשל בהם תבשיל של שבת שמצוה גוררת מצוה. ובזמננו שמבשלים בפתיליה וכדומה יש להצניעם ולשורפם תחת ההגעלה או בתנור שאופין בו המצות. ע"כ.

לגבי האתרוג אשר הוא ראוי לאכילה, יש שמיד לאחר חג סוכות, בעיצומו של יום שמחת תורה, היו חותכים את האתרוג של הקהל לפרוסות וחתיכות קטנות, כדי שיברכו עליו ברכתו הראויה לו, לחיוב מצוה, כמובא בספר ממלכת כהנים

בגמרא (ברכות דף ט"ל סוף ע"ב) אמרין, רב אמר ורב אסי כי הוה מתרמי להו ריפתא דערובא מברכין עליה המוציא לחם מן הארץ, אמרי הואיל ואתעביד ביה מצוה חדא נעביד ביה מצוה אחרית. עד כאן. וחביבין ישראל שמחבבים את המצוות, ועל פי גמרא זו נהגו בכמה מצוות להשתמש בדבר שנעשה בו מצוה בעבר.

הדבר בולט במיוחד בתשמישי חג הסוכות. וכמו שכתב מור"ם בהגהתו בש"ע (סימן תרס"ד סעיף ט') ז"ל: נהגו להצניע ההושענות [הערבות] לאפיית מצות כדי לעשות בה מצוה. ומקורו טהור ממהרי"ו ומהרי"ל. והכנה"ג (הגה"ט שם) כתב בשם מהרי"ו שנהגו להצניע את הלולב לצורך אפיית המצות, ואילו את ההושענות משאירים לשרוף בהם את החמץ. והביא דבריו הגאון רבי יעקב חיים סופר זצ"ל בספרו כף החיים (ס"ק נ"ט). ומנהג הגאון כף החיים עצמו להניח הלולב כשהוא קשור עם ההדס והערבה על פתח החדר בו הוא ישן לשמירה, ובערב פסח משליכים מחצית לשריפת חמץ ומחצית לתוך התנור שאופים בו מצות מצוה. וכן הגאון רבינו יוסף חיים זצ"ל בבן איש חי (שנה א' פרשת צו סעיף י'), ומרן זקני מוהרח"ך זצ"ל בהגדת מגיד דבריו ליעקב (דיני חמץ בערב פסח ומכירתו סעיף

1. כמ"ש בכה"ח שם (ס"ק ט').

(עמוד שנ"ד) ובספר ויען עמוס (עמוד קס"ח) שכן נהגו ברובע הקטן בג'רבא. ויש מקומות שנהגו לעשות מהאתרוג מרקחת עם סוכר, ולהעלותו על השלחן בליל ט"ו בשבט שהוא ראש השנה לאילנות, עם שאר הפירות שמברכים עליהם באותו לילה (כה"ח שם, וחזון עובדיה - סוכות עמוד תמ"ט²).

ואמנם בזה"ז ב"ה לכל אחד ואחד מישראל יש ארבעת המינים ויכול לקיים חיבובי מצוה אלו, לא כן בדורות עברו במקומות מסויימים לא היה מצוי כל כך ארבעת המינים, ובפרט האתרוג. ובמקומות אלו היה "ארבעת המינים" מרכזי בכל בית-כנסת המיועד לאלה מהקהל שלא הצליחו להשיג ארבעת המינים. על כן נהגו באי התורה ג'רבא בכמה בתי-כנסת, ביום הושענא רבה אחרי מוסף למכור את האתרוג והלולב של הציבור לכל המרבה במחיר (ברית כהונה או"ח מע' א' אות י"א. ממלכת כהנים עמ' שנ"ד).

ולא רק בארבעת המינים שקיימו בהם מצות לולב הידרו לעשות בהם מצוות אחרות, אלא גם בסוכה עצמה, כמו שכתב הגרי"ח בבן איש חי (שנה א' פרשת וזאת הברכה סעיף י"א) שאת עצי הסוכה, בין מהסכך בין מהדפנות, נהגו להצניעם עד סמוך לפסח להרתיח בהם את יורת ההגעלה. ע"ש. ובג'רבא נהגו לקחת מהם לחמם מי רחיצה של נפטר ב"מ שגם היא מצוה גדולה, כמו שכתב בשו"ת עץ שתול (חאו"ח סי' ס"ב). והרב עץ שתול עצמו כתב שיכולים לעשות מענפי הדקל של הסכך מכבדות לכבד בהם בתי כנסיות ובתי מדרשות. ע"ש.

2. ובחזו"ע שם הביא את הסגולה הידועה שפיטם האתרוג טוב להריון וללידה קלה, ודן אם מותר לעשות זאת בהושע"ר, והסיק שהוקצה למצותו ויעשו זאת לאחר מכן. וסיים: ואנא עובדא ידענא. שהאתרוג שברכתי עליז בימי ההג ויצאתי בו י"ד המצוה, חילקוה בני ביתי לנשים חסוכי בנים, אחר שמונה שנים ושתים עשרה שנה מנישואיהם, ונתנו לכל אחת חתיכה מן האתרוג, ובאותה שנה נפקדו בבנים ובנות לחיים טובים ולשלום. וזכות המצוה ראויה היא שתגן אלף המגן. עכ"ל. וכמדומה שזו הפעם היחידה שמוין מלכא הגר"ע יוסף זצ"ל ממליץ בספריו הרבים על סגולה ושראה בעיניו שהועילה. ואם בינה שמעה זאת!

ואף נויי סוכה שהם עצמם הידור, שתלאום בסוכה לקשטה ולנאותה, יש שהדרו להשתמש בהם למצוות אחרות. ובאמת שמנהג זה קדום ומקורו טהור מדברי רבינו הרוקח (הלכות סוכות סי' רכ"ב) שכתב וז"ל: ומבדילין במוצאי יום טוב [של שמחת תורה] ואוכלין נויי סוכה, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלקיו ע"כ. וכיו"ב ראינו בספר זכרון יהודה (עמוד קי"ג אות רכ"ב) על הגאון מהר"ם א"ש זצ"ל שהיה נוהג להצניע את השמן אשר היה תלוי בסוכה למצות הדלקת נר חנוכה. וכן נהגו עוד כמה רבנים ואדמו"רים (עייין בגליון פנינים, גליון נ"ז אות ל'). רמז מפתיע למנהג זה כתב בספר משנה שכיר (דרשות למועדים וזמנים עמ' פ"ב), שהסיום של מסכת סוכה הוא בנס חנוכה, כמו שאמרו שם גבי מעשה דבילגה וכשנצחום. הרי שיש לסוכה התקשרות עם נס חנוכה. וזהו שהמסכת מתחילה בסוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה כמו בחנוכה. עכ"ד (והוב"ד בגליון הנ"ל).

ובדומה לזה נהגו עדת אפגאניסטאן, לקחת חלק מהפירות שהיו תלויים בסוכה, ויש בהם מקדושת שבעה אושפזים עילאין קדישין, ולהשתמש בהם לעריכת החרוסת הנאכלת בליל פסח. וכן נהג הגאון רבי משה פריינד זצ"ל (עייין בגליון הנ"ל).

גדול במשראל

גדולי ישראל

איזה משלוח מנות יוצא דופן קיבל מרן ראש הישיבה שליט"א בפורים אשתקד? | מדוע הודפס ספר "מגדולי ישראל" בעותק בודד? | איזה מאמר בספר הוא פרי עבודה של עשר שנים? | מיהו הילד שמוזכר בספר שהעריץ את רש"י? | מיהו הרב הרמ"ז שפתר את הקמיע? | ואיך הפכה חידה של מרן ב'אור תורה' לסיפור רשמי על האבן עזרא? | הכל על מאחורי הקלעים של הוצאת הספר החדש "מגדולי ישראל" למרן ראש הישיבה שליט"א

עובדיה חן

ההפתעה

בוקר יום הפורים התשע"ו. בבית מדרשו של מרן ראש הישיבה שליט"א "אהבת תורה" הסתיימה התפלה, מרן מקפל את התפלין, ובינתיים עונה לשאלות הצבור. לפתע, בצעדים נרגשים מתקרב למקומו של מרן שליט"א עורך כתביו הרב הראל זנזורי הי"ו, ומניח על שלחנו "משלוח מנות", אבל מסוג אחר...

בזה אחר זה הונחו על השלחן שלשה כרכים שעל כריכתם מוטבע השם "מגדולי ישראל".

שבריר שניה לקח למרן להבין את אשר 'עולל' לו הפעם הרב הראל, אך כשראה כי מדובר בשלשה כרכים, לא האמין למראה עיניו, אחז בראשו בשתי ידיו וקרא בהשתאות: "שלשה כרכים?!"

בשביעות רצון מרובה, עלעל מרן בספרים, תוך שהוא נזכר בדברים שכתב לפני שנים רבות, ועתה קרמו דפים וכריכה. לאחר שבירר מספר דברים על צורת העריכה והסדר של הספר, בירך את הרב הראל

והודה לו על העבודה הנפלאה.

באותו רגע, התמלא הרב הראל בסיפוק על סיומו של הפרויקט עליו עבד יחד עם חברים מקשיבים בחודשים האחרונים.

הכל החל חצי שנה לפני כן. בלבו של הרב הראל עלה רעיון לאסוף את כל המאמרים שכתב מרן במרוצת השנים על גדולי ישראל, ולקבצם לספר אחד, לרבות מאמרים על גדולי ישראל שפורסמו כהקדמה בראש ספריהם. התכנון היה להדפיס מזה עותק בודד כספר אמיתי לכל דבר, ובפורים להפתיע את מרן ולהגיש לו את הספר כ"משלוח מנות" (כפי שעשה כידוע הרב מנות הלוי).

בשלב זה, המטרה לא היתה כדי שמרן יגיה את הספר לצורך פרסומו, אלא לצורך עצמי, כדי שיהיו כל המאמרים ערוכים לפני מרן בצורה מסודרת. עבודה כזו אינה אמורה לקחת כמה חודשים, אלא שכדרכו של הרב הראל לעשות דברים בצורה מושלמת, עבר על כל כתבי היד של מרן, והשלים משם הוספות רבות לכל מאמר. התוצאה הפתיעה גם אותו: **מכרך אחד הפך הספר לשלשה כרכים.**

החומר עברו עימוד מקצועי, והודפס בבית דפוס כהדפסת ספר לכל דבר, רק שבמקום להדפיס אלף עותקים, הפעם הדפיסו עותק אחד בלבד...

כך כאמור הוגשו הספרים למרן, שמאז פורים עד עתה עבר עליהם, הגיה וסיקל, והוסיף תוספת מרובה. לאחרונה החליט להוציאם לאור, כשלעת עתה יצא לאור החלק הראשון (משנת ד' תתמ"ט - עד ה' תקצ"ב).

את כל השתלשלות זו, מספר מרן בעצמו בתחילת הקדמתו לספר, כשמדבריו נכרת קורת הרוח המרובה מההפתעה. וכך הוא כותב:

"ביום פורים התשע"ו אחרי תפלת שחרית בבית הכנסת, הביא לי ידי"ן ר' הראל זנזורי הי"ו **הפתעה** בדמות שלשה כרכים "מגדולי ישראל", מאמרים על גדולי ישראל ראשונים ואחרונים, שכתבתי בירחוני "אור תורה" במשך שנים, ובהקדמות ומבואים לספרים שונים, מסודרים וערוכים ביגיעה רבה, באר"ש טובה ורחבה, ותמיד היה בלבי לסדרם ולבררם בל"ן, ומעולם לא היה לי פנאי לזה... **והנה היו לי הכרכים הנ"ל כמים קרים על נפש עייפה.** ויש בהם כמה חידושי תורה דרך אגב וביאורים יקרים בדברי ראשונים ואחרונים. וברכתי את ר' הראל יצ"ו ברכת כהנים: 'ברכך ה' וישמרך, ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך, שיהיו צאצאי מעיך כמוותך, בבריאות ונחת אתה ורעייתך וילדיך. אכי"ר."

לא עוד ספר תולדות

הרב הראל מפתיע את מרן שליט"א עם 'משלוח המנות'

מרן מקבל לידיו את הספר הטרי עם צאתו מבית הדפוס

סדרת הספרים "מגדולי ישראל" כוללת אסופת מאמרים מרתקת שכתב מרן ראש הישיבה שליט"א במשך השנים על עשרות מגדולי ישראל מכל הדורות ומכל העדות, החל מרבי יצחק בן גיאת שחי בדור הראשונים, עד רבני דורנו מרן הגר"ע יוסף והגר"מ אליהו זצ"ל.

הספר מבוסס על המדור האהוב "מגדולי ישראל", שהיה מרן מפרסם לפני שנים רבות בירחון "אור תורה". הקוראים הוותיקים עוד זוכרים כי בכל פעם שהתפרסם מאמר מסדרת "מגדולי ישראל", הוא היה הופך לשיחת היום בעולם התורה. אגב, המאמר הראשון שפתח את המדור היה דוקא על הבעל שם טוב (בהקשר לזה כדאי לצטט את הקטע הבא מתוך הספר: "הרב חלב חטים מרבה לצטט את חכמי אשכנז: מהרש"ל, מהרש"א, מהר"ם שיף ופני יהושע ועוד. בניגוד

לטועים ומטעים, שכאילו ספרד לא היו לומדים בספרי רבני אשכנז, יבואו ספריהם ויוכיחו. אין התורה יודעת גבולות, חציצין ומחיצין. דוקא בתונס למדו בשקידה רבה את דברי מהרש"ל, והתאמצו להצילו מהשגות מהרש"א, שגם אותה העריכו מאד וחקו את הסגנון שלו").

נדגיש כי אין מדובר בעוד ספר תולדות, כי-אם בניחוח מדויק של אישיותם ושיטתם של גדולי הדורות, מזווית ראייה נדירה ומקורית, תוך ירידה לנבכי נפשם, מתוך היכרות מקיפה ועיון מעמיק בכתביהם. כדוגמא לכך, בהערה במאמר על הרמב"ם, מונה מרן 108 מקומות שבהם כתב הרמב"ם את המלה "שם" במובן יש במציאות.

הצצה לתהליך כתיבת המאמרים, מסַפֵּק מרן במבוא לספר: "המאמרים לא נכתבו מתוך רפרוף שטחי והברקה פתאומית לצורך המדור "מגדולי ישראל", כי אם אסיפה של שנים רבות ממה שרשמתי בזכרונותי ובגליונות הספרים. למשל, המאמר על הגר"א, הוא פרי עבודה של עשר שנים ממה שרשמתי אצלי על הגר"א, וקיצרתי מאד מאד במקום שהיה לי להאריך".

הספר בלול בידע עצום, ובין השורות מובלעים עשרות חידושי תורה ורעיונות מקוריים. הנה דוגמא קטנה מהמאמר על האבן עזרא: "יש שהבקי בסגנון הראב"ע ולשונו ימצא את הנוסח הנכון. לדוגמא בפרשת שמיני (ויקרא י"א ט') על "החסידה" כתב: "ויש אומרים שהיא מפזרת חסד בדרך רחוקה". מה זה מפזרת חסד? הרב תורה תמימה נדחק מאד ופירש בדרך רחוקה. ע"ש. אך המקביל זה ללשון הראב"ע במקום אחר (שם ג' ט') בד"ה העצה: "ויש מי שהוציא מגזרת עץ בדרך רחוקה", ירגיש תיכף שיש להגיה **מגזרת תחת מפזרת**".

יחודיותו של הספר מתבטאת בהערכה כנה אמיתית ומדויקת לגדולי ישראל ללא גוזמאות הנהוגות אצל כותבי הביוגרפיות למיניהם, ודומה שאין לו חבר בתחום בספרי התולדות (אולי ספר "אישים ושיטות" של הרב זוין). הנה למשל הגדרה מעניינת על הגאון יעב"ץ המתובלת בהומור: "ובכמה ענינים יש באופיו מחכמי ספרד הראשונים. וסימניך: היעב"ץ (177) הוא חצי "ספרדי" (354)".

בספר זה, יותר מכל ספריו של מרן המחבר שליט"א, באה לידי ביטוי נהדר, יכולת הכתיבה המופלאה שלו, העשירה בפיטיות קצב ורגש יוצא דופן. הנה דוגמא אופיינית: "חידה מופלאה היא אישיותו של מרן החיד"א. כל הסגולות שחנן הבורא לבני אדם לא אָצַל ממנו, גם הסגולות הגשמיות גם הרוחניות: זכרון נדיר, תפיסה מופלאה, כח שיפוט והכרעה, שיקול הדעת קולע אל השערה, חוש ביקורת מפותח, כתב נאה, חכמת חיים, כשרון סגנון מופלא, סוד הצמצום בכתב ובעל פה, מלבד הדרת פנים וכח הדיבור והשכנוע, ועוד כהנה וכהנה. אין פלא שעל כל ספריו משוך חוט של חן וחסד, כל מליצה שלו משתמעת לכמה פנים, כמראה האופנים".

ואפילו בהסתרה

"במהלך עבודתי", חושף בפנינו הרב הראל זנזורי הי"ו כמה סודות מכבשונם של הכתבים, "גיליתי כמה דברים מעניינים. למשל, במאמר על רש"י שהתפרסם לפני שנים בירחון "אור תורה", כותב מרן שליט"א בזו הלשון: "בסוגיא אחת עמוקה במסכת ראש השנה (דף כ' ע"ב) בדין נולד קודם חצות או אחר חצות, התלויה בידיעה בחכמת התכונה, נחלקו בפירושה רש"י והרז"ה. שאל רבינו יעקב ממרויש שאלת חלום "מן השמים" להודיעו מי צודק, וקיבל תשובה: "מה זה מהרת למצוא בני, זרח (רמז לרבנו זרחיה הלוי, הרז"ה) בחשך אור לישרים" (כן מובא בשם הגדולים בערך הרז"ה). לכאורה הכוונה הפשוטה שהצדק עם הרז"ה. אולם כשסופר זה לילד אחד, שחינכוהו על הערצה גדולה לרש"י, השיב תיכף: "מאן מוכח שהצדק

עם הרז"ה? אדרבא הפירוש הוא: 'זרח - בחשך, אור לישרים'. פירוש רש"י - אותיות ישר - כולו אורה"...

"בהיותי מכיר את דרך מחשבתו של מרן, שיערתי שהילד העומד מאחורי סיפור זה הוא לא אחר מאשר מרן עצמו, אך לא היה לי ביסוס לכך. ניצתה בי הסקרנות לגלות אם השערתי נכונה, והנה הזדמן לידי מחברת כתב יד של מרן, בה הוא מספר שהיה בידו בהשאלה הגהות על ספר שו"ת מן השמים לר' יעקב ממרויש ז"ל עם פי' קסת הסופר להרב אהרן מרקוס ז"ל, ושם מצא שהמפרש בקסת הסופר כתב על דברי שו"ת מן השמים הנ"ל כי התשובה משתמעא לתרי אנפי כי משמע שהצדק עם הרז"ה ויכול להיות בהיפך זרח בחשך והאור הוא לישרים כי רש"י אותיות ישר עש"ב. וסיים מרן בזה"ל: "תיתי לי שכן אמרתי בילדותי לאבא מארי זצ"ל מרוב חיבה לרש"י ז"ל".

"ניגשתי למרן עם הכתב יד והראיתי לו שאני יודע מיהו אותו ילד... הוא הנהן בראשו וחייך.

"אנקדוטה נוספת כיוצא בו: המאמר על רבי יהונתן אייבשיץ התפרסם לפני שנים רבות בירחון "אור תורה", ושם הביא מרן את הסיפור על רבי יהונתן אייבשיץ שנתבקש מהשופט לכתוב "קמיע" שבו מופיע המשפט "עם ישראל חי לעולמי עד" 45760 פעם (כמנין יהודי פראג), והוא עשה זאת. השופט התעכב לקרוא קמיע זה במשך שנה תמימה ונוכח לדעת שצדק הגאון במשפטו, ולחץ את ידו בחיבה רבה. וזו צורת הקמיע... [כאן מובאת צורת הקמיע], ואז כתב מרן: וביקשתי את ידי"ן הרמ"ז נ"י שבקי בענינים אלו, אם יוכל להסביר תעלומה זו, כיצד אפשר לקרוא את המשפט "עם ישראל חי לעולמי עד" עשרות אלפי פעמים בקמיע קטנטן זה. והעתיק לי מכתביו בזה"ל... [וכאן מובא ההסבר].

"התפלאתי מיהו הרמ"ז הלזה? והנה כשעברתי על חוברות "אור תורה" האישיות של מרן, כדי להכניס את ההגהות שבשולי הגליונות, מצאתי שעל המלה "הרמ"ז" כתב מרן בגליון: "ס"ת מאיר נסים מאזוז". ומכל מקום, כשערך כעת את הספר, בחר לפרסם את הדברים בשמו".

תולדותיהם של התולדות

קובע ברכה לעצמו המבוא הרחב המעטר את הספר, שבו מקיף מרן שליט"א את תולדותיהם של תולדות גדולי ישראל, חשיבות הקריאה בהם, העיסוק בסיפורי נסים, ומדוע אנו מוצאים פחות סיפורי צדיקים מחכמי הספרדים.

בין הדברים הוא מתייחס לתופעה שהתפתחה בשנות קיומה של החסידות, ובמיוחד בפולין שלפני השואה, שהיו ממצויים סיפור שלא היה ולא נברא, וכדי להגדיל את המכירות, היה הסיפור 'מודבק' על אדמו"ר נודע מאותה תקופה. "ובימינו נעשתה ה"חסידות" למין ספרות, וכל המרבה להפליג בסיפוריו

כיד הדמיון הטובה עליו הרי זה משובח" הוא כותב באירוניה.

נדגיש תחילה כי כמעט הכל מודים שלכתחילה אין לנהוג כך, אלא שבדיעבד לאחר מעשה, יש הדורשים לשבח ויש הדורשים לגנאי.

מרן כצפוי דורש לגנאי, ומותח בקורת נמרצת על התופעה, מהסיבה שעל ידי פרסום סיפורים כאלו, עלול העולם להטיל דופי גם בסיפורים האמיתיים המסורים מדור דור, כאילו אף הם בדויים חלילה (וגורמים לקוראים שיאמרו על סיפורים אלו מה שאמר יעקב ליוסף על חלומו "והנה השמש והירח אחד עשר כוכבים משתחווים לי"). ופירש רש"י: "כשם שאי אפשר באמך שהרי כבר מתה, כך השאר שקר". ע"ש).

ואמנם, מלמד מרן זכות על בעלי דמיון אלו, שחשבו לפי תומם כי המטרה מקדשת את האמצעים, אולם מיד מדגיש כי לא זו דרך התורה, ותורה אמת כתיב בה. "סיפור אחד אמיתי יכול לעורר בתשובה יותר מעשרות סיפורים המרחפים על כנפי הדמיון. ורבנו הרמב"ם ז"ל יוכיח, שכמו שטרח ב"מורה נבוכים" להרוס דעות וטענות הכופרים והפילוסופים בקדמות העולם, כן באותה מדה טרח לסתור גם "הוכחות" מזויפות של כת הפנדברים, שבאו לעזור כביכול לאמונה ב"מופתים" משובשים".

הוא עומד שם על דייקנותו של הגאון רבי כלפון משה הכהן זצ"ל ראב"ד ג'רבא, בכתובת סיפורי נסים ונפלאות, שלא קיבל מכל הבא ליד, אלא היה חוקר עד תכלית שדבר המעשה אמת ויציב. ראייה לכך הוא מביא מאשר שמע מחתן בנו של רבי כלפון - רבי רפאל הכהן זצ"ל (אביו של עורך ירחון "אור תורה" הרב ישראל כהן נר"ו), כי כאשר ערך רבי כלפון את ספר "יקר הערך" מהרב עתוגי כהן זצ"ל (ג'רבא הת"ש), לא הביא סיפורי נפלאות מהחסידיים אשר לאחינו האשכנזים, כי אם רובו ככולו סיפורים מרבותינו חכמי התלמוד (מתורגמים לערבית), וסיפורי חכמי ג'רבא אשר שמעה אזנו ממקור נאמן, שכן הקפיד להביא אך ורק דברים המבוססים על יסוד נאמן, ומרגלא בפומיה "סיפורי החסידים, חלק גדול מהם לא היה ולא נברא, רק משל היה...". "בילדותי" נזכר מרן שליט"א "ראיתי את הספר הנ"ל ונפלאתי על כך, שהוא שונה מכל ספרי חכמי ג'רבא הידועים לנו, המלאים כמעט אך ורק מסיפורי הבעל שם טוב ותלמידיו".

מרתק לקרוא איך מרן מביא דוגמאות של סיפורים דמיוניים ש'הולבשו' על חכמים, ובעזרת ידיעותיו הפנומנליות מפריך את אמיתותם בזה אחר זה.

כדי ללמד על הכלל, נסתפק במסגרת זו בדוגמא אחת: ישנו סיפור חסידי שמהרש"ל והרמ"א רצו להחרים ח"ו את האר"י ז"ל שעושה חדשות, ושלח האר"י את תלמידו מהרח"ו בקפיצת הדרך והזהירם מעשות זאת.

שימו לב לקשת ההפרכות שמערים מרן על הסיפור: "ובאמת בחיי האר"י ז"ל לא נתפרסמה חכמתו כלל במדינות אשכנז, ואפילו בצפת לימד בחוג מצומצם, ומה להם להחרים אדם שרחוק מהם ולא הכירו אותו, והוא בעיר גדולה של חכמים וסופרים ומרן ז"ל בראשם, ומה להם להתערב? וגם מהרש"ל והרמ"א גבה טורא בניייהו כידוע. ובספר החזיונות למהרח"ו שמזכיר כל הקורות אותו מילדותו לא הזכיר מזה דבר וחצי דבר."

אך מרן לא משאיר את הקורא נבוך, וקובע אמת-מדה שעל פיה ניתן לשפוט אם הסיפור היה ונברא: "כללו של דבר, כל סיפור הנכתב בריחוק זמן ומקום מפי סופרים שלא הכירו אותו מעולם, ולא נמסר מאיש לאיש ולא נכתב בפנקסים ישנים, על פי רוב הוא פרי דמיונו של המספר ונכתב לשם ספרות בעלמא. וראוי לכל מוציא ספר בדפוס, לחקור הדק היטב את הסיפורים הנאמרים מפה לאזן על מה אדניהם הוטבעו, כי אין זה עתון שיקראו בו היום ולמחר יושלך במסגרת "הפסולת לסל וחסל", אלא דברים שיעמדו לימים רבים."

עוד אמת-מדה מעניינת ניתן ללמוד ממה שכתב שם מרן בקשר לסיפורי הישועות על חכמי תונס. במשך דורות קמו בתונס מאות רבנים, ומהם יושבים על מדין ומרביצי תורה ומקובלים בחוגי השלטון ועוד, ומכולם לא נשמע סיפורי מופתים רק על שלשה חכמים (רבי מסעוד אלפאסי, רבי חי טייב לא מת ורבי ישועה בסיס זצ"ל). מכאן מוכיח מרן שאין אלו סיפורי אגדות כפי שרצו לטעון חוקרים מסוימים.

מעניין לציין כי לפעמים נוצרים סיפורים מתוך טעות. דוגמא לזה מצאנו במאמר על האבן עזרא בגוף הספר. מרן מספר שם כי פרסם באור-תורה (חשון התשמ"ח, עמוד קנט) חידה ששאלו לבן הראב"ע: מה התכוין מר אביך בחידתו (בתחלת מקראות גדולות) שכתב: "מְדַיְנִים עוֹשֵׂי בְאוּ וְאוֹלֵי תְמַצְאוּ, שְׁאֵלֵי מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לְבִלְתִּי תַחְטְאוּ", מי זה מלך ישראל? וענה להם: "יתומים היינו ואין אב". חזרו ושאלו: והלא נאמר "ברא כרעא דאבוה?" ענה להם: "אנחנו החומר ואתה יוצרנו". מה הכוונה? והפתרון הוא, שחידת הראב"ע נוסדה על אותיות אהו"י כידוע, ומלך ישראל שרמז אליו הוא יהוא בן נמשי, ועל זה אמר הבן: יתומים היינו ואין אב (ר"ת יהוא). והם לא הבינו דבריו וחשבו שהוא מתנצל שלא ירד לעומק דברי אביו. חזרו ושאלו שנית: והלא ברא כרעא דאבוה? ולבסוף ענה להם שעיקר החידה על אותיות אהו"י, שהם ר"ת אנחנו החומר ואתה יוצרנו. כמובן שסיפור זה לא היה ולא נברא, ואינו אלא המצאה של מרן לחדד התלמידים, אך מרן מספר שם כי לאחר שנים ראה לחכם אחד שכתב מאמר גדול על תולדות הראב"ע, והביא סיפור זה כמעשה שהיה (בלי לציין את מקורו).

עליונים ששן

אותו היום בו האיר זרח הציץ ופרח אורו של הספר "מגדולי ישראל", עורר הספר הדים הרבה, וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו. והקול נשמע אף במתיבתא דרקיעא, והיו גדולי הדורות שמקחם מבורר בספר זה, מבקשים לדעת ולראות מה נכתב עליהם בעלמא הדין.

כיון שהגישו מלאכי השרת את הספר לפני גדולי הדורות, היו יושבים הצדיקים ועטרותיהם בראשיהם, ומעיינים בספר ומשתעשעים ורווים רוב נחת מההבנה העמוקה בתורתם, מההגדרות הקולעות לדמותם, ומהניתוח המבריק לשיטתם.

וישיבה של מעלה אינה כשיבה של מטה, שבישיבה של מטה יושב כל צדיק עם משמשיו וקהילתו לבדם, ואין מלכות נוגעת בחברתה. ואילו כאן בישיבה של מעלה, תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם העליון. ואין זה מחזה נדיר לראות את הגר"א יושב לצד הבעל שם טוב, והיעב"ץ לצד רבי יהונתן אייבשיץ, והם מתפלפלים יחד ומעלים אבק קודש עד כסא הכבוד. בדיוק כמו בספר ד'דן בו חונים המאמרים אודותיהם זה לצד זה (ואפשר שכל שלום זה לא בא אלא משום שברבים מהמקרים כל המחלוקת מקורה באנשים אשר על בתיהם של החכמים, אך כאן בגן עדן, הם אינם עומדים ומשמשים לפניהם, גם מפני שאין המקום לפי מעלתם וגם מפני שאין נזקקים להם ומלאכי השרת עושים מלאכתם, וממילא האמת והשלום אהבו).

ראש וראשון, הוגש הספר לרבנו הרמב"ם, ראש מדברים בכל מקום (כפי שכונה בתחילת המאמר בספר), באשר המאמר הארוך ביותר בספר דן באישיותו ובשיטתו.

כבר בראשית המאמר, תפסו את עיניו הקדושות של "הנשר הגדול" השורות הבאות: "אין עוד איש בעם ישראל שנתן דחיפה נמרצת לבאים אחריו להתעניין בדבריו, כמו הרמב"ם. בתנו לעולם ספר הלכה בסדר מופתי ללא ציונים ומקורות, הגביר שבעתיים את שקידתם וסקרנותם של המעיינים לחשוף את מקורותיו וללבן את שיטותיו. מתנגדיו טענו, שהתכוון לשים קץ ח"ו ללימוד התלמוד. ונהפוך הוא: אין ספר בעולם שהגביר את החידוד והפלפול, הביקוש והחיפוש, השקידה וההעמקה בתלמוד, כספר 'משנה תורה'".

"נפלא" התפעל רבנו משה המימוני, "איך ירד הרב המחבר לסוף דעתי, מה שרבים וטובים לא השכילו להבין! כשם שדנני לכף זכות, כך ידונו המקום לכף זכות. ושמא שמיה קא גרים שהרגיש בדקות כוונתי, שכך קראו בילדותו רבו של אביו - רבי חויתה הכהן, מנוחתו בגן עדננו: "הרמב"ם (הרב מאיר בן [ר'] מצליח) הצעיר".

המשיך רבנו הרמב"ם לגמוע את הספר ובעודו בכפו יבלענו. סיים והעביר את הספר לרש"י הקדוש שישב לצדו, תוך שהוא דוחק בו: "הא לך ספר זה, ותרווה בו רוב נחת".

קרא רבנו שלמה יצחקי בספר עד אשר הגיע למאמר שנכתב אודותיו, ושם נתקל במשפט הבא: "חבל מאד שברוב הישיבות בימינו פירוש רש"י נלמד כלאחר יד, ללא הדגשת הפנינים המובלעות בו. פירוש רש"י הוא אחד משבעת ענני כבוד שנשאר אתנו בגולה, ההולך לפני המעיין ליישר הרים ולהגביה בקעות, והקורא לא ישער כמה אבני נגף סיקל רש"י לפניו, וכמה קשיים יישב במתק לשונו".

"אכן" הנהן רש"י בראשו בכאב, "כמה מצטער אני בראותי שלומדים בשטחיות את הפירוש אשר יגעתי עליו יגיעות הרבה, וטחו עיניהם מראות את המטמוניות הנסתרות בו. אשריו של זה שמסייע ופועל רבות בעל פה ובכתב ששפתותי ידובבו ותרבה הדעת. אשריו בזה ובבא".

למקום הצטרף זקן נשוא-פנים, אשר כולו אומר כבוד, הלא זה הו'ד יוסף מרן החיד"א. "ידעתי כי אוהב ספרים אתה, ואף חיברת ספר על ספרים", אמר לו רש"י, "בודאי תמצא נחת רוח מספר זה". ותיכף פתח לו במקום שפתח, ואמר לו "ראה מה כתב עליך הרב המחבר, וכמה קלע בהגדרתו, למרות שאת פניך מעולם לא ראה, ואת קולך אף פעם לא שמע". הקריא רש"י בפניו את המשפט הבא: "באופן טבעי נתמזגו אצל החיד"א התכונה האשכנזית והספרדית - הראייה למרחוק עם נפש החוקרת לכל תכלית, ויחד עם זה הסתכלות מפוכחת ופשטנית על קרקע המציאות".

חיך מרן החיד"א ואמר: "אמנם את פני מעולם ראה, אך את תורתו וספריי למד גם למד, ומתוך כך הכיר בי לפני ולפנים. ואפשר שהוא מכיר בי יותר מאשר חכמי תונס שראוני פנים אל פנים בעוברי במדינתם, שהם לא ראו את ספריי והוא ראה, וכלל גדול אמרו: בכתבתו האדם ניכר".

הגר"א שהיה עד עתה שקוע בלימודו, הרים לרגע את עיניו וראה את התכונה סביב הספר. קרב אצלם, וביקש גם הוא לשזוף עיניו בו. עלעל והנה נפתח בפניו מאמר על תולדותיו. "במה כחו של הגר"א גדול?" שאל הרב המחבר שם, וענה: "בשקידה נפלאה, תפיסה מהירה, חתירה לקראת האמת, העמקה ישרה, והעמדת תלמידים". נהרה נשפכה על פניו של הגאון, וניכר היה כי הגאון המחבר קלע בהגדרותיו לאמת.

וכך יושבים היו גדולי רבותינו בפלטרין של מלך, כמלכים בהיכלם, והיה הספר עובר מיד ליד, והכל מתענגים בקריאתו. ובת קול משמים יוצאת ואומרת: "עליונים שישו ותחתונים עילזו בקבלת הספר "מגדולי ישראל".

חזק ויאמץ לבך

פניני מוסר מאוצרו של מורנו ורבנו
הגאון הרב צמח מאזוז שליט"א

מה המוסר הגדול ביותר? מה גרוע יותר מ'דבר אחר'? על מה נזעק מורנו רבי מצליח באמצע ברית המילה? מה היתה הידיעה המרעישה של ר' צבי עמאר הי"ו? ואיך השתמש רבי בוגיד סעדון בטכנולוגיה לצורך התורה?

טוב מאוד, בעז"ה תהנה מזה ותראה אותו גודל לתורה ויראת שמים. אבל אם החדרת לו דברים אחרים, על מה יש לך להתלונן, ועל מי יש לך להתלונן, רק על עצמך. "מה יתאונן אדם חי, גבר על חטאיו". (איכה ג', ל"ט).

גרוע יותר מ'חזיר'

אמר לי מישהו השבוע, היום מספיק שיהיה לך מכשיר נייד, ואפשר ללכת ליד בית שיש בו אינטרנט לא כשר, ומבחוץ אתה יכול להפעיל במכשיר הזה את האינטרנט ולהגיע לכל המראות

הילדים קולטים הכל

אף פעם אין לחשוב "הילד הזה עוד קטן...". גם ילד קטן - קולט הכל. וחס ושלום אם יש מכשירים לא טובים בבית, הילד קולט. ואח"כ צועקים ושואלים ח"ו למה הילד אינו הולך בדרך הנכונה. אדוני, תאכל את הדייסא שבשלת. אתה אמרת, שהוא בסך הכל עדיין קטן, נכון, אבל שתדע לך שגם כשהוא קטן הוא קלט את הכל. איזה מכשירים ואיזה שירים היו בבית, איזה מלים, החדרת לו באוזנים. אם החדרת לו תורה קדושה,

פגעי הטכנולוגיה

הביתה לשבת חופשה, אמרתי עכשיו אמנם אני לא צריך ללמוד גמרא, אבל אני רוצה לראות באינטרנט שיחות ודרשות ולשמוע דברי מוסר, אבל שיחקתי בכפתורים - 'ויצא העגל הזה'... לא זכיתי לשמוע דברי תורה, ונפלתי במפולת". אומר הבחור: "מאותו היום - אני לא יכול ללמוד, מראות הזוועה הללו נמצאים כל הזמן מול העיניים שלי". 'ומה יעשה הבן ולא יחטא'?

כמה צריך לזיזה, להתרחק, להשמר, מכל חשש עברה, אם-פי 3 אם-פי 4, מחשבים, כל מיני דברים שיש בהם סכנות נוראיות. כמה צריך להתרחק! כמה צריך להשמר! כמה חובה על ההורים לפקוח עינים ולשים לב שלא יהיו מכשולות כאלו בבית ובחזן.

אם נחתך את עצמנו,

הילדים גם יהיו מחונכים

כמה אנחנו צריכים לפקוח עינים על זה. כמה מחובתנו לדבר מגיל קטן, כמו שמדברים "שבת!!" "שבת!!". ילד מגיל קטן יודע "שבת" זה דבר חמור מאד, כך צריך ללמד, פלאפון לא כשר

הגרועות שיש בעולם. אמרתי לו, 'איך יתכן? איך הוא מתחבר?', והוא אומר לי, היום ח"ו אפשר ברגע אחד להגיע לדברים נוראיים שאי אפשר לחשוב עליהם.

כמה חשוב להזהר ולהתרחק מהדברים האלה. והילד הוא קולט טוב, אם הוא רואה שאבא ואמא מזדעזעים ממחשבה להכניס מכשירים כאלה, אז זה משפיע עליו, והוא לומד ומבין שהמכשירים האלה זה 'חזיר', זה 'נבלה'. אבל אם הוא רואה שגם אבא הכניס, אמא הכניסה, הוא אומר לעצמו, אז גם אני אכניס למה לא?! וכי הם יותר טובים ממני? אם להם מותר, אז גם לי מותר.

השיחה שהפכה לשוחה

כמה אנו צריכים לשמור עצמנו ולהתרחק מחטא, מחשש עבירה, מכל דבר שיש בו איזה נדנוד של עוון. היה לי איזה בחור בישיבה, מרוב שהיה בחור מיוחד, הייתי קורא לו 'חסיד'. והנה פעם אחת ראיתי אותו שהשתנה, 'והנה עלה כולו קמשונים קָסוּ פניו חרולים', קראתי לו למשרד, בני, מה קרה? למה נשתנו פניך? אמר לי: "אגיד לרב את האמת, יש לנו אינטרנט בבית, באתי

הוא אומר לי: "אתה יודע?" אמרתי לו: "מה?" (מהצורה בה ניגש, הבנתי שעומד להגיד לי איזו הודעה מרעישה), וכך הוא אומר לי: "אתה יודע, אלי ישי אין לו בבית אינטרנט. ואני התפלאתי, אמרתי לו, אלי, אתה בתפקיד בכיר כזה, שר הפנים, כל המדינה על הכתפיים שלך, איך אתה יכול לחיות בלי אינטרנט. ענה לי, האם בגלל שכל המדינה על הכתפיים שלי, אני אהרוס את החינוך של הילדים שלי? יש במשרד שם אינטרנט, אם יש הודעה שאני צריך לדעת, העוזרים שלי יביאו לי את זה על השלחן ואני אראה, אבל להכניס כלי כזה אצלי בבית, אני הורס כאן את החינוך של הילדים שלי". **אכן באמת - הודעה מרעישה!**

ללא שום 'הוראת היתר'

הרבה אנשים מוצאים היתר לעצמם, "אני בגלל שאני נמצא בתפקיד כזה", ואני "בגלל" ואני "בגלל"... כל ה"בגללים" האלו נקראים בלשון רבותינו: "כלי גללים!" כולם פה תלמידי חכמים, מבינים מה זה כלי גללים (ראה שבת נח.). צריך להתרחק מזה, ללא שום הוראת היתר, "לא תגע בו יד, כי סקול יסקל או ירה יירה" ח"ו. אנחנו צריכים קודם לחנך את עצמנו וממילא הילדים יזכרו. כן, אמנם הוא היום קטן אבל הוא יזכור, אבא לא החזיק ביד שלו אף פעם פלאפון לא כשר. אבא, הרב, לא היה ביד שלו אפילו פעם אחת מכל מיני המכשירים האלה. התלמידים יזכרו!!

המכשיר הטמא חוזר... בתחפושת

לפני כחמשים שנה, הייתי ילד בגיל שתיים עשרה בערך. התלוייתי לאבי מורי זצ"ל לאיזו "ברית מילה". בתנוס היו עושים בריתות רק בצהרים. אבא היה היחידי בעיר שהיה מקיים "וישכם אברהם בבוקר", עשה לנו ברית מילה בשעה

זה אסור! אסור. מה יש בו? יש בו דברים שהם נגד התורה. לא צריך להגיד ולפרט יש בו ויש בו - כדי שלא לתת סקרנות לילד, מספיק לומר, יש בזה דברים נגד ה'! נגד התורה! מחדירים לילד מקטנות שפלאפון לא כשר זה כמו חילול שבת, ואז כשהילד רואה פלאפון - הוא מתרחק. מתרחק!!

אבל הרבה יותר מזה אני רוצה להגיד. גם המלמדים שמרשים לעצמם מכל סיבה שהיא לקחת פלאפון לא כשר, וחושבים לי זה לא יזיק, אני חס ושלום לא אפתח ולא אראה, בל יראה ובל ימצא את כל המרעין בישין הללו. אבל אדוני, הילדים, התלמידים, הם רואים, לרב יש פלאפון לא כשר, לאבא יש פלאפון לא כשר, אולי אעשה כן גם אני. אם הוא מותר לו לאכול את הבשר הזה, גם לי מותר לי לאכול את הבשר הזה. ומה יעשה הבן ולא יחטא??

צריכים להבין, שיש פה אחריות גדולה, כל אבא וכל מורה שמחזיק פלאפון לא כשר, הוא לוקח על אחריותו, על הגב שלו, את כל התוצאות של כל הדברים האלה. אחריותו מי ישורנו. אחריות גדולה מאד עלינו.

אומרים שהמוסר הגדול ביותר, זה לא מה ששומעים שיחה מהרב הזה, או מהרב הזה, אלא **בעיקר מה שהילד רואה**. 'ראה מעשה ונזכר הלכה'. ראה את הרב שלו, את המלמד שלו, יש לו פלאפון לא כשר, הוא מסיק, זאת אומרת שפלאפון לא כשר זה לא נורא. ראיתי את אבא יש לו פלאפון לא כשר, סימן שזה לא נורא. אבל אם רואה שהרב מקפיד - אזי זה מחדיר בו את חומרת הדבר.

הידיעה המרעישה

לפני ההילולא, פגשתי את הידיד שלנו מצרפת, **צבי עמאר הי"ו**, דיברנו על דא ועל הא, ותוך כדי

אני מגלה ומבין למה נזעקו הרבנים, תראו, אשה מדברת ואומרת חדשות". ואני זוכר את זה טוב, דברים של גיל קטן לא נשכחים. היתה אשה ערביה לבושה בצניעות עם שרוולים ארוכים. ובכל זאת, אבא שואל: איך אפשר לשבת ולראות טלוויזיה כשאשה מדברת שם?!

קעת כעבור שנים רבות, כאשר שמענו שהמצב והסכנה של הטלוויזיה הרבה יותר גרוע, אמרת אם אבא היה יודע מה מראים בטלוויזיה, היה קורע את בגדיו! וב"ה באמת מה שהרבנים דיברו ועוררו אז נגד הטלוויזיה, הדבר השפיע, ובהרבה מאד בתי ישראל הוציאו את הטלוויזיה.

אשריהם ישראל

אני זוכר לפני כעשר שנים, יום ששי אחד הגעתי הביתה, אחרי שלצערי יצאתי מהישיבה מאוחר, ואשתי אומרת לי, היום שמענו ב'ערוץ אלפיים' משהו מיוחד. מה היה מיוחד? בערוץ אלפיים עשו אז "ביעור חמץ" של הטלוויזיות. הביאו איזה רב שדיבר ועורר ע"ז חזק, אח"כ אמרו יש לנו כך וכך משאיות, אחת באזור הזה ואחת באזור הזה, ואחת באזור הזה. כל מי שרוצה לבער את הטלוויזיה מהבית תוך חצי שעה יגיעו אליו ויקחו את הטלוויזיה. ואנשים מצלצלים אליהם ונותנים כתובות, עד שמאות טלוויזיות התבערו באותו היום מבתי ישראל. זה היה משהו מיוחד. ולאור ההצלחה, אח"כ בימי ששי הבאים, חזרו ועשו את זה עוד פעם. אשריהם ישראל, רק צריכים לשמוע. וכששומעים את הסכנות, נתבעים ונותנים. נותנים את המכשיר הזה ורוצים להתפטר ממנו.

הפלאפון והאינטרנט - הפיתוי החדש של היצה"ר

בימינו היצר הרע רואה שהדבר נחלש. וב"ה

שמונה בבוקר. אבל כל בני העיר כמעט ללא יוצא מן הכלל היו עושים ברית בשעות הצהריים. התלויתי לאבא והלכנו לבית של יהודי גביר מוקיר רבנו, וגם ממשפחה של תלמידי חכמים, שעשה ברית לבן שלו, קראו לו יהודה כהן ז"ל, ואני רואה שנמצאים שם קשת של רבנים.

אחרי שגמרו את הברית ישבו כולם לסעודת מצוה, והנה בא בעל הבית שרצה "לכבד" את הרבנים במשהו שאין להם, וגם לא היה מצוי אז בהרבה בתים, ופתח להם טלוויזיה לשמוע את החדשות.

פתאום אני שומע את אבא צועק: "תסגור, תסגור, תסגור", היהודי נבהל, סגר תכף ומיד, הרב אומר לסגור אז הוא סגר. אח"כ אבא אומר: "האם לא ראיתם מי מדבר את החדשות? אשה! איך יתכן שהיא מדברת וכולם מסתובבים ככה לראות?".

אבא היה מעורה מאד במה שקורה כאן בארץ, הכל היה לו כמו על כף היד. ואז המשיך ואמר: "אני יודע שהרבנים בארץ ישראל צועקים הרבה ובחזקה על הטלוויזיה, אבל לא ידעתי מה יש בה. ביטול תורה, אני יודע". אבל אצלנו בתונס מי היה יושב ולומד? אני זוכר שהיה רב אחד מצרפת, הרב פינחס באנון שיחי', שכאשר היה לו קצת פנאי היה בא לבית של ההורים שלנו, בית קטנטון, שלושים וחמשה מטר, דופק על הדלת, פותחים לו ונכנס, תופס כסא ויושב ולומד איתנו. אבא היה יושב בראש השלחן, אנחנו השלשה היינו 'בניך כשתילי זיתים סביב לשלחן', והוא היה לוקח גמרא ויושב ולומד איתנו - זהו - לא היה שום בית מדרש פתוח במשך היום.

אבא ממשיך ואומר, "אבל אני רואה שכותבים מלים חמורות: 'תועבה, כלי המשחית', מְזַעְקוֹת ואזהרות הרבנים נגד המכשיר הזה, לא היה נראה לי שהבעיה כולה היא רק של ביטול תורה, ועכשיו

הטכנולוגיה בשירות התורה: קלטות של משניות

יש פעמים שאפשר להשתמש בטכנולוגיה לצורך התורה. סיפר הרה"ג רבי מיכאל דיעי על מורנו הרב רבי בוגיד סעדון זצ"ל שפעם התארח בבית הוריו במרסיי, הוא מספר "נתנו לו כמובן חדר לפי כבודו, הדלקנו לו מנורת לילה שאם ירצה משהו יוכל לראות בחושך (אדם בבית שלו יודע ומכיר גם בחושך, אך כשמתארח אצל מישהו, אז הוא לא יודע ולא מכיר). והוא מספר, גמרנו את האוכל, הרב נכנס לחדר שלו לישון, וגם אנחנו הלכנו לישון. קמתי בשעה 2 בלילה, עברתי ליד החדר של הרב, ואני רואה שעם אותה מנורת לילה קטנה, הרב פשוט עדיין ער ויושב ולומד עם ספר ביד. קמתי עוד פעם בשעה 4 ושוב עברתי, והרב - עדיין ספר בידו והוא ולומד.

בסוף ימינו כאשר - לא עלינו - כהו עינינו מלראות. אני עוד זוכר את אותה תקופה, אחרי שעבר איזה ניתוח בעיניו בבית החולים, והיה בצער גדול מאוד. טוב אני מבין, הרי רבותינו אומרים "סומא חשוב כמת" (נדרים דף ס"ד ע"ב), אבל על מה היה הצער שלו, היה אומר מה? אני אהיה כמו עם הארץ? אני לא אלמד? איך אעביר את היום שלי בלי לימוד תורה?! זה מה שהיה כואב לו, זה מה שהפריע לו. היה אז בגיל תשעים, ואומר לי, איך אני אעביר את היום בלי לימוד תורה!?

ראיתי אותו כל כך בצער, כמו אדם שנפל לו מניות של מליארד דולרים, אמרתי לו, הרב, היום מוכרים קלטות של ש"ס, אפשר לקנות והרב יוכל לשמוע וללמוד. אמר לי, תקנה לי מסכת ברכות. קניתי והבאתי לו. היה יושב ושומע, ונהנה מזה. אחר כך אמר תקנה לי מסכת שבת, רצה לעבור על הש"ס לפי הסדר. היה יהודי אחד מהחסידיים הגדולים של מורנו הרב, שאמר לי הנה קח כסף ותקנה לרב את כל הש"ס בשלימות, שיהיה לו כאן בספריה, וכל מסכת שירצה - ישלוף וישמע. גיל 90, התחיל ללמוד לא פחות מגיל 5 ומעלה, 85 שנים של לימוד תורה, ומה הוא שואל, איך אני אעביר את היום בלי תורה?! זה מה שהפריע לו.

מתנה לרב או לחבר, וכי יעלה על הדעת שיעטוף אותה באיזה נייר עיתון מלוכלך ויגיש אותה כך?! אפילו אם יש בפנים גביע מכסף ששווה כמה מליוני שקלים. האם יתכן להביא מתנה כזאת של לימוד התורה ח"ו עם מחשבות לא טובות למלך מלכי המלכים הקב"ה?! **פְּנֵי תַזְהָרוּ, שְׁלֵא יבוא יצר הרע ויפתה אתכם חס ושלום.**

בש"ע יש סעיף מיוחד (סי' תקכ"ט ס"ד), "חייבים בית דין להעמיד שוטרים ברגלים, שיהיו משוטטים ומחפשים בגנות ובפרדסים, ועל הנהרות, שלא יתקבצו שם לאכול ולשתות אנשים ונשים, ויבואו לידי עבירה". בימי חול המועד יש חובה לשים שוטרים שיעברו מגינה לגינה וממקום למקום, שלא יתאספו שם גברים ונשים, ויהיו שם דבורים מיותרים ח"ו. הש"ע מזהיר שכשיש בטלה מלימוד תורה, עלולים ח"ו להכשל באיסורים, לכן חובה על הב"ד לשים שוטרים שיסתובבו וישמרו על עם ישראל לבל יכשלו באיסורים. צריך לשים הרבה גדרים וסייגים, לשים לב כדי שלא להכשל.

ללא גדר - הנפילה לתהום קרובה

פרקי אבות לפני כל מאות המשניות שכתובים בו, ההוראה הראשונה פותחת ומכריזה: "ועשו סייג לתורה". מי שאינו מקבל את זה שצריך ועשו סייג לתורה, פשוט מאד התהום פתוחה מתחתיו, הוא יכול ליפול, עמוק עמוק מי ימצאנו.

"ועשו סייג לתורה" - יש לנו שס"ה מצות דאורייתא, אבל רבותינו הוסיפו עליהם הרבה. זה אסור מדרבנן, וזה אסור מדרבנן, הסייגים האלה, הם אלו שמונעים אותנו מלהדרדר. סייג לתורה. **פלאפון בישיבה, גם אם הוא כשר עם חותמת של כל הבדצי"ם שיש בעולם, לא! היום אתה לוקח פלאפון כשר, אבל במשך הזמן ובפרט כשאתה בחור אתה עלול להכשל, מחר אתה עלול לקחת**

"כל הרווחים שיש בו - לא שווים כלום, זה רעל!!!"

מתוך דברים חוצבי להבות אש שנשא מרן ראש הישיבה שליט"א, על הסכנות הנוראות שישנן באייפונים ובאינטרנט, ומאחר וזוהי לצערנו "מחלה מדבקת" והיצה"ר מפתה ומסית, על כן ראינו להביא כאן תמלול מדבריו הקדושים.

מה עשה השטן? אמר, אני לא יודע מזה לעשות עם העם הזה, חוזרים אלפים ורבבות בתשובה, למעלה ממיליון אנשים חזרו בתשובה בארץ ישראל, כיצד ילחם בהם? הביא להם את התאוה האיזומה, הביא להם אייפונים שהחריבו אותם.

האייפון הזה מלא סכנה. אתה לוקח אייפון, אתה לוקח רעל! לא יאמר אדם אני בריא, אני לומד תורה, שום דבר לא יעזור לך, זה כמו שאדם אוכל אוכל בריא ואח"כ לוקח רעל קטן, טיפ-טיפה, הוא נגמר, אין מה לעשות.

והם עצמם כבר יודעים, אחרי שעשו את זה כבר נגמר, לא חיים לא בעולם הזה לא בעולם הבא. אנשים עוזבים את נשותיהם, עוזבים את בניהם, עוזבים את ארץ ישראל ומניחים את האשה עגונה ומשתגעים שם ואח"כ מתחרטים, אבל אין מה לעשות...

לכן כל אדם צריך להזהר, המכשיר הזה הוא טומאה הוא רעל, כל הרווחים שיש בו לא שווים כלום, אתה יכול ללחוץ עליו ולדעת איפה כתוב המאמר הזה בגמרא, "תודה רבה...", עד שתגיע למאמר הזה בגמרא יש לך שם כל מיני תמונות קופצות. אתה יכול לקרוא שם "יעלה ויבוא", אדוני תיקח סידור - אל תיקח את האייפון, האייפון הזה רשע מרושע!!

הרב וואזנר אומר, מי שמזכיר לראות דבר באייפון או באינטרנט, כמו שאסור להתייחד, אסור להתייחד איתם, תביא משהו על-ידך, שאם תראה דבר לא טוב אתה מתבייש ממנו, אסור להתייחד עם אשה זרה, ואסור להתייחד עם אייפון ואינטרנט, כולם מסוכנים!!

(באדיבות מערכת "יתד המאיר")

רוצים לזכות, צריכים להיות ישרים. מי שהוא רמאי "יזכה" לכלה רמאית, הוא ירמה אותה והיא תרמה אותו. הוא יעשה ככה והיא תעשה ככה, רח"ל. אבל מי שהוא ישר - וליישרי לב שמחה, לא מחפש עקמומיות מפה ומשם. תמיד הוא מגיע לסדרים בזמן, כי הוא מקדים בכמה רגעים ועושה סייג לתורה.

זה לא פשוט, צריך לעבוד. אין דבר בלי עבודה! נראה לקב"ה אתה חביב עלינו, יש לנו קושי, אבל בשביל אהבתך רבוננו של עולם אנחנו מוכנים לסבול קושי. ואהבת את ה' אלוהיך.

פלאפון לא כשר, אתה מחר עלול לקחת אייפון, עלול לקחת את כל המכשירים הכי אסורים.

כשיש לאדם סייגים, אזי הוא מצליח לעמוד במשימות שלו. אבל בלי זה, כשהגיע הזמן לקום בבוקר, הוא אומר, אני יקום וממשיך לישון, ואח"כ קם אחרי שעבר זמן קריאת שמע. קם והוא צריך לצאת להתפלל במקום אחר. קם ונכנס ב"הללויה". וכן ע"ז הדרך. אבל אם אדם עושה לעצמו סייג, אז אם צריכים אנחנו להיות כאן בשבע, אומר, אני אעבוד להגיע כבר בעשרה לשבע.

אדם שעושה לעצמו סייג, להקדים ולהגיע כמה דקות לפני תחילת הסדר או התפלה, אזי הוא לא צריך להסתתר כדי שלא ידעו שהוא הגיע מאוחר, הרב ראה אותי, לא ראה אותי. אם אתם

נטפי זכרון על האברך היקר הרב רפאל קבלן ז"ל מבוגרי הישיבה

כ"ו חשון תשמ"ה - י"ג מנחם אב תשע"ו
(נולד בהוי"ה ונפטר באח"ד)

מאת אביו שיבלח"ט הרה"ג ר' אליהו קבלן שליט"א

בימי השבעה - גמילות חסד, המדה שהיה דבוק בה ועשה אותה בשמחה, ולא רק מה שראינו בבית שאהב לעזור, ובכל דבר היה הראשון שהציע את עצמו, אלא גם לאנשים שלא הכיר. ר' יונתן סבאח הי"ו חבר נעורים שהיה בקשר עמו 18 שנה מאז היותם יחד בישיבה קטנה בכסא רחמים, אומר שרפאל תמיד היה שם לב לדברים שאחרים לא חושבים עליהם. יום אחד החליט לפתוח גמ"ח לדברים שבדרך כלל בחורים בישיבה היו זקוקים להם, והארון שלו בחדר היה פתוח לכל אחד. מעל הארון היה כתוב "גמ"ח לזירוז הגאולה". ועוד מספר החבר כשהיו הולכים ופוגשים קבצנים, רפאל לא היה מסתפק בלתת להם כמה פרוטות, אלא היה קונה עבורם דבר מאכל, ולפעמים מדבר ומעודד אותם. וכן כשהיה שומע על חבר שנקלע לבעיית שלום בית, היה מנסה לעזור לו או שולח עבורו מי שישכין בביתו שלום. מספר עוד החבר, שמול ביתו היה אדם בודד ללא משפחה וללא חברים, ורפאל היה נכנס לבקר אותו עם צלחת אוכל ושתייה, יושב ומדבר אתו ומניח לו

דוד המלך ע"ה כתב בתהלים (פרק פ"ד) "ילכו מחיל אל חיל", ודרשו חז"ל שאדם צדיק שנפטר, כל מה שעושים לע"נ, מזכהו לעלות מעלה מעלה בעולם האמת, הן בלימוד תורה והן בקיום מצוות וכדומה. ועוד אמרו במדרש קהלת רבה (פרשה י"ב אות י"ג) בשעה שאדם נפטר מן העולם אומר הקב"ה למלאכי השרת, צאו וראו מה הבריות אומרות עליו, כשר היה, ירא שמים היה, גומל חסדים היה, מיד מטתו פורחת באויר. ע"כ. לכן אמרתי כדאי לכתוב כמה מהנהגותיו המיוחדות של בני יקירי המדוכה ביסורים קשים ר' **רפאל קבלן** ע"ה בן רחל שתבדל לחיים טובים אמן, אשר נלקח מאיתנו בלא עת והשאיר אלמנה ושלושה יתומים קטנים. אנו תפלה לבורא עולם אבי יתומים ודיין אלמנות שישגיח עליהם לבל יחסרו דבר, וישלח דברו וירפא את המשפחה השבורה, ויחיש לגאלנו גאולה שלימה, ולראותו בקרוב בתחיית המתים, אמן.

אמרתי להתחיל במדה אשר רבים מחבריו ציינו

תפלין. וכשאושפז אותו אדם בבית-אבות, רפאל

היה הולך לבקרו ומשתדל בכל מיני דרכים לשמחו.

מספר חבר משיבת תפוח, שם למד בישיבה גדולה, שחברי הישיבה נסעו לַשִׁבְת גיבוש בצפת. היה יום מושלג וכולם הגיעו עם מעילים, החבר מספר כי

ציצית - היה מקפיד ללבוש אך ורק טלית צמר בפתילות מהודרות ובפתיל תכלת המהודר ביותר. וכן היה מקפיד בכל שנה לכבוד ר"ה לקנות טלית חדשה.

תפלין - היה מקפיד להניח תפלין דר"ת ומשפיע על אחרים שיניחו.

גם בימי חוליו כשהיה חלש וסובל מאוד, הקפיד שלא יעבור עליו יום ללא הנחת תפלין של רש"י ושל ר"ת. ביום האחרון לחייו, היה חלש מאוד והיה רדום ולא רגוע כ"כ, ואני יושב לידו. **לפתע פתאום התעורר ושאל אותי "איפה הם הלכו?!", שאלתי אותו "על מי אתה מתכוין?". אמר לי "היו כאן מלאכים שעזרו לי להניח תפלין, אבל למה הלכו ולא הניחו לי תפלין של ר"ת" (אחד הרבנים ששמע את הסיפור אמר שתפלין דר"ת הם בחינת עולם הבא ואותם ניח שם). וכנראה שאלו המלאכים שבאו ללוות אותו.**

הוא הגיע עם סוודר בלבד והרגיש שהקור חודר לעצמותיו והיה רועד מקור. כשראה זאת רפאל פשט מעילו ונתן לחברו והוא נשאר רק עם סוודר. כשהחבר רצה להחזיר לו את המעיל חזרה, רפאל אמר לו שהוא לא מרגיש צורך והוא יכול להשאר עם המעיל. החבר אמר שפשוט הרגיש שרפאל הציל את חייו שלא קפא מקור.

עוד שמעתי מאשתו שתבלח"ט, שלחבר אחד ניתקו את הטלפון מאחר ולא שילם, רפאל החליט לשלם את החוב ועשה עבורו הוראת קבע לשנה. חבר נוסף סיפר שפעם רפאל ראה אצלו את רצועות התפלין שהיו דהויים, למחרת קנה לו רצועות חדשות ונתן לו ללא אומר וללא דברים.

הידור במצוות - אשתו מספרת שהיה בכל ערב שבת מכין את הנרות. לכבוד שבת היה מקפיד להבריק באופן מיוחד את הכוסות והיה מדליק בשמן זית למאכל היקר ביותר שמצא. וכן בהדלקת נרות חנוכה.

עונג שבת - היה משתדל לעזור בהכנת תבשילין לכבוד שבת קודש, ומתפעל מהתבשיל שהיה יוצא מיוחד לכבוד שבת. אשתו מספרת שבליל שבת כשהיה אומר שלום עליכם ואשת חיל, היה רוקד עם הבן שיחיה ואומרם בשמחה. וכן את הפיוט "אתקינו סעודתא" היה אומר במנגינה מיוחדת. לאחר הסעודה היה מפיץ בקולו הנעים שעות ארוכות, והיה בקי מאוד במקאמים ובשירי הבקשות.

הכנסת אורחים - כל מי שביקר אותו, היה מקבלו בסבר פנים יפות וטורח עבורו כמה שאפשר. גם כשהיה חולה ושוכב בביה"ח, כשהיו באים אליו היה משתדל לקום כשהיה יכול, ויוצא עם עמוד האינפוזיה על מנת להכין שתיה למבקריו. לאחר הביקור היה יוצא ומלווה אותם עד הכניסה למחלקה.

יסורין - קיבל את יסוריו באהבה, ומעולם לא שמענו ממנו תלונה על מצבו, גם כשהיה מקבל טיפולים קשים שהקשו עליו את האכילה והשינה. ובכל זאת כל מי שנכנס לבקרו, היה מחייך לעברו ונותן הרגשה שהכל בסדר. כשהגיע אליו פסיכולוג כדי לדבר איתו, לא התייחס אליו, ואמר לי "אני לא יודע מה הוא רוצה ממני...". בכל יום כשהיה מתפלל לקב"ה את תפלת רבי אליעזר פאפו, היה אומר "זוכני לקבל את היסורים באהבה".

תפלה - לפני כל טיפול או לקיחת תרופה, היה מתפלל ואומר "יה"ר שיהיה עסק זה לי לרפואה".

תלמוד תורה - היתה בו אהבה מיוחדת ללימוד התורה. כשהיה בחור קבע חברותות והיה מסיים מסכתות וחוזר עליהם. יום

לפני שנלב"ע, אמר לי "בעז"ה כשאצא מביה"ח אפתח בית מדרש קטן לתפלה ולימוד תורה". החברותא שלו בשיבת תפחה אהב ללמוד אתו, ובכל יום מלבד הלימוד בסדרים היו קובעים לימוד בספרי מרן רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל ולמדו על הסדר את ספרי מרן "הליכות עולם". מספר חבר: כשהחברים היו יושבים ומדברים בחדר על ענייני העוה"ז, רפאל היה מביא את ספר יביע אומר וקורא בפניהם פסקי הלכות. גם בימי חוליו היה מאזין לשיעורי מרן רבנו עובדיה יוסף ושיעורי הרב יעקב יוסף זצוק"ל שהיה קשור עמו הרבה שנים. בימי שישי כשהיה מתקשר לומר שבת שלום, היה מסיים את השיחה בדבר תורה וביקש לשמוע חידוש בפרשת השבוע.

קברי צדיקים - ביקר כמעט בכל קברי הצדיקים המפורסמים, ובפרט אהב להתפלל בקבר רשב"י, שמואל הנביא, שמעון הצדיק, יוסף הצדיק, ובקבר רבי נחמן מברסלב באומן. נסע לשם לפני שהתחתן כחמש פעמים, ופעם אחת ברשות אשתו בשנה הראשונה. ביום שישי האחרון לחייו, לפני שהתאשפז, נתן לי סכום של כסף, וביום שני שאלתי אותו למה נתן לי את הכסף, ואמר לי שלאחר שיצא מביה"ח הוא רוצה לנסוע איתי לאומן להתפלל על קברו של רבי נחמן, והדגיש כי רוצה להגיע לשם לקרוא פעמיים את תיקון הכללי ולחזור. אבל כנראה שעלה לראותו למעלה.

בכל עת יהיו בגדיך לבנים - בתקופת חוליו היה מפשפש במעשיו והלך לבקש מחילה מכל מי שהיה לו ספק אולי פגע בו. וכן היה מתוודה בכל יום את הוידוי המובא בתפלת החולה בעד עצמו שכתב רבי אליעזר פאפו בספר בית תפלה. בימיו האחרונים שאלתי אותו האם

שלמדו אתנו. לאחר שידע היטב את ההלכות, כתב מגילה אחת, וכשסיים נמכרה מיד. אח"כ כתב עוד שלוש מגילות, שגם הם נמכרו מיד. כל מי שראה את הכתב המסודר והמדויק התפעל. סופר ותיק בעל שם כשראה את המגילה, אמר זה כתב של סופר אומן. כתב את התיקון הכללי על קלף עבור חבר שמסגר ותלה אותו בציון של רבי נחמן מברסלב.

יה"ר ששבחיו והנהגותיו של בנו רפאל ע"ה יהיו לזכותו ולמליצי יושר לפני אבינו שבשמים, ונזכה לגאולה השלימה בקרוב אמן.

ומי שהתחזק מהדברים, אשמח אם יוכל ללמוד משניות במשך השנה לעלוי נשמת בני.

הכו"ח בכאב ובדמע

א"ך לחודש מנחם אב תשע"ו

האבא

המצפה לישועה

הוא עדיין קורא את התפלה, ואמר לי בכל יום אני מתפלל אותה, ובכל יום אני נותן צדקה.

כבוד - היה נזהר בכבוד כל אדם, ובפרט תלמידי חכמים שהיה מתבטל לפניהם. ולא לחנם זכה שליוו אותו ת"ח רבים ומסביבו קבורים רבנים וצדיקים גדולים. וכן בכל שבעת הימים הספידוהו רבים ות"ח גדולים. וכבוד אביו ואמו, היה ממהר לעשות דבריהם ורצונם ללא שהות. בכל פעם שאמו היתה שולחת לו אוכל, היה מתקשר להודות לה על האוכל הטעים שחזק אותה. ועל הכל כיבד את אשתו מאוד. לא היה אוכל את ארוחותיו לפני שאשתו תשב לאכול יחד אתו. ולאחר האוכל היו מברכים את ברכת המזון יחד מתוך סידור. היה דואג שאשתו תנוח את מנוחתה ללא הפרעות. גם בלילה האחרון לחייו אמר לי שרוצה שאשתו תהיה לידו, ואמר לי שיודיע לה יותר מאוחר כדי שתנוח קצת בבית ואח"כ תבוא אליו.

מלאכת שמים - למד את כתיבת הסת"ם בתקופה קצרה, ומכיון שהיה יסודי בכל דבר שעשה ואהב את הדיוק והסדר, הכתב שלו היה יפה במיוחד ועבר פי כמה את הכתב של אלו

תנחומים כנים

נשגר לגאון

רבי אליהו קבלן שליטי"א

חפקח רוחני בת"ת "איש מצליח"

על פטירת בנו היקר, המזוכך ביסורין

הרב רפאל קבלן זצ"ל

מבוגרי הישיבה

יה"ר שהרופא לשבורי לב ירפא את השבר הגדול,

ובנחת ציון וירשלים תנוחמו.

המערכת

בת הרחמים

**דברים לזכרה של הרבנית
פנינה כהן ע"ה
בתו של אבי הישיבה מורנו הגאון
רבי רחמים חי חויתה הכהן זצ"ל**

מאת נכדה הרה"ג ר' אדיר כהן שליט"א

הרב צמח מאזוז שליט"א (ובהשתתפות אחיו מו"ח הגאון רבי רחמים). ושוב ביום ה' לפנות ערב התקיימה בסוכה המרכזית אזכרת השבעה (יחד עם יום האזכרה של השנה השביעית לאחותה הצדקנית פאנידה) במעמד קהל רב, ודרשו שם המרא דאתרא, ואחייניה הגאונים רבי ברכאל ורבי חננאל הכהנים, ואחי הג"ר רזיאל ואנכי הצעיר.

ובהיות ועל ברכיה גדלנו מטל ילדותנו וספגנו רבות מחינוכה הטהור אשר לה ממורשת בית אביה, על כן ראיתי חובה לעצמי לכתוב בראשי פרקים מתולדותיה ומעשיה הטובים (אף שהשתדלה בכל עוז להסתירם), ואין ספק שיהיו לתועלת לעצמי ולעוד רבים, באשר היתה מהיחידים המיוחדים שבדור בצניעותה ובמעשיה הטובים.

מרת זקנתי ע"ה נולדה בבית אחת המשפחות המיוחסות באי הכהנים ג'רבא, בכ"א ניסן תרפ"ד,

1. כפי שכתב אביה הגדול בקורות חייו (שנדפסו בראש ספר פרחי כהונה מהד"ב).

במוצאי שבת קודש פרשת האזינו השמים התשע"ז, נתבשרנו בשמועה הרעה, מחלה ונועה, שדקות ספורות קודם כניסת השבת, בערוב יום י"ב בתשרי, נסתלקה לגנזי מרומים מרת זקנתי הצדקנית והחסודה מרת פנינה ג'והראיה [זוראיה] בת סעדו [סעדונה] לבית כהן ע"ה. בתו האהובה של מרן סבא קדישא גאון ישראל רבי רחמים חי חויתה הכהן זצ"ל ראב"ד ג'רבא. ואשת יבל"א מר זקני החה"ש רבי ששון הכהן הי"ו. הרבנית היתה בשנתה הצ"ג [ר"ת צ'דקת ג'מורה].

מיד בצאת השבת נאספו מכריה וקרוביה מרחוק ומקרוב ונטמנה במושב ברכיה באותו מוצאי שבת. ושבעה לא ישבו עליה אלא יום אחד ביום ראשון ערב חג הסוכות, ובא החג וביטל השבעה (כנראה משום שלא רצתה להטריח את בניה וכדרכה בחיים חיותה).

ביום ג' לפנות ערב, התקיימה דרשה בסוכת ביהכ"נ המרכזי במושב, מפי המחותן מוה"ר הגאון

לאביה הגדול מרן אבי הישיבה הגאון רבי **רחמים**
חי חיותה הכהן זצ"ל ואמה הרבנית הצדקנית
סעדו ע"ה?²

על ערש דוי

סבתא ע"ה כבר בילדותה שלש פעמים הגיעה
עד שערי מות ממש, ובחסדי ה' ניצלה. פעם אחת
בהיותה תינוקת חלתה במחלת החצבת. ובזמנם
מחלה זו נחשבה למחלה כמעט חשוכת מרפא,
ורבים חללים מהתינוקות הפילה. וכשהתגברה
המחלה, והתינוקת הלכה ודעכה, עד שמומש
כמעט ולא היה נראה עליה סימני רוח חיים, ואמה
הרבנית כבר הניחה אותה על הקרקע ועזבה אותה
בהרגישה שחלילה הגיע הסוף... ובעוד כולם
מפוחדים מהצפוי, נרדמה אמו של רבינו, אמה של
מלכות, ובחלומה, רואה את אחד מרבני המשפחה
(כמדומה ר' רחמים הכהן) שמצוה עליה: קומי
מהר ותאמרי לאם התינוקת שתניק את ביתה,
והיא חיה תחיה. ומיד התעוררה ואמרה לכלתה
הרבנית: תניקי את בתך! והשיבה הרבנית: בשביל
מה?! את לא רואה שהיא מפרפרת ברגיעה
האחרונים?! והחמות התעקשה: אף על פי כן
תניקי אותה. וכן עשתה. וברוך ה' לאט לאט חזר
הצבע על פניה של התינוקת, וקמה ממטת חוליה.

ושוב לא ארכו הימים, ותינוקת זו שוב חלתה
בחולי גדול בגרון בצינורות של המעים והעיכול,
ולא היתה יכולה לינוק כלל. וכך הלכה ודעכה
עד שהגיעה ממש לשערי מות. כאבן שאין לה
הופכים. ואביה מרן רבנו הגדול שהיה שקדן עד
למאד ובתורת ה' הגה יומם ולילה, גם ברגעים
קשים אלו, היה שקוע בלימודו, בעליית הגג, שם
היה לומד בשקט ללא הפרעה, וצולל במצולות
התלמוד והפוסקים. באותה שעה היה הוגה

2. וקודם לכן נולדה להם בתם הבכורה שרינה. ולאחר סבתא נולדו הבנות
פאנידה וחנה. כולם ידועות בצדקותם הרבה. בנוסף נולדו גם שני בנים ובת
נוספת אך לא נתקיימו בעוה"ר.

באחד מספרי הראשון לציון הגאון רבי יעקב
שאול אלישר זצ"ל (מח"ס ישא איש ועולת איש
ועוד), והנה תוך כדי לימודו נרדם רבינו על הספר,
ובחלומו רואה הוא איך שנכנס לאולם גדול וענק,
ובצד המזרח יושב ראש הישיבה הגאון הראשון
לציון ישא ברכה, ולידו בנו הגאון מחבר ספר
משה האיש. משהתקרב לעברם פינו מקום לרבינו
שישב עמם במושב בית הדין, בין האב לבנו, וכך
התיישב רבינו ביניהם. ואז פנה רבינו להגאון רבי
יעקב שאול "ישא ברכה", שישא מברכתו, ויעתיר
בתפלה ויברך את בתו זוהראיה, שהיא חולה עד
מאד, וסירב רבי יעקב שאול למלא את בקשתו,
וכך נשנה הדבר שלש פעמים. ואז פנה רבינו אל
הבן הרב משה האיש: תברך את בתי זוהראיה
שתבריא. ומיד בירך אותה שתקום ממטת חוליה.
אל נא רפא נא לה. וכך חזר על כך שלש פעמים.
ואז פנה רבינו אל רבי יעקב שאול: בנך בירך
אותה, תברך אותה גם אתה. ואכן הסכים הרב
ישא ברכה, והאציל אף הוא מברכתו על הבת.
ואז התעורר רבינו מחלומו, ומיד מיהר לרדת אל
תוך הבית, ויאמר אל הרבנית: תניקי את הילדה.
הרבנית סירבה, באומרה שהתינוקת במצב של
דכדוכה של נפש, מוטלת כאבן שאין לה הופכים,
ולא זזה, ולא שייך אפילו לגעת בה, וכיצד אפשר
להניקה. ואף על פי כן רבינו חזר והפציר בה כמה
פעמים. ואז הרבנית נטלה את התינוקת, ולמרבה
הפלא, פתחה את עיניה והסכימה לינוק, ותוך זמן
קצר בחסדי ה' חזרה לאיתנה.

פעם שלישית היה זה בהיות אביה הגדול בתונס
הבירה מטפל במחלת אחותו מזלה (לימים סבתא
נישאה לסבא אשר הוא בנה של מרת מזלה),
אשר בעוה"ר נפטרה שם בט' אלול תרצ"ב, ובעוד
רבינו נמצא שם, שלחו לו, שבנו יחידו שלום, ובתו
זוראיה, חולים חולי גדול, בעיר ג'רבא. ולא יכול
היה רבינו לחזור לג'רבא, ולהשאיר את אחותו
מזאלה לבדה בתונס. ואחר שנפטרה אחותו,

עד עתה או שפורסמו בקיצור ובשינויים, ואספתים כעמיר גורנה עם סיפורים נוספים ממקורות אחרים והדפסנום בספר "אב הרחמים" ב' חלקים.

סבתא מעולם לא רצתה לומר כמה פעמים היא מסיימת את התהלים במשך השבוע, אבל כמדומה ממה שראיתי שגומרת אחת ליומים או ג' פעמים בשבוע. וכשלא גומרת מה שהתחייבה, הרי היא יושבת להשלים את ה"חובות" שהצטברו. ובפרט סמוך לחגים שהלחץ של הבישולים גדול. זכורני כמה פעמים איך אנו קמים ומשכימים לסליחות בערב ראש השנה וערב יום הכיפורים בשעות המוקדמות, והיא עדיין ערה כשספר התהלים בידה (אף בלילה היתה קוראת בהוראתו המפורשת של אביה כפי שמעתי ממנה). כשנה ומחצה קודם פטירתה בקשה מבנה מר אבי וממני ומאחי הג"ר רזיאל לעשות לה התרה על מנהגה, לא ח"ו לבטלו, אלא שיותר לא תצטרך להשלים מה שלא מספיקה. ואכן בהספדו של מוה"ר הגאון רבי צמח מאוזו שליט"א אמר: לכאורה מה הבעיה למצוא זמן לקרוא שלש פעמים תהלים בשבוע ועל מה הוצרכה להתרה. אלא אגלה לכם את הסוד, זה היה בשבת אחת שהתארח אצלי בבית לרגל ברית [של נין המנוחה, ונכד למהר"ץ], אמרתי יש לי ההזדמנות לעקוב מקרוב אחר בתו של מורנו הרב, וראיתי איך כל השבת ספר התהלים לא מש מידה, והתקרבותי ושמעתי איך אומרת מלה מלה בהטעמה ובכוונה, ואז הבנתי למה באמת צריכה זמן רב כל כך לקריאה מיוחדת זו.

פעם נכנס ת"ח אחד מטבריא לבית סבתא במושב ברכיה, וראה איך יושבת אשה מבוגרת ושקועה בקריאת התהלים ולא שמה לב למתרחש סביבה. יצא ובהתפעלות שלח לי לאחר מכן במכתב שנדמה לו כאילו היתה בחור ישיבה השקוע בתלמודו.

חזר רבינו לג'רבא, ומצא את בנו ובתו חולים בחולי מסוכן ומוטלים על ערש דוי. ונאלץ רבינו לעבור דירה משכונת חארה כבירה [הרובע הגדול שבג'רבא], לשכונת השוק, קרוב לבית הרופא, והיו מתעסקים ברופאים ורפואות, והוציאו הוצאות מרובות. ואכן בתו סבתא זוראיה, שבח לאל יתברך, החלה להתרפאות לאט לאט, אך בנו שלום למינת כל לב הכביד עליו חוליו, עד שהגיע עד שערי מות. וביום ה' תשרי התרצ"ג, נפטר עליו בנו יחידו שלום.

ואז אמר לה אביה רבינו: אם שלש פעמים הגעת עד שערי מות וכולם נואשו ממך, אך בורא עולם רצה אחרת ושלח דברו ורפאך, אין לי ספק שלא לחינם נתן לך הקב"ה חיים, ואור גדול עתיד לצאת ממך.

חינוך באהבה

על אף שבאותם זמנים רוב ככל הנשים בג'רבא כבשאר המקומות (ביחוד במקומות יוצאי עדות המזרח), לא היו יודעות קרוא וכתוב. מכל מקום שונות היו בנותיו של מרן מוהר"ך. וכבר מגיל צעיר מאד לימדו קרוא וכתוב, ואף קנה להם ספרים בהם יש סיפורי צדיקים ומשלים ומעשיות ומוסרים - בעיקר בלשון ערבית יהודית. וכך בעוד ורוב הבנות יושבות לשוחח על דא ועל הא, יושבות היו בנות צדיקות אלו ושומרות פיהם ולשונם וקוראות פרקי תהלים דבר יום ביומו, בנוסף למוסרים וסיפורים מהספרים הנ"ל.

וכך אף עשרות שנים לאחר מכן - ידעו לספר לנכדיהם הקטנים במשך שעות מרובות סיפורים יקרים ונחמדים המושכים לאהבת התורה וליראת שמים אמיתית.

בנוסף לסיפורים רבים על צדיקי הדורות ששמעתי מסבתא, שמעתי מפיה עוד סיפורים רבים מכלי ראשון על אביה הגדול שלא פורסמו

על אף שרבינו הקדוש א"ב הרחמי"ם היה רוב הזמן מחוץ לביתו, מצאת החמה עד שעת ערב מאוחרת, ובשלושה לילות בשבוע אף לא חוזר לביתו עקב שיעוריו הרבים עם תלמידיו. וגם בביתו היה שקוע ראשו ורובו בתלמודו, בנוסף לאנשים רבים אשר היו באים לשאול בעצתו ובברכתו, עם כל זאת עצם זה שזכו בנות אלו לראות מרחוק את האב הגדול שקוע בתלמודו ראשו ורובו, היה זה הרבה יותר מאלף שיעורי מוסר.

אך באותו הזמן הפנוי שאכן כן היה רבינו בביתו וללא אנשים שאינם מבני הבית, היו באות אל האב הגדול והאהוב עליהם עד מאד, ומתרפקות על זרועותיו, ושואלים אותו שאלות ככל העולה על לבו. ורבינו שהיה בטבעו סבלן גדול, עונה לכל שאלותיהן בסבלנות מרובה. ומעולם לא דחה אותן מעל פניו.

אך כשאמה של מלכות - אמם הצדקנית היתה שמה לב לנעשה, מיד היתה מגיעה וגוערת בהן: כמה אתם מפריעות לזו! אל תפריעו לאבא ללמוד.

ואכן הבנות שהיו יודעות את גודל שמירת הזמן של האב השקדן והגדול בעניקים, אשר כל רגע ורגע שלו הרי הוא מתנה נצחית לכל כלל עם ישראל, בכתיבת פסקים ובהעמדת תלמידים, היו מבינות היטב מדוע אמן הצדקת לא רצה שיפריעו לאב.

אך יום אחד בשבוע זכו הן לתשומת לב מיוחדת מרבינו הגדול.

בכל יום ששי - אחר שיעוריו הקבועים בישיבה בגמרא דקדוק ועיבור ועוד - חוזר היה רבינו לביתו וצרור סוכריות בידו, וקורא לבנותיו בחיבה מיוחדת: 'ג"הו אג'רלונת' - בואו אהובים ויקרים שלי...

אחר שהגיעו והתיישבו, היה שואלם: מה עשיתם?

ואז מיד אחת אחרי השניה לפי הסדר, כל אחת ואחת מספרת מה עשתה ואיך התנהגה באותו שבוע, איזה מעשה טוב עשתה. אחת אומרת למשל 'הלכתי לבאר (שבחצר) לשאוב מים' ודוחף רבינו לידה סוכריה, והשנית אומרת 'שמעתי בקול אמא' ומביא לה סוכריה, והשלישית 'לא אמרתי לאמא לא' ומביא לה סוכריה, והרביעית 'עזרתי בנקיון' ומביא לה סוכריה. וכן על זה הדרך...

כזה היה חינוכו הטוב של רבינו חינוך של אהבה. כל בנותיו של רבינו אשר שמשו סמל ודוגמא לצניעות וצדקנות, היו קשורות בכל לב לאביהם הגדול, אך כמדומה שקשר מיוחד היה לו עם בתו השניה סבתא ע"ה, אשר משמיה קא זכו לה לעמוד ולשרתו יותר מכולם, בתקופת מחלתו הקשה, שנסע במשך שנתים ומחצה רצופים (ר"ח תמוז תש"ד - י"ח כסלו תש"ז) רחוק מעיר מולדתו ג'רבא, אל עיר הבירה תונס ועיירת המרפא חמאם אלף הסמוכה, למצוא מזור למחלתו, ובנסיעתו לשם לא לקח אלא את אשתו ואת בתו סבתא (שהיתה הגדולה בבנות הרווקות אז). כל אותה תקופה ארוכה, היתה סבתא ע"ה, ניצבת במסירות עילאית לימין אביה הגדול, במשך כל הלילה, יושבת בכסא סמוך למטתו, ולשמשו לכל אשר יצטרך, כדי להקל ולו במעט מיסוריו הנוראים. ורק בבוקרו של יום אחר שסייעה לאביה הגדול בהנחת תפלין, והתפלל, היתה עולה על יצועה כשמתחלפת באמה הרבנית ועוד אנשים יקרים שתמכו ברבינו באותה תקופה. וכן בסוף ימיו בעלותו ארצה השתכן בביתה במשך כמחצית שנה עד שבנו לו את משכנו סמוך ונראה לשם. ואכן גם בשנים האחרונות של אביה עמדה ושימשה את אביה (יחד עם אחיותיה) במסירות ונאמנות. ואף אחר עליית אביה הגדול לשמי מרומים, ביתה הפך ל"ועד למען הרב" להוצאת כתבי אביה, בראשות בעלה חתנו הגדול מר זקני הרב ששון הכהן שיבל"א, ובפרט אחר שריפת

ויצליחם בכל מכשה ידיהם ובכל אשר יפנו ישכילו
ה'ן הברכה שורה. ויזכו לגדל צאצאיהם על ברכי
התורה והיראה בדרך ישרה. ובנותיהם בחיק יראי
אלהים ינתנו אנשים של צורה. אנא ה' אמור די
לצרותינו ולכל מכאובינו ולכל מכאובינו דיה לצרה.
קרב את המרוחקים בזרוע וזכני אני והאשה אשר
נתת עמדי בת דודי היקרה מרת **סעדונה** ת"מ
ואמי היקרה מרת **גזיילה** מב"ת לעלות על אדמת
הקודש ארץ הצבי צפירת תפארה. וכל המשפחה
יחדיו ידובקו יתלכדו ולא יתפרדו ונשמחו ונעלוז
כי טוב זמרה. ושבתי בבית ה' לאורך ימים ללמוד
וללמד אורה זו תורה. נכספה וגם כלתה נפשי
לחצרות בית ה' מי יתן לי אבר כיונה.

כיבוד אב

רבינו הגדול בהיותו ידוע חולי נסע בר"ח
תמוז תש"ד לתונס הבירה ולמעיינות מרפא
בעיירת חמאם אלף הסמוכה, לשם לקח עמו
מכל בנותיו את בתו פנינה-זוהראיה, אשר במשך
שנתיים ומחצה כמעט ולא ישנה בכל לילה, כדי
לטפל באביה הגדול. וכן גם לאחר מכן טיפלה
בו במסירות עד פטירתו, וכן אחר פטירתו ביתה
התמלא בספרים של אביה היוצאים מהדפוס
באשר הבית היה "הועד למען הרב", וכך ששים
שנה הבית היה מלא בחבילות ספרים ללא סדר
ופרטיות. ואכן קוים בה "כבד את אביך ואת אמך
למען יאריך ימך", והאריכה ימים קרוב ל-93
שנה.

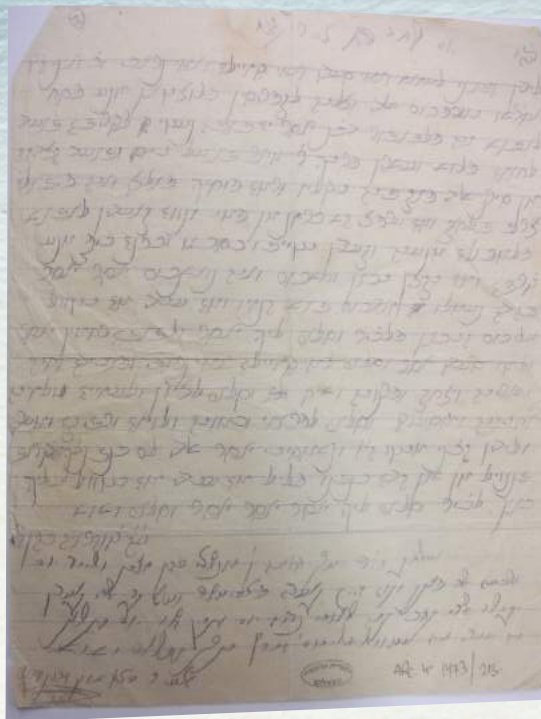
עד אז לא יכול היה רבינו להשיא את בנותיו
בהיותו מחוץ לעירו ועוסק ברופאים וברפואות.
ולפני מחלתו לא השיא אלא את בתו הבכורה
שרינה ע"ה לחכם רבי מאיר הכהן זצ"ל בנו של
דודו הגאון רבי מרדכי אמייס הכהן זצ"ל, בי"ג
טבת התרצ"ו.

אולם משחזר מעט לאיתנו, וחזר לעיר מולדתו,

בית רבינו (בטבת התשנ"א), שאז מרבית הספרים
הנדפסים מידי שנה (של מרן אביה ושל אחרים)
תפסו חלק ניכר מן הבית. ואכן עבור כיבוד הורים
זכתה לאריכות ימים ושנים.

רבינו בהקדמתו לספרו הגדול שו"ת שמחת כהן
חלק א' (ג'רבה התשי"ג), הזכיר בברכתו את בנותיו
היקרות, וכן את כיסופיו לעלות לארץ הקודש
להיות בסמוך לבנותיו שכבר עלו ארצה לפניו.
וכה כתב: "זה ה' קוינו לו עליון נורא, מברכותיו
יבורכו **הבנות בנותי מאור עיני אף רוחי בקרבי**
אשר חנני ה' נחלת שפרה, שם הגדולה מרת **שרה**
ת"מ [תבורך מנשים] ובעלה אלוף נעוריה החו"ש
[החכם ושלם] כה"ר **מאיר** הי"ו בן הרה"ג מעוז
ומגדול ראב"ד מקודש בעוב"י תונס יע"א דודי
אחי אמי כמה"ר רבי **מרדכי הכהן** הי"ו ובניהם
הגדול **יצחק** הי"ו והקטן **אליהו** הי"ו ובנותיהם
פרתונה ת"מ וסרח ת"מ הדרים בעיר הקודש
צפת תובב"א עיר גדולה של חכמים ושל סופרים
כתר ועטרה. והשנית מרת **פנינה-ג'והראיה** ת"מ
ובעלה אלוף נעוריה בן אחותי החו"ש כה"ר **ששון**
הי"ו בכה"ר רחמים **הכהן** הי"ו ובנם שם **משמעון**
הי"ו, והשלישית מרת **שושנה-פאנידה** ת"מ
ובעלה אלוף נעוריה החו"ש כה"ר **בנימין** הי"ו
בכה"ר יוסף הכהן הי"ו ובתם יהודית ת"מ פקוד
יפקוד אלהים אותם בבנים זכרים של קיימא אמן,
והרביעית מרת **חנה** ת"מ ובעלה אלוף נעוריה
החו"ש השו"ב כה"ר **מאיר** הי"ו בכה"ר אליהו הכהן
הי"ו ובתם אורה ת"מ ויפקדו פקדה טובה בבנים
זכרים של קיימא, ואחותי היקרה מרת זינה ת"מ
ובעלה החו"ן [החכם ונבון] כה"ר **רחמים הכהן** הי"ו
ובניהם **בן-ציון הכהן** הי"ו ו**חנינא** הי"ו ובנותיהם
מסעודה ת"מ ומזלה ת"מ אלו ואלו מקום מושבם
במושב ברכיה תובב"א איש תחת גפנו ואיש תחת
תאנתו לעובדה ולשומרה. ה' ברחמים יחזקם
ויאמצם ויצילם מכל צרה וצוקה ומכל חולי ומחלה
באברתו יסך להם ותחת כנפיו יחסו צנה וסוחרה.

מכתב סבתא לאביה הגדול בג'רבא

מיהר להשיא את בנותיו הנותרות. וכבר באותה שנה שחזר בה לג'רבא, שנת התש"ז, בט' סיון, העמיד את בתו השניה פנינה זוהראיה מב"ת תחת החופה עם החכם רבי ששון כדורה הכהן הי"ו, שהתיתם מאמו - אחותו של רבינו - בגיל שש, ודאג רבינו לכל מחסורו.

מיד אחרי חתונת בתו של רבינו, סבתא פנינה-זוהראיה עם בעלה ר' ששון כדורה הכהן שיבל"א, נכספה וגם כלתה נפשם לעלות לארץ הקודש, אף שהימים ימי הרת עולם הימים שקודם קום המדינה. ואכן כבר בחודש כסלו התש"ח היו בתונס הבירה בדרכם לצרפת, שם בעיר מארסליה הפליגו באנית מעפילים (לא חוקית) בתנאים לא תנאים (בספינה שמכילה מאתיים הוכנסו שמונה מאות איש, ולכל אחד הוקצב עד חצי ליטר מים ליממה),

ואחר הפלגה ממושכת הגיעו מול חופי תל-אביב בחוה"מ פסח (ומערב פסח חדלו כלל מלאכול, באשר האוכל לא היה כשר לפסח, וכמעט ויצאה נשמתו של סבא, עד שבא' דחוה"מ שתפסום האנגלים, חייל אנגלי הצילו על ידי שהשקו חלב). האנגלים ששלטו בארץ, לא ששו בבוא יהודים ארצה, וירו עליהם פצצות, באותה שעה נדרה בתו של רבינו נדרים לכבוד רבי מאיר בעל הנס לביהכ"נ אלגריבה, ואכן כל הפצצות היו רק פצצות דמה שמעלים עשן רב שלא יתקרבו לחוף, ולא פגעו בהם לרעה, והובלו אחר כבוד לאניה אנגלית ונלקחו לאי קפריסין במחנה מעצר במשך כמה ירחים עד שזכו לעלות ארצה.

בא' אייר שלחה בתו של רבינו, סבתא, שידעה קרוא וכתוב, מכתב לאביה הגדול רבינו מוהרח"ך,

בכתב ספרדי רהוט, שישלם באלגריבה את החובות שנדרה, ושמצבם טוב מלבד געגועים עזים לבני המשפחה.

לימים ספרו ר' ששון ורעייתו לנכדיהם כי באמת המצב אז היה בכי-רע, וכבר סבתא כתבה בכמה עמודים מה שעבר עליהם. אך לפתע נזעק הסבא שלא יאמרו שמוציאים שם רע על ארץ הקודש ח"ו, ומיד קרעו המכתב לגזרים, וכתבו מכתב קצר (שנשמר ע"י רבינו, והגיע באיזה דרך לספרייה הלאומית, ומצורף בזה) שהכל טוב שבח להי"ת.

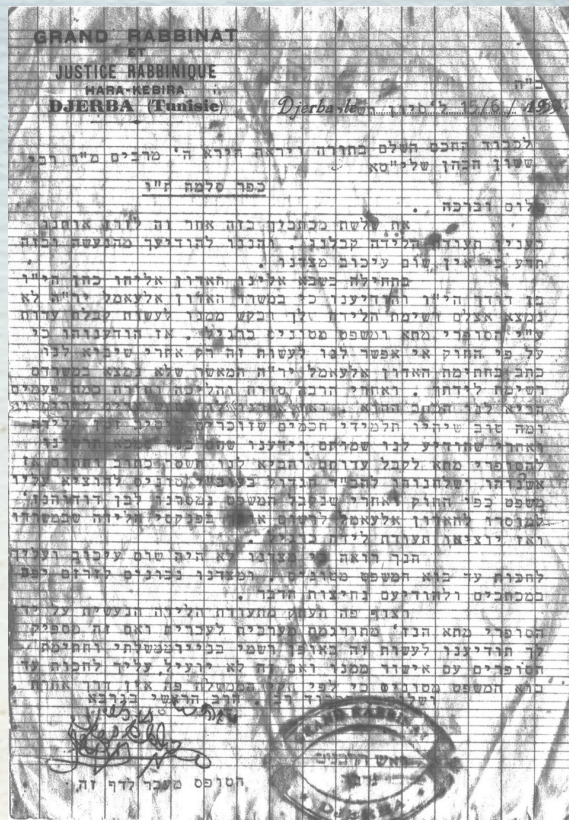
ואכן מיום שעלו ארצה, זה קרוב לשבעים שנה בשום פנים ואופן לא הסכימו סבא וסבתא לצאת לחו"ל ואפילו לא לביקור קצר לעיר מולדתם. באומרם באנו ארצה במסירות, ונהיה כאן לעולם עד ביאת גואל צדק בב"א.

המקוה במושב, ולהדריך כלות להקים בית על אדני התורה והיראה, וכן לאפרם ליום שמחת לבם. ובד בבד גם היתה מראשי החברא קדישא במושב. לגמול חסד עם החיים והמתים. זכורני בליל הבר מצוה שלי שבאה מאוחר לאולם עקב שהיתה עסוקה בו ביום בטהרת נפטרת אחת. יחד עם אחותה פאנידה נ"ע שהתגוררה סמוך אליה, הקימו אמפריה של חסד, ומידי יום ששי, היו מכינות עשרות מנות בסירים עבור משפחות מעוטי יכולת הן ממושב ברכיה והן ממושב משען הסמוך. וכן היתה מארחת בביתה כמעט בקבע כמה אנשים גלמודים מידי שבת בשבתו.

עם הקמת 'שיבת 'חכמת רחמים' על שמו ובביתו של אביה הגדול, קבלה על עצמה להיות הטבחת (והסכימה לקבל רק את עלות המוצרים שמהם היתה מכינה את האוכל), ובאהבתה הרבה ללומדי התורה היתה מתחננת אליהם שיאכלו, וכששמה לבה הטהור למאן דהוא שלא אוהב איזה ארוחה היתה חוקרת מה אוהב, ומכינה במיוחד בשבילו ארוחה נפרדת. כמו כן גם לשיבת הכתר "כסא רחמים" על שם אביה המתנוססת בבני-ברק, היתה לה פינה חמה, ובאופן קבע היתה שולחת לשם כספי כפרות ונדבות, וכן שלחה את נכדיה ללמוד שם, וכמה פעמים שמחה לארח בביתה מתלמידי הישיבה, בפרט את אלו הבאים לשבות במושב בשבתות התרמה לשיבה.

כמו כן לא ויתרה על אף מנהג ממנהגי אבותיה הגדולים גאוני ג'רבא, ואף סמוך לחג שבועות

אחד ממכתבי מרן אבי הישיבה מג'רבא לחתנו ר' שון באה'ק

תקופה קצרה אחר עלותם ארצה, היו ממקימי מושב ברכיה ת"ו בדרום הארץ, ולאט לאט עלו בני המשפחה בזה אחר זה ארצה למושב, והאחרון הגדיל רבינו הגול מרן מוההר"ך, אשר גם הוא עמד בראש העולים ארצה, באב תשי"ד, הישר אל בית בתו האהובה פנינה-זוהראיה, שם התגורר חצי שנה, עד שבנו לו את ביתו סמוך ונראה לבית הבת. ומשם מצודתו היתה פרוסה על כל הארץ. לימים אמר מרן לחתנו: "אתם גדרתם אותנו עד הנה". רק בגללכם זכינו לעלות ארצה.

כמו כן סבא וסבתא היו מעמודי התווך של המושב, ברוחני ובגשמי, וסבתא ע"ה קבלה על עצמה במשך שנים רבות להיות הבלנית של

בשבע ברכות, סיון תש"ז, מרן אבי הישיבה, ליזו יושב החתן
בן אחותו ר' ששון, מאחור עומדת בתו הכלה סבתא ואחיותיה
הרווקות (עם כיסוי ראש כמנהג ג'רבה), מן הצד עומד אחי החתן,
והילדה הקטנה (אף היא עם כיסוי ראש) היא נכדת הרב

לכניסת שבת, היות שהיא לרוב הלחץ עוד לא
הספיקה ללבוש בגדי שבת וכבר מאוחר לה, האם
מותר לקרוא שיר השירים בעודה עם בגדי החול?!
(והשבתי בחיוב כמובן).

האחרון, שלחה לנכדיה וניניה שקיות
עם עוגיות בצורות מיוחדות שנהגו
להכין בג'רבה לשבועות (שמש רמז
לתורה המאירה, סולם רמז לעלית
משה להר סיני, סלסלה רמז לחג
הבכורים וכו') שהכינה בשארית
כחותיה. וג' ימים קודם חג השבועות
בעודה עומדת ומכינה את תבשילי
החג, קבלה אירוע מוחי, ומאז היתה
בבית-רפואה ובבית-אבות באשקלון
הסמוכה, עד לעלייתה לשמי שחק
דקות ספורות לפני כניסת שבת, י"ב
תשרי התשע"ו. תנצבה"א.

יראת ה' היא תהלל

יראת ה' הטבועה בה היתה לשם
דבר. וכמה היתה ששה ושמחה בכל
מצוה שמזדמנת לידה. ולדוגמא
נטילת ידים על דבר שטיבולו במשקה
אשר בעוה"ר רוב העולם לא מקפידים
בזה, בביתה הקפידו על כך מאד לפני
אכילת כוסכוס ופירות רטובים וכו'.
ופעם אחת היה לה פרי רטוב, וקמה

עם ההליכון לאט לאט בדרכה אל הכיור ליטול
ידיה. בדיוק היה שם בן אחותה הג"ר חננאל הכהן
אשר אמר לה למה לה לטרוח אחר שיש לידה
מגבת ויכולה לנגב הפרי. אמרה לו באה לידי מצות
נטילת ידים, איך אפסידנה?! כן הקפידה לשרוף
צפורניה ע"פ דברי חז"ל בגמרא (נדה דף י"ז ע"א)
"שורפן חסיד".

כמו כן היתה מהדרת להוסיף מחול על הקודש
ולקבל את שבת המלכה מוקדם. והיתה מקפדת
לקרוא שיר השירים מוקדם כשהיא לבושה בבגדי
שבת. וזכורני שפעם אחת שאלה אותי סמוך

אחות בבית המלך

קווים לדמותה של אשת החיל
הרבנית אורידה ענקרי ע"ה
אחותו של מרן בעל ה"איש מצליח" זצ"ל
ואשת יבלח"ט הרה"ג ר' אליהו ענקרי שליט"א

מאת: ר. כהן

השחר השתדלה שיהיה מי שיוכל לענות אמן אחריה.

ברכות - ברכותיה היו לאט ובכוונה, כל מלה כמונה מעות. הגאון רבי יצחק ברדא שליט"א סיפר שעוד בצעירותו כששמע אותה מברכת לאט וברור ומפרידה בין הדבקים, עשה ק"ו אם אשה מקפידה כך כמו ת"ח אז... ואמר שבזכותה התחזק בזה. וכן הייתה מאריכה מעט בשם ה' ובשם אלוקים כדי לכוון. והיתה מרבה לברך את הסובבים אותה ילדיה ונכדיה וגם בני משפחתה המורחבת, ותמיד הקפידה להזכיר "בתוך כלל ישראל". גם ביומה האחרון כשבא לבקרה אחיינה הרה"ג רבי צמח שליט"א והיתה כבר חלשה וקשה

הרבנית אורידה הצדקת, שהלכה מעמנו לפני חג סוכות, היתה מתוקנת במידות ודעות והליכותיה ופעולותיה היו "הליכות אלי מלכי בקודש" - לכבוד מלכי בקודש קודשא בריך הוא ושכינתיה. נביא לפניכם מעט מן ההקפדות והמעשים המיוחדים שהצטיינה בהם (לפי סדר א-ב), מלוקט לזכרה מפני בני המשפחה הי"ו. והלוואי ונוכה לקחת אתנו צידה ללמוד ממעשיה הגדולים וללכת בדרכיהן, כי הן מקור חיים אמיתית!

אמן - הרבנית ע"ה היתה מקפידה מאד בענייני אמונים, תמיד בקשה מבני ביתה ילדיה ונכדיה שיברכו בקול רם, והיתה שמחה בסעודת אמונים שערכו בביתה. גם בברכת המזון וברכות

עליה הדיבור, לפני צאתו ברכה אותו בברכה המסורתית בערבית שתרגומה "הלוואי שנה הבאה טובה מזו".

גמילות חסדים - היתה מקפידה

ומשתדלת לגמול חסדים בגופה ובממונה בכל זמן וגיל. גם שהתבגרה והיתה חלשה וחולנית, תמיד עזרה בעצה בידע ובכל מה שיכולה היתה לתת מכל הלב ובשמחה. גם ביומה האחרון בביה"ח, שכמעט ולא הצליחה לדבר, התאמצה לבקש שיקראו לרופא עבור אשה מהמיטה הסמוכה הקוראת לעזרה. סיפר אחד מבחורי הישיבה, שבהיותו בשנה הראשונה בישיבה, נסע לבעלה יבלח"ט ר' אליהו ענקרי במוצאי כיפור (כפי שפורסם שברכותיו מתקבלות במוצאי כיפור ורבים באים אליו). אותו בחור הגיע בשעה מאוחרת לאחר שהרב כבר הלך לישון, ולא ידע כיצד לחזור הביתה. הרבנית אורידיה ירדה ועלתה בנסיון למצוא עבורו דרך כיצד לחזור לישיבה, עד שלבסוף שילמה מכספה עבור מונית על מנת שיגיע במהירות וללא סיבוכים.

דאגה ומסירות - דאגה לבני

המשפחה ואף לקרוביה הרחוקים יותר. תמיד כששמעה שאחד מאחייניה נסע לאסוף כסף עבור הישיבה, היתה מתפללת לשלומו ולהצלחת המשימה. וכן אם מישהו חש שלא בטוב, נתנה עצה טובה או תרופת סבתא יעילה. סיפר מרן ראש הישיבה שליט"א שכשנפל והיה מאושפז בביה"ח ואח"כ בבית לוינשטיין לשיקום (לתפ"ץ), ישבה דודתו הרבנית אורידיה לצדו ימים ולילות ולא משה ממיטתו לסומכו ולסעדו במסירות גדולה בכל אשר יצטרך. ובזכות החסד הזה זכתה לילדים, לאחר שהיתה עקרה שנים רבות.

הכרת הטוב - מספרת קרובת

משפחה: "לפני כשנתיים, התקשרה אלי כשבוע לפני ר"ה, נדהמתי לשמוע את קולה ושאלתי לשלומה ובמה זכיתי? היא ענתה רצינית לבקש

ממך מחילה! ממני לא יתכן, אין על מה, אך היא בשויון נפש ובעונה ענתה: לפני שנתיים שלחת לי הזמנה לחתונה, וכתבת לי הקדשה אישית מרגשת, ולא התקשרתי להגיד לך תודה רבה!". עוד מספרת אחייניתה הרבנית א. ברדה תחי' לפני כשלושים וחמש שנה רכשנו עבורה ארון בגדים קטן להולדת הילדים שיחי', וכבר הספקנו לשכוח ממנו. לפני כחודש, שלחה לנו מעטפה ובה שרשרת זהב וכתבה תודה רבה על כל הטובות שעשית לנו וציינה לדוגמא את ארון הבגדים!

ותרנות - הרבנית היתה מן הנעלבים

ואינם עולבים, תמיד סבלנית ותרנית מוחלת על עלבונה ואינה מקפידה. גם בסוף ימיה שמעו אותה בני משפחה חוזרת ואומרת "אני מוחלת וסולחת לכל עם ישראל".

זריזות - מעולם לא רצתה להטריח אחרים בשבילה, תמיד רצתה לעשות הכל בעצמה, גם בסוף ימיה כשחלתה והיה לה קושי בתפקוד, לא הסכימה כלל לקבל עזרה מנכרים (עובדת זרה), ואמרה הרי אנו מתפללים שלא נצטרך זה לזה **ולא לעם אחר**. וגם במשפחה היתה נעזרת רק במינימום ההכרחי.

חכמה - היתה תלמידה חכמה בכל מהותה,

ידעה ספר והלכות והקפידה בהן. אך גם חכמת חיים היתה לה ואהבת הזולת, הקשיבה והתענינה והעניקה עצה ותבונה, ובעיקר השתמשה בסייג לחכמה שתיקה.

יראת שמים - "אשה יראת ה' היא

תתהלל", יותר מכל הקפידה על קיום המצוות באהבה בדקדוק ובשמחה. היתה מקפידה להמליח הבשר בביתה, ולא סמכה על שום כשרות, והקפידה לשאול על כל סירכא ושאלה קלה שבקלות את אחיינה הגאון רבי רחמים מאוזו שליט"א, והחמירה בכל ענין. גם ביום כפור האחרון, לא הסכימה לאכול עד שרב בית החולים

הגיע וזרז אותה שזה תפקידה וחייבת בכך, ורק אז נחה דעתה. הקפידה מאד בענייני גזל וריבית, וכל הלוואה קטנה שלקחה, או מצרך שלקחה, מידי היתה מזדרזת להחזיר והייתה אומרת שאביה ר' רפאל זצ"ל היה מקפיד על כך מאד.

כבוד הזולת - התייחסה לכל אדם באשר הוא כגדול כקטון, ותמיד היתה שואלת בשלום כל מי שבא, אומרת מלה טובה מתעניינת מחייכת ומשרה אורה טובה ונעימה במחיצתה. נכדותיה מספרות שפעמים היו מספרים לה בשורה טובה, ואח"כ בא מישהו אחר וסיפר אותה הבשורה, ואפילו 3 פעמים, ולא היה ניכר ששמעה זאת כלל. לכל אחת התייחסה כאילו זו הפעם הראשונה ששומעת, ויהי לפלא! וכן הקשיבה בקשב רב בלי להכנס לדברי השני ולהביע דעה, ורק אחרי שגמר לדבר השתתפה ואמרה דבריה. גם פעמים רבות השתדלה להתקשר ולשמח את בעלת השמחה על אף מרחק השנים והקשר הדל. אצלה רחוק מן העין לא היה רחוק מן הלב.

לשון נקיה - כל מלה יצאה מפיה כמו פנינה נקיה טהורה מלוטשת וזוהרת. חשבה לפני כל דבור לבל יצאו מפיה לשה"ר ורכילות כמובן, אך לא פחות הקפידה על הזהירות ב"ברית כרותה לשפתיים". גם בימיה האחרונים כשנשאלה לשלומה והמצב היה כבר... אמרה "המצב טוב" בלשון סגי נהור. בשעותיה האחרונות אמרה שהיא סיימה והיא כבר בעולם האמת. בני משפחתה חששו היתכן? הרי מעולם לא הוציאה מלה שאינה טובה, אך לבסוף ראו שהרגישה כי הגיעה שעתה.

ענוה - הפשטות והענוה שלה היו לשם דבר. מעולם לא ביקשה דבר לעצמה, רק הצריך לכבוד ה'. ביטלה דעתה מפני הגדולים ממנה, שאלה והתייעצה אף עם הקטנים ממנה והתייחסה ברצינות וכבוד למה שאמרו. ולמרות שהיתה ממשפחה מיוחסת לא החזיקה טובה לעצמה.

פירות - בית אבא היה עבודה הכל, ולכן שמרה וטפחה כל מנהג נפלא. הקפידה לשמור כל פרי חדש שהגיע כדי לברך עליו שהחיינו לכבוד שבת קודש. וכן אם ראתה פרי שהרקיב, השתדלה למצוא בו פינה טובה ולהצילו, לברך עליו ושיענו אמן על הברכה ובכך להביא לתיקונו.

צדקה - הרבתה בצדקה, תמיד נתנה ביד רחבה ובלב שמח לקופת הישיבה וכן לקופת רבי מאיר בעל הנס, וכן אם שמעה על חולה הזקוק או דבר מצוה אחר מיהרה להשתתף ולזכות במצוה חשובה זו.

צניעות - צניעות היא אבן הבוחן של בת ישראל, ועליה זה ניכר בכל: צניעות בדיבור, צניעות בלבוש, צניעות במעשים. דיבורה היה בנחת ובשקט, גם בתוך ביתה מעולם לא הרימה קולה, דבורה זך ונקי, והצניעה מעשיה הטובים כ"כ עד שהיינו צריכים לאסוף זעיר פה וזעיר שם מבני המשפחה ועדיין רב הנסתר על הנגלה.

קריאת שמע - הקפידה מאד לכוון בפסוק ראשון של קריאת שמע, שכידוע שאם לא כוון לא יצא. בליל כפור בביה"ח על מיטת חוליה בימיה האחרונים, היא בקשה שוב ושוב 4 פעמים מבת המשפחה א. כהן ששהתה לידה. חזרי לי על הפסוק שוב כי לא הצלחתי לכוון! (בין פעם לפעם בקשה לקרוא עמה פרק תהלים כדי שיהיה הפסק כפי שנפסק בהלכה).

שידוכים - סיפר הגאון רבי יצחק ברדא שליט"א שלפני חתונתו כשהוצעה הצעת שידוך לאחייניתה רעייתו הרבנית ברדא שתחי', לא הססה הרבנית אורידה ז"ל ונסעה עד טבריה, כדי לברר הדק היטב היטב הדק בביהכ"נ שמתפלל, במקום לימודו, וכן מה מעשיו בין הבריות, וזה היה המדד לבחירה נכונה עבורה. והוסיף הרב ברדא זה היה לי מודל לחקוי בבחירת חתניי שיחי'. עוד מספרת הרבנית ברדא שתחי' שלקראת חתונתה

מזמורי התהלים המצילים מכל צרות רעות ובודאי זכות תפילותיה וצדקתה יעמדו לה ולבני ביתה עד ביאת גואל צדק במהרה. תהי נפשה צרורה בצרור החיים.

השקיעה הרבנית מעצמה טרחה נסעה ודאגה לכל הקניות והארגונים, והכל בלב מלא שמחה אכפתיות אהבה ועזרה ללא גבול ותמורה, הכל לשם שמים!

תענית דיבור ותהלים -

הרבנית בימי חייה לערוך תעניות דיבור בשבת וכן הרבנית בקריאת תהלים. וכידוע ערכם הרב של

”עוד נעשה בית ספר שבו כל התלמידות תכסינה ראשן”

סיפור קצר המראה על שאיפותיה הטהורות והזכות שזכו להתקיים והיא שותפה להם בעקיפין, מספרת קרובת משפחה:

בהיותי כבת 10, מפעם לפעם היה לוקח אותי הדוד ר' אליהו שליט"א לביקור בביתו. באחת הפעמים סיפרתי לרבנית ע"ה שלועגים לנו בביה"ס על כסוי הראש בתפלה, ובכיתה מסוימת מורה אפילו העזה להוריד לי את הכסוי ...

היינו ללעג וקלס, ואף על פי כן היינו נחושות בדרכנו דרך האמת (ההשפעה בביתנו עברה דרך הלב וכמעט ללא מלים, לא הכריחו, פשוט רצינו להדמות לאמותינו הקדושות, והלוואי ונזכה גם אנו לחנך כך את ילדינו).

הדודה עמדה במרפסת ביתה מהורהרת, ואז אמרה לי: "אני אומרת לך, אנו עוד נעשה בית הספר שבו כל התלמידות תכסינה את ראשן בתפלה", וחזרה על זה פעמיים ושלוש. לא לחנם סובבה ההשגחה שביה"ס זה קם והיה, כשכלתה היא יד ימינה של המנהלת בעבודת הקודש.

וכך אמר הרה"ג רבי יצחק ברדא שליט"א באזכרתה "לא כל אחד ואחת יכולים לצאת לציבור ולחזק אחרים לעשות, אך עצם העשיה העצמית, התפלה, השאיפה וההשתדלות של כל אחד ואחת, משפיעים רחוק על רבים לעלות ולהתקדם." ואכן שאיפתה הטהורה עשתה פירות ופרי פירות.

קצת רקע

נולדתי בצפת כבן זקונים למשפחה מסורתית. אבי ז"ל היה בעל תפקיד בכיר בעיריית צפת מטעם מפלגת העבודה, והוא תמיד ציפה ממני לקבל תואר במכללת "תל חי".

בהיותי בתיכון, כשהייתי שב בשעות הערב ממשחקי הספורט, נהגתי להתפלל ערבית במנין. במשך הזמן, שכנעו אותי המתפללים להישאר ולשמוע שיעור תורה אחרי ערבית. המגיד שיעור במקום, הצליח להדליק לי נר כבוי ואפלולי בחיוכו ובסבר פניו. הניצוץ נדלק, והייתי משתתף בשיעוריו של הגאון רבי **רפאל כהן שליט"א** (ראש מוסדות "יתד התשובה") ובשיעורים של הגאון רבי **מרדכי דיעי שליט"א** (רב הישוב חצור הגלילית), והגאון רבי **אליהו ביטון שליט"א** (רב הישוב ביריה). משיעור לשיעור, ומדרשה לדרשה - הוספתי והעליתי בקודש, עד שנעשיתי "שֹׁמֵשׁ השיעורים" ... מכין תה למשתתפים, מסדר ומנקה את בית הכנסת.

מהרבנים הנ"ל שליט"א הייתי שומע הרבה שישנו בני ברק ת"ח גדול ומופלג, בקי בתורה שבכתב ובתורה שבע"פ, וגם בקי בשאר החכמות, כמו שירה, פילוסופיה, קבלה, דקדוק, מתמטיקה ועוד. ויתירה מזו, הוא גם ראש ישיבה תוניסאי, וחשקה נפשי לראות פני קדשו.

הגאון רבי אדיר עמרוצי שליט"א

תפקיד כיום: ר"מ ומנהל ישיבת "אור מאיר" ביפו ורב קהילת "הרמב"ם"

ובשכונות תל-אביב.

תפקיד בעבר: ר"מ ומשגיח בישיבה קטנה "כסא רחמים",
מלמד דקדוק עיבור ושירת ספרד בישיבה, והעורך הראשי
של סידור "איש מצליח".

זא רחמים שלי

בניהו קציר

היכרות ראשונה עם הישיבה

ויהי מקץ שנתיים ימים - הפציר בי הגאון הרב רפאל כהן שליט"א הנ"ל, ללכת ללמוד בישיבה. אלא שהייתי אז בעיצומם של מבחני הבגרות, והורי וכל בני המשפחה התנגדו נמרצות שאעזוב את מבחני הבגרות לטובת ישיבה. הם הסכימו שקודם אסיים, ואחר כך אפתח בדרך חדשה, אבל לא בשלב זה שכבר נבחנתי מספר מבחני בגרות, ואני רגע לפני קבלת התעודה.

והנה השיר והשבח, לרב הגאון הרב אליהו ביטון שליט"א, שהואיל לבוא במיוחד לבית הורי לשכנעם ולדבר על לבם בחכמה - שאלך לפחות לישיבה המוגדרת כ"ישיבה תוניסאית" עם רבנים מהעדה, ואוכל ופולקלור תוניסאי, וכוסכוס בשלישי וששי... לזה כבר נטו ההורים להסכים.

עוד באותו יום בו אישרו הורי את הענין, הלכתי לתיכון להיפרד מכולם. קשה לתאר את ההלם שאחז בצוות ובחברים כששמעו על כוונתי לעזוב הכל וללכת לישיבה. היה זה ביום חמישי, יומיים לאחר מכן ביום ראשון, כבר נסעתי ללמוד בישיבה, וכל השאר היסטוריה...

זכרונות ראשונים

מחסכונות שהיו לי ממה שעבדתי במפעל בצפת מספר חודשים, רכשתי תפלין חדשות במקום אלו

שקיבלתי בבר מצוה, ובכסף שנותר לי - 30 שקלים בלבד, נסעתי בפעם הראשונה בחיי לבני-ברק - 5 אוטובוסים וְתיק אחד. כשבידי מכתב בקשה מהרב ביטון שליט"א, בלי לדעת לקראת מה אני הולך, נכנסתי לישיבה, לבוש במכנסי ג'ינס חולצת טריקו תכלת וכיפה קטנה... היתה זו שעת צהרי היום, ובחורים שָבו משבת חופשה. בתחילה הרגשתי כלא שייך, אבל מהר מאוד גיליתי עולם אחר, ומעתה התחילה בעצם מסכת חיים מאושרת ושמחה. כְּמות התלמידים היתה אז מועטת, וכולם היו כמשפחה אוהבת ותומכת. כל אחד שחיך והאיר לי פנים,

הגאון רבי רפאל כהן מוסר שיעור בתקופת הקמת מוסדות 'יתד התשובה'. מימין נראה הרב מרדכי דיעי, קיצוני משמאל הרב אדיר בבחרותו

לא ידע בעצם שחיכו נפח בי נשמת חיים.

למעשה, היה כאן נס בתוך נס. האחד, שמורנו הרב צמח מאזוז שליט"א קיבל אותי ללא מבחן קבלה, דבר שלו היה מתבצע, לא היה לי שום סיכוי להתקבל (רק לזכור שבאותם ימים, אפילו ידיעה פשוטה כמו שהמפרש בצד ימין הוא רש"י, והשמאלי אלו התוספות לא ידעתי). ונס שני, שלמרות שהגעתי עם רמה נמוכה מאוד בגמרא, הצלחתי להשתלב!

היכרות ראשונה עם מרן ראש הישיבה שליט"א

בתקופה זוהרת זו, עוד היינו זוכים שמרן הגאון שליט"א היה מתפלל עמנו הבחורים, מנחה וערבית ואפילו שחרית! ואז היה יושב כמו אבא הממתין לשמוע שאלות והתייעצות מבניו - תלמידיו בכל נושא וענין - בגמרא, בהלכה, בעבודת ה', ואפילו בדברים אישיים...

והנה, באחת הפעמים, ניגשתי אל מרן שליט"א ושאלתיו בלשון נוכח: **"אתה יכול להסביר לי מה מכוונים בברכת אבות?"** (אז עדיין לא הייתי בקי ב'קודים'...).

מרן הסביר לי דבר דבור על אפניו, ולאחר שהשיב לי, התעניין במאור פנים: מי אני ומה מעשי? היכן אני גר, ומאיזה בית ספר אני מגיע? וכו'. עניתי שבאתי מתיכון בצפת, והדגשתי שאני אוהב מאד מאד לשון שירה ופיוט... ומאז, כמעט בכל יום הייתי ניגש אחרי ערבית למרן שליט"א, שואל שאלות ומבקש הסברים ועזרה בלמוד, ומרן מצדו מעולם לא החמיץ לי פנים, או דחקני אחורה! לכל שאלה המתינה תשובה העטופה בסבלנות.

מאז בחסדי ה' הגדולים נקשרה נפשי בנפשו כאהבת בן לאביו ואפילו יותר מכך. ויתרה מזו, אני יכול לומר בפה מלא וללא גוזמא כי **אין שום שיעור, דרשה, שיחה והרצאה שלא עולה שמו של מרן שליט"א על שפתי!**

תורה שלמדתי באף

כשהגיע זמן חופשת הקיץ, היתה לי נקודת שבר גדולה. בכל קיץ הייתי רגיל לצאת לטיולים ולנופשים, וכעת הדבר היה מאוד חסר לי. באתי למרן שליט"א מדוכא ועצוב מאד. שאלתי: "כבוד הרב, אני מאד עצוב, ניתן לדבר עם הרב?". אמר לי: "ראיתי על פניך, שאינם כתמול שלשום...". סיפרתי שחברי לתיכון יוצאים כעת לחופשה גדולה, ואני 'תקוע' כאן... ואז אמרתי ביאוש: "אני

רוצה לפרוש מהכל ולחזור לתיכון ח'ו...". הביט אלי ודיבר על לבי: "מה יתן לך לפרוש ולחזור לדרך ללא ערך?", והראה לי באצבעותיו הקדושות: "יש לי ככה כללים חדשים שגיליתי במתמטיקה - מהיכן הם? הכל מהתורה. תראה איזה כבוד מלכים נותנים למרן הרב עובדיה! כולם באים רק אליו, ושואלים אותו דוקא". דבריו עודדוני מאוד.

בהזדמנות קרובה לזה, אמר לי מרן שליט"א: "תלמד בכל יום עמוד משנה ברורה, עמוד ב"לחם הביכורים" ופרק בתנ"ך, ותרוה מזה הרבה ברכה". אמרתי למרן: "אני לא יודע כ"כ להבין וללמוד משנ"ב?", ענה לי: "תלמד ככל שתוכל, **תסמן מה שלא הבנת, ואסביר לך**" (כאילו מרן כ"כ פנוי וזמנו ועתותיו בידיו).

ציון-דרך

מאחר שכאמור לא היתה לי שום ידיעה מוקדמת בלימוד גמרא, בשנתיים הראשונות, למדתי בשיעור של הרב צמח המלמד את שיעור א', למרות שהייתי מבוגר יותר. והאמת שהיה לי קשה ללמוד עם בחורים הצעירים מגילי בשלש שנים, אך ההחלטה להיות בן תורה, חיזקה את רוחי.

כאן אני חייב לציין לשבח ולתודה, שני רבנים בישיבה שעזרו לי מאוד בחודשים הראשונים: הרה"ג ר' מצליח חי מאזוז שליט"א היה יושב ומכין אתי כל בוקר את השיעור של מורנו הרב צמח, והרה"ג ר' אהרן מאזוז שליט"א היה חוזר אתי בערב על השיעור. כך, עד שעליתי על דרך המלך וכבר הייתי בבחינת חי הנושא את עצמו.

תמונה שלא תשכח

ערב שבת קודש, אני רואה את מרן שליט"א נושא בכבודו ובעצמו סלים עם פירות וירקות. מיהרת להציע עזרה, אך מרן סירב באומרו: "וכי אני לא מצווה לכבד את השבת?!"

רגע שלא ימחה

בהיותי בחור בישיבה, זכיתי לערוך במשך שנה וחצי את הסידור המדויק "איש מצליח". בהילולא

של שנת תשנ"ו, אני שומע פתאום שקוראים בשמי ומזמינים אותי אל הבמה לקבל מתנה מידי של מרן רבנו עובדיה יוסף זצ"ל. במעטפה שקבלתי מידו הקדושה, היה מכתב ברכה והוקרה על עבודתי, בצירוף חמשת אלפים ומאתיים ש"ח.

רגע של התפעלות

פעם אחת הבאתי למרן שליט"א את ה"אילן הקדוש", כדי שיעבור על שמות הקודש המובאים בו, לבדוק שאין שגיאה. בו במקום, מרן עבר על השמות, כשהוא עובר שם שם, ומאשר: נכון, נכון וכו'. כיוצא בו, כשלימדתי בישיבה, הכנתי לבחורים דף ובו תאריכים חשובים לעם היהודי החל מאדם הראשון עד הדור האחרון. ביקשתי ממרן שיעבור על התאריכים, שלא תצא תקלה מתחת ידי. לא אשכח זאת לעולמים: ליד המעלית, מרן שליט"א עובר תאריך תאריך - ובודק ובוחן בעל פה, עד שאישר את הכל.

רגע של אכזבה

באזכרת החודש של אבי ז"ל וגם באזכרת האחד עשר, טרח מרן שליט"א והגיע עד לצפת הרחוקה. ביום של אזכרת החודש וגם לפני כן, מרן חזר ושנה לי - תסע מוקדם לצפת, תסע מוקדם - ואני חשבתי לקצר את הזמן ולטוס במטוס... בסוף, לא היה מטוס, השעה כבר היתה 16:00 אחה"צ, ולהגיע לצפת זה לא היה פשוט בעבר, עד שנסעתי עם אחייני הגדול והגעתי באיחור גדול, כמעט בשעה 20:40 - באמצע דרשתו של מרן שליט"א.

רגע של חביבות

באותה שיחה באזכרה בצפת הנ"ל, אמר מרן שליט"א חדוש מתוק מדבש כהרגלו, והסביר לנוכחים מדוע טרח להגיע עד צפת לאזכרה? וכך אמר: "כתוב בתהלים (טז, ג): "ואדירי כל-חפצי במ" - אל תקרי ואדירי אלא ואדירי, ואדיר כל חפצי בו!" (אשרינו שזכינו).

רגע אישי עם מרן ראש הישיבה

פעם ניגשתי למרן שליט"א וביקשתי רשות לספר לו סיפור. לאחר שנתן רשותו, סיפרתי על חכם בן ציון אבא שאול זצ"ל, שתלמיד בא אליו וראה שעומדים אצלו בתור אנשים רבים לברכה, והדבר קשה עליו. אמר לו "הרב יברך אותי, שהברכות שאני אברך יתקיימו, וכך אעזור לרב לברך". ענה לו רבי בן ציון "כשיהיה לך אהבת ישראל כמותי - תוכל לברך כמותי". ואז העזתי וביקשתי ממרן אם יוכל לברך אותי שברכותיי יתקיימו. מרן תפס את ידי בשתי ידיו הקדושות, ובירך אותי מעומק לבו שברכותיי יתקיימו. לאחר תקופה, פגש אותי ושאל: "נו, הברכות שלך מתקיימות...". (אגב, אני ראיתי שחכם בן ציון מתאמץ ועומד לכבוד מרן בחתונה בירושלים, למרות שהיה בכסא גלגלים).

שעה של קורת-רוח

הדרשה השבועית של מרן ראש הישיבה שליט"א. מאז בואי לישיבה הקדושה, נהגתי לרשום ולכתוב כמעט כל מה שהייתי שומע ממרן שליט"א. פשוט הרגשתי שנופלים יהלומים נוצצים לארץ, ואין מי שמרים אותם. פעמים רבות לאחר השיעורים - הייתי מראה למרן שליט"א מה שכתבתי, והיה מתפעל מאד איך לא פספסתי מלה! עניתי ואמרתי - יקרה תורתו מפנינים! יש באמתחתי גמרות - שבת, קדושין, כתובות ועוד, שבכריכתן הפנימית - אין מקום אפילו לכתוב מס' טלפון, מרוב שהכל מלא ומלא מדברי מרן שליט"א בשיעוריו. כל ידיעה, כל חדוש - רשמתי! וקובץ על יד - ירבה! ומזה אני מוציא ב"ה את סדרת הספרים "מאורות אביע"ה".

'כסא רחמים' בשבילי

בֵּית חם, בית חרושת לתלמידי חכמים גדולים, שמלבד הגדלות בתורה שמאפיינת כל תלמיד ותלמיד, לכל בוגר יש סממן של ענוה ופשטות, יראת שמים אמיתית בלי צביעות!

המיוחדות של הישיבה בעיני

לעודד כל בחור בתחום שהוא מוכשר בו. למשל, אני אוהב שירה, וכשנכנסתי לישיבה, ועדיין לא מצאתי את מקומי בלימוד העיון, ניגשתי למרן שליט"א והבאתי לו חוברת שירים שכתבתי בס"ד. מרן לקחה אליו, התבונן בה מעט לידי, והראה התפעלות כדי לעודדני, למרות שהשירים היו פשוטים ביותר. הדבר עודד אותי והשפיע גם על שאר הלימודים.

השפעת הישיבה ביום-יום

ענייני חסידות שהורגלנו אליהם בישיבה, כמו הקפדה על קריאת הפתיחה, "יושב בסתר עליון" שבע פעמים בחנוכה, שמו"ת עם טלית ותפלין ועוד.

משהו שהיה פעם ואין היום

שיעורים בנביא, דקדוק, עיבור, ושירה, שהיו נמסרים על ידי מרן שליט"א.

משהו שיש היום ולא היה פעם

הדרבון לרכישת בקיאות בש"ס, בתוספות ובבית יוסף.

דמות מרבני הישיבה שהשפיעה

מורה דרכי - המסביר מס' 1 בעולם (כלשון מרן הגאון שליט"א) - הגאון הרב **צמח מאזוז** שליט"א, שבסבלנות רבה לימד אותי ללמוד גמרא מאפס! שינן לי וחרש, עד אשר הבנתי. בשנה הראשונה, הייתי מלווה אותו מדי יום עד ביתו (על חשבון ארוחת צהרים), ובדרך היה בוחן אותי ומשנן לי את החומר של השיעור. תמיד סייע לי - מיום הכנסי לישיבה (ולא גבה ממני שקל אחד שכר לימוד), ועד

עצם היום הזה. כמו כן, החוט המשולש, הגאון רבי **רחמים מאזוז** שליט"א לימדני רבות (בפרט בענייני חופה קידושין וכתובות), ועודד ועזר ושימחני בשמחת התורה. עד היום, כל ערב שבת אני מקפיד לטלפן לרבי רחמים להתברך, לשאול ולהתייעץ.

אמירה שהותירה רושם

פעם הייתי נוכח כאשר בא בחור ישיבה אחד למרן שליט"א בשאלה: "יש לי מטבע של עשרה ש"ח והוא מזויף, מה הדין?". הציץ מרן שליט"א בפניו של הבחור וראה שממונו חביב עליו, ובמקום להשיב לו, ביקש ממנו את המטבע, נתן לו מרן מטבע אחר תחתיו, ופטרו לשלום. אחר כך ביקש ממני לזרוק את המטבע המזויף לאשפה, והוסיף ולימדני את ההלכה: "אסור להשאיר מטבע כזה, וצריכים לזרוקו כדי שלא ישתמשו בו אחרים. ובזה תקיים את מאמר הכתוב "אל תשכן באוהליך עוולה" (איוב יא, יד)!"

ספר שהשפיע עלי

"דרכי העיון". ואגב, כל כך חיבה יתירה יש לי לספרי מרן שליט"א, שבכל שבת אנחנו לומדים קבוצה בת שבעה מניינים פירוש "ה' נסי" על שיר השירים, וכן במוצאי שבת מתקיים שיעור קבוע עם קרוב למאה אנשים בספרו "מקור נאמן".

לקח שמלוה אותי

פעם אחת מרן שליט"א הגיע לצפת לכנס של חב"ד (כמדומני), ונכנס לבית אבי ע"ה, ושהה שם כרבע שעה. אחותי הכינה למרן שליט"א קפה, וזה היה בכוס חרסינה, ועם סוכר! מרן שליט"א שתה את זה, למרות שאינו שותה קפה אלא רק פעמיים בשנה - בליל שבועות ובליל הושענא רבא (כדי להיות עירני), וסוכר - בכלל לא! (והיה נותן סימן שהלכות תענית נמצאים בסימן תקס"ח, **תה קפה סוכר חלב**, אינם מתאימים לו). ללמדנו כמה אדם צריך לכבד את הזולת.

ושוב מעשה: כשנולד לנו בשעה טובה בן שלישי, טלפנתי כדי להיוועץ במרן שליט"א בנוגע לשם. שאלתיו: מאחר ואני מאד אוהב את מרן רבנו יוסף חיים מבגדאד זצוק"ל, רציתי לקרוא לתינוק יוסף-חיים על שמו, ומאידך, אולי ראוי לקרוא לו אייל ע"ש אמי גזאלה (איילה בתוניסאית). ענה מרן שליט"א בזו הלשון: "עדיפה שמחת האם (האלמנה) אפילו לרגע אחד בזמן הברית שקוראים על שמה, מכל שם אחר של צדיקים...". והבטיחני באותו מעמד: "בעז"ה תזכה בקרוב לבן נוסף, ותקרא לו יוסף חיים". ואכן, באותה שנה נפקדנו בבן נוסף, וכך קראנו שמו. וזכה הבן יוסף חיים - שמרן שליט"א היה סנדקו...

משהו שאולי לא יודעים עלי

הקלטתי דיסק שירים שבהם אני שר בעצמי שירים שהלחנתי וכתבתי (מתוכם היהלום שבכתר שיר שמרן שליט"א כתב על הרמב"ם).

בדידי הוה עובדא

לפני חודשים מספר, דיברתי עם מורי ורבי הגאון רבי רפאל כהן שליט"א, ואמרתי כמהרהר בקול רם: "הרב יודע שאני מוציא בס"ד מחדש את ספר הסליחות "אביעה סליחות", והחלטתי שיקרא שמו "אדיר ונאור" (שם שהרב המליץ לי עליו מאוד). האם יהיה לרב אפשרות לשדך מישהו שיזכה בזכות ההדפסה?". ענה לי הרב שליט"א: "טילפנת בזמן! הערב אני נוסע לצרפת לחתונה, ואולי אפגוש מישהו מתאים למצוה זו".

והנה לא יאמן כי יסופר, לאחר כשבוע וחצי כבוד הרב חזר מחו"ל, וטילפן אלי ואמר: זה הטלפון הראשון שאני מחייג מהרגע שחזרתי מחו"ל, ואז סיפר לי את הדבר הבא: הייתי בחתונה במרסיי, והנה פגשתי יהודי נחמד ואמרתי לו מזל טוב על הולדת הבן, שאלתיו כיצד נקרא שמו של התינוק? אמר לי **אדיר**, שאלתיו, מה עניין השם הזה, לכבוד או ע"ש מישהו? ענה אותנו אבא: לא, לבני הקודם קראתי **נאור**, ורציתי שיהיו לי בביתי: **אדיר ונאור**. מיד הרב שליט"א נזכר בבקשתי, וסיפר לו כי אני מחפש אפשרות לסיוע לספר "אדיר ונאור", וב"ה הלה נאות וסייע בהדפסת הספר. מאת ה' היתה זאת, היא נפלאת בעינינו.

ישיבת "אור מאיר" ביפו

הכל התחיל בקומץ בחורים שבאו לשיעור בן איש חי בשכונת שפירא, ומשם בס"ד התחזקו בחורים רבים, ונכנסו לישיבות קדושות והקימו בתים טהורים. ובראותי שיש לי ב"ה השפעה על בחורים לקרבם לתורה, חשבתי שכדאי לנצל זאת ולפתוח להם מסגרת ישיבתית ביום. וב"ה אנחנו כיום בשנה השביעית עם הישגים רוחניים נאים וטובים.

והיא לו נדפס'ה

שבעה עשר ספרים בסייעתא דשמיא. את הספר הראשון "אביעה רננות" הוצאתי בגיל שבע עשרה (ונדפס עד היום ברבבות עותקים), והאחרון לביתיים סליחות "אדיר ונאור".

תקוה

שאזכה להשלים את סדרת הספרים "מאורות אביעה"ה".

חדשות אני מגיד

בית
המלוכה

מרן שליט"א במסע חיזוק בארצות הברית

מסע החיזוק של פאר דורנו מרן ראש הישיבה שליט"א, החל ביום רביעי כ"ג סיון, ונמשך כשבועיים שבמהלכם מרן שליט"א מסר שיעורים ושיחות חיזוק במספר מקומות והיכלי תורה.

מרן הקדים את המסע השנתי בכדי להשתתף בבר מצוה לבנו של רבי מיכאל כליפה נמני, רב בית הכנסת 'נר מנחם חיים וחסד' בקראון הייטס שבברוקלין, ניו יורק. במהלך השמחה שהתקיימה באולם 'קהילת יעקב' בפלטבוש, התייחס מרן שליט"א לגל הטרור בעולם: "היום יש פחד גדול בכל העולם מדאעש, הם משגעים את כל העולם, אינם נותנים מנוחה לאף

מרן שליט"א מוסר שיעור בכולל בארצות הברית

בקברו של הרבי מלובאוויטש זצ"ל

עם הגאון רבי מלכיאל קוטלר שליט"א

אחד, בין בפלורידה ובין בצרפת, איך נוכל להתגבר עליהם? רק על ידי שלומדים תורה."

במהלך ביקורו, מסר מרן שליט"א שיעור כללי בישיבת ליקווד המפורסמת, כאשר לאחר השיעור נפגש עם ראש ישיבת ליקווד הגאון הרב אריה מלכיאל קוטלר שליט"א. במשך שעה ארוכה דיברו השניים בדברי תורה והלכה, ועל שושלת הרבנים של הרב קוטלר. מרן שליט"א שיבח את ישיבת ליקווד, והעניק לו את ספרו "ארים נסיו" על מסכת יבמות, כאשר הרב קוטלר הביא לו את הספר "משנת אהרן" של סבו הגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל. מרן שליט"א נפרד ממנו בברכה שימשיך לגדל דורות של תלמידי חכמים.

לפני השיעור כללי בליקווד, מסר מרן שיעור תורני בכולל בדיל.

לקראת ערב שבת של ההילולא הכ"ב של הרבי מלובאוויטש זצ"ל, החל בג' תמוז, הגיע מרן שליט"א בין רבבות אלפי ישראל להשתטח באוהל הציון הקדוש בקווינס להעתיר עבור כלל ישראל לישועה ורחמים.

סדרה חדשה ממרן שליט"א על ספר איוב

עם סיום שיעוריו בפירוש ספר קהלת (שנמשכו מספר שנים), החל מרן ראש הישיבה שליט"א בסדרת שיעורים חדשה על פירוש ספר איוב, בה מגלה מרן שליט"א את האוצרות הטמונים בספר איוב שנחשב כאחד משלושת ספרי החכמה שיש לנו בתנ"ך.

השיעור נמסר באופן קבוע מדי יום חמישי בבית מדרשו של מרן שליט"א רחוב הרב עוזיאל 43 בין מנחה לערבית (השיעור מתחיל מהשקיעה עד לצאת הכוכבים).

כאן המקום לציין שבשאר ימות השבוע נושאי השיעורים הם בדרך כלל, בימי ראשון ושלישי על פרשת השבוע, ובימי שני ורביעי מספר בן איש חי על אותה פרשה. כל שיעוריו של מרן שליט"א ניתנים לשמיעה במערכת קול נאמן (077-2612703) שלוחה 2-2.

בכל הארץ יצא קום

לאחר זמן והשקעה גדולים מאוד, אנו יכולים לבשר לצבור הרחב כי המקלט הייעודי לקליטת שידורי "הלווין" של מו"ר מרן ראש הישיבה שליט"א כבר כאן! ללא צורך במחשב וללא צורך של גלישה באינטרנט וכדומה! רק להדליק ולצפות (בתוך המקלט יש כרטיס-סיים של חברת אורנג' ובעזרת הרשת הסלולרית המקלט קולט את השידור).

המקלט הייעודי פותח במיוחד עבור ציבור יראי השם שאינם מעוניינים להשתמש במחשב או בחיבור לרשת האינטרנט. המכשיר מבטל את הצורך בשימוש בהנ"ל, ועדיין ניתן לצפות בצורה קלה ופשוטה בשיעור הנפלא והמיוחד של מורנו ורבנו הגאון מרן ראש הישיבה שליט"א.

המכשיר מיועד במיוחד לשימוש ציבורי לצורך פתיחת מרכזי שידור בכל רחבי הארץ בבתי כנסת וכדומה. עם זאת ניתן בהחלט להשתמש בו גם לצורך פרטי.

מיותר לציין שחוץ מצפיה בשיעור השבועי של מרן בשעת השעור עצמו בשידור חי, לא ניתן לעשות עם המקלט הייעודי שום דבר אחר. גם לא לצפות בשיעורים קודמים של מרן שליט"א.

קצת פרטים טכניים:

1. גודלו של המקלט הוא: 12.5 * 12.5 * 2 ס"מ
2. המקלט אינו כולל מסך לצפיה ויש לחבר אליו מסך או מקרן - תלוי בכמות הצופים וגודל המקום בו משדרים.
3. למקלט יש יציאה של כבל HDMI (כבל באורך של 1.5 מטר מצורף למקלט) ואתו יש לחבר את המסך/מקרן (למסך צריכה להיות כניסת HDMI).
4. למקלט יש יציאה של סאונד (כמו יציאה של אוזניות) אליה ניתן לחבר רמקולים או

מערכת הגברה שנמצאת במקום (במקלט אין רמקול מובנה). ניתן לשמוע גם דרך הרמקולים שמובנים במסך/מקרן אם יש כאלה.

לפרטים נוספים והזמנות, ניתן לפנות לטלפון: 6435737-058 בשעות הצהריים.

כמו כן ניתן לתרום ציוד לבתי כנסת ולהקדישו לכל מטרה - בטלפון הנ"ל.

הקטנים כגדולים, בחירת המסגרות לכל אחד כפי צרכיו, והחזרתם לכל אחד באופן אישי, אף שמדובר בכמות עצומה של משקפים".

הבשורה
שבולם ציפו לה!

מקלט ייעודי
לצפייה בשיעורו השבועי של מרן ראש הישיבה
הגאון רבנו מאיר מאזוז שליט"א

המכשיר שיחבר אתכם לצפייה בשידור החי

ללא צורך במחשב
ללא גישה לאינטרנט

מיועד להקמת נקודות שידור מרכזיים, ולשימוש פרטי.

לפרטים והזמנה: 058-6435737

YKA LIVE STREAMER

מסעות החיזוק של מרן שליט"א בחודש אלול

אם לרגע היה נדמה למישהו שעצרות התשובה בחודש אלול, זהו דבר ששייך להיסטוריה בלבד, אות הוא שהוא לא השתתף באף אחת מעצרות התשובה בראשותו של פאר הדור מרן ראש הישיבה שליט"א.

עם תחילת אמירת הסליחות בחודש אלול יצא מרן ראש הישיבה שליט"א לשורה של עצרות חיזוק בקהילות הספרדיות בערים החילוניות ובפריפריה ברחבי הארץ, במטרה לעורר את העם לתשובה לרגל הימים הנוראים

מרן שליט"א הגיע בעיקר לערים החילוניות ולאזורים שאינם של שומרי תורה ומצוות, והרבה להתייחס בעצרות לנושאים של קדושת ושמירת השבת, קביעת עתים לתורה, וכן על החשיבות בהעברת הילדים למוסדות תורניים.

מסעות התשובה החלו בערים בת-ים וראשון לציון, בהשתתפות מאות מתושבי הערים, בהם ציבור גדול שאינו נמנה על ציבור שומרי תורה ומצוות.

במהלך חודש אלול הספיק מרן שליט"א להיות בכמה וכמה ערים ביניהם הערים: אשקלון, לוד, רמלה, יבנה, רחובות ועוד. כאשר לפעמים מקוצר הזמן ביקר מרן בכמה מקומות ביום אחד.

תפלת "דמעת האבות"

יום לפני ערב כפור, בהיכל הישיבה נערכה תפילת ערב יום כיפור המיוחדת לרבנו יוסף חיים זצ"ל בהשתתפות רבנים וראשי ישיבות, בראשם מרן ראש הישיבה שליט"א. לפני התיבה עבר המקובל הצדיק רבי יעקב עדס שליט"א

הדש באוצר

קובץ "ויען שמואל"

כמדי שנה, ביום ז'ך בתמוז, יום פקודתו של הצדיק רבי שמואל עידאן זצ"ל, גם השנה יצא לאור ספר "ויען שמואל" (חלק י"ט) הכולל כמאה מאמרים. לאור השמחה העצומה בה התקבל הכרך בהיכלי התורה, יש לשקול את הוצאתו השנתית בימי בין המצרים...

את הספר מעטרות תשובותיהם בהלכה של גדולי הדור הקודם נ"ע, וגדולי הדור הנוכחי יבלחט"א. ובראשם כעין החשמל תשובה חדשה וארוכה של פאר הדור מרן ראש הישיבה הגר"מ מאזוז שליט"א בענין אימתי ברכת הדלקת נרות שבת. בעיון ובבקיאות מופלאים מחזק מרן שליט"א את פסק הרמב"ם ומרן לברך לפני ההדלקה, ומאידיך מלמד זכות על מנהג אמותינו בחו"ל שהיו מברכות אחר ההדלקה.

בין הדברים, חושף מרן בגילוי אישי: "ורעייתי נ"ע היתה מברכת אחר ההדלקה כמנהג כל נשות הספרדים בחו"ל, והיה קשה לה לשנות מנהגה". ומסיים בהערה מחויכת מ'הטור החמישי': "ובודאי שאין להתקוטט בעבור זה, כי נר שבת נתקן מפני שלום בית ולא להפך ח"ו. וזה בכלל מ"ש בגמ' (שבת דף ל"ד ע"א) הני תלת מילי לימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלו מיניה, וחד מינייהו הדליקו את הנר. כלומר בין שתברכי לפני ההדלקה או אחריה, העיקר הדליקי את הנר מיד ונתווכח אחר השבת. ודו"ק".

מתוך המשא ומתן המרתק, דלינו הברקה נפלאה, המלמדת את מה שמעורר מרן שליט"א לתלמידיו על חשיבות ידיעת תולדות העם היהודי, שלעתים בידיעה קלה אפשר לפרוך קושיות כהר תבור.

בתשובתו מביא מרן שליט"א תמיהה גדולה של מרן רבנו עובדיה יוסף זצ"ל (בספר 'קול סיני' עמ' 247) על הנוהגים לברך על נר שבת אחר ההדלקה, דאם כן למה אמרו בפסחים (דף ז' ע"ב) כל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן חוץ מן הטבילה, ולא הוסיפו גם כן הדלקת הנר?

מרן מיישב זאת בפשטות על פי נתון היסטורי שמצא בספרי האחרונים: בימי חכמי התלמוד עוד לא תקנו לברך על מצות נר

שבת (כשם שיש מצוות רבות שלא נתקנה עליהם ברכה). מתי נתקנה ברכה למצוה זו? בימי הגאונים. בעקבות מלחמתם הידועה נגד הקראים שכידוע ביטלו מצות נר שבת והיו נשארם בליל שבת בחושך, חיזקו הגאונים את המצוה על ידי שתיקנו לה ברכה (ישנן ברכות נוספות שתיקנו הגאונים כמו 'אשר צג', ברוך שאמר ועוד). וממילא מובן שלא הזכירה הגמרא חוץ מהדלקת הנר, כי לא בירכו עליו כלל.

לעובדה היסטורית זו הוא מביא הוכחה יפה מאוד מפשט הגמרא, שכגודל פשטותה כן גדול יופיה. הגמרא במסכת שבת תחילת פרק במה מדליקין דנה בענין הדלקת נר שבת, ואינה מזכירה כלל שיש עליו ברכה. והנה לאחר מספר דפים שהגמרא דנה בנר שבת, היא עוברת לעסוק דרך אגב בנר חנוכה, ואז שואלת (בדף כ"ג ע"א) מאי מברך והיכן ציונו וכו', והשאלה מתבקשת מדוע לא שאלה זאת הגמרא כבר בנר שבת שהוא עיקר המסכת והפרק ודנו בו כבר מספר דפים. מוכרחים לומר שהסיבה היא מפני שפשוט לא נתקנה עליו ברכה.

זוהי פנינה קטנה ששלינו ממים אדירים. הרוצה להחכים, יעיין בגוף הספר, וירוה נחת ממאמר זה ומשאר המאמרים הנפלאים שבו. ישוטטו הרבים ותרבה הדעת.

ספר "באר מים חיים" (חלק ב')

זכות מיוחדת יש לו למורנו רבי חיים ברגיג שליט"א (ר"מ בשיעור ג' ישיבה קטנה) שמלאכתו נעשית על ידי אחרים בטוב טעם ודעת.

ספר זה היוצא לאור על ידי תלמידיו משנת התשע"ה בשיעור ג' ישיבה קטנה, כולל חידושי מסכת גיטין על פרק המביא קמא וסוגיית פרוזבול מהרב שליט"א ומתלמידיו הי"ו, ובחציו השני רצוף שאלות ותשובות ומאמרים בהלכה בשלל נושאים אקטואליים (ביניהם: שינוי מקום בסעודה, ברכת הבמבה, שימוש במסנני מים בשבת, שימוש בשקית קוקי בשבת, חיוב מזוזה במעלית, דין העציצים בשביעית, ועוד ועוד).

את הספר מעטרת הסכמתו של מרן ראש הישיבה שליט"א בו משבח את הרב המחבר שליט"א וכותב בין היתר: "ואני מכירו מלפני כעשרים וחמש שנים כשלמד אצלי בילדותו שלומד בעיון ישר ובהבנה עמוקה". עוד כותב מרן בהסכמתו בעניין כתיבת חדושי גמרא בדרך הפשט: "ואני חושב שזו הסיבה שלומדים הלכה מחידושי הראשונים על הש"ס ולא מחידושי האחרונים, כי בדורות האחרונים הרבה נטו קו בפלפול והוגו מן המסלה (כידוע שצווחו על זה מהר"ל מפראג והגאון חוות יאיר ועוד). אבל אם נחזור ללימוד הישר והפשטי, אפשר לחדש גם חידושים בהלכה מתוך העיון בתלמוד, "כי רוח א-ל עשתנו כולנו ומחומר אחד קורצנו" (כלשון הראב"ע בפירוש קהלת ה' א')."

ספר זה הוא למעשה כהמשך לספר באר מים חיים חלק א' שיצא גם הוא על ידי תלמידי מורנו הרב בשנת התשס"ז, וזכה למקום של כבוד בארון הספרים.

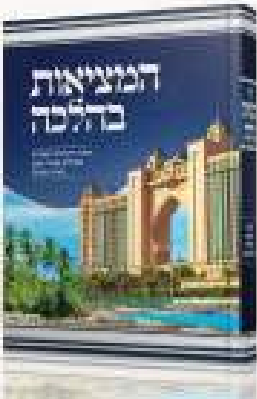
כאן המקום לציין את הבחורים היקרים שמסרו נפשם להוצאת ספר זה: ר' רפאל הכהן ור' יצחק מסקלצ'י נר"ו, יזכו לעלות במעלות התורה והיראה מתוך בריאות ונחת אמן.

ספר "המציאות בהלכה" הלכות והנהגות בטיולים ואתרי נופש

השט בים התיכון האם נחשב כיוצא לחו"ל? האם רמת הכשרות בבתי מלון יכולה להיות כמו בבית? מהי ההנהגה הנכונה בשאלת הליכה לאתרים הפתוחים בשבת? האם ישנה בעיה להתפלל בפארק מים? האם יש חשש בהכנסת תיגוקות וילדים לקברות הצדיקים?

על כל זאת ועוד שלל נושאים אקטואליים ניתן למצוא תשובה בספר החדש המקיף וכולל את כל ההלכות שעשוי אדם להיפגש בהם בטיולים ובזמני חופשה.

בין הנושאים שבספר: כל הדינים וההנהגות הקשורים לבתי מלון (כולל סקירה מקיפה לבעיות המצויות בבתי מלון והפתרונות שיש להם), טיסה במטוס, שהייה בחוץ לארץ, אתרי נופש (פארק מים וכדומה), הטכנולוגייה בראי ההלכה, הלכות תפלה, דיני סעודה על כל המסתעף ועוד ועוד...

הספר זכה להסכמתו של מרן ראש הישיבה שליט"א, וכן להסכמתם של הרבנים החשובים הגאון הרב אהרון בוטבול שליט"א, הגאון הרב משה פנירי שליט"א ועוד...

ברכותינו לרב המחבר מבוגרי ישיבתנו הרב יעקב מור שליט"א, שימשיך לזכות את הרבים בספריו הנפלאים.

סֶכֶךְ או סֶכֶךְ?

הרב אלעד עשוש

ישנם אנשים שבמקום "סֶכֶךְ" אומרים "סֶכֶךְ" (בכ' ראשונה דגושה), וחושבים שכך מדויק יותר. אלא שזו טעות, שהרי כלל פשוט וברור אצל כל מי שריח דקדוק לשון הקודש נודף ממנו, שאותיות בג"ד כפ"ת - האותיות בהן יש דגש קל - יבואו דגושות בדגש קל רק בראש מלה (כשאין מפסיק, דחיק ואתי מרחיק) כמו "בְּרֵאשִׁית" "בְּרֵא" "בְּבֹד" וכדו'. וכן יבוא דגש קל אחר הברה סגורה (שווא נח) בתוך המלה כמו "תְּזַכֵּר" "תְּשַׁח" "תְּשַׁבֵּר" "תְּקַפֵּץ" וכדו'.

כיון שכן, הכ' הראשונה שבמלה "סֶכֶךְ", בודאי תהיה רפה ולא דגושה, שהרי אינה בראש מלה ואינה אחר הברה סגורה (שווא נח), ואין שום סיבה להדגישה. וזה כלל ברזל שאחר שוא נע מעולם לא יבוא דגש לא קל ולא חזק, חוץ ממלים שְׁתִּי, שְׁתִּים.

איך אם כן נוצרה טעות זו, אפשר שמכיון שהס' נקראת אצל האנשים בשוא נח זה גרם שהכ' שאחריה נדגשה, אך זה אינו נראה כל כך. והגורם העיקרי לענ"ד הוא, שכאשר משתמשים בשורש ס.כ.ך בפעלים, הוא בעיקר בבנין 'פיעל' (מה שנקרא 'כבד' בגלל דגשותו) כגון "לְסַכֵּךְ" "סֶכֶךְ" "מְסַכֵּךְ" וכדו', וזה גרם לאנשים לטעות ולהבין שמקור המלה הוא "סֶכֶךְ" ולא "סֶכֶךְ". כמו שתמצא מי שיאמר "לְשַׁבֵּר" "לְצַבֵּר" "לְסַבֵּב" כולם בב' רפה בטעות, משום שהטיות המלה הם "שֻׁבֵּר" "צוֹבֵּר" "סוֹבֵּב". אך אין קשר בין הטיות המלה בפעלים שמושפעים מהבנינים (במקרים אלו בנין 'פיעל' כאמור שתמיד יבוא עם דגש בעה"פ), לשמות עצם שאינם מושפעים מהבנינים.

"מכון הרב מצליח"
שערי מוסדות ישיבת כסא רחמים בני ברק
03-6714821 050-4158565 שעות פתיחה: 12:00-19:00

**"ראיתי ב'אוצרותינו'
מסר נפלא שלמד רבי
עזרא דנגור רבה של בגדד
מהתנהגותו של יוסף הצדיק!"**

מתחילים מבראשית
"אוצרותינו" עם
וטועמים **עונג שבת** אמיתי!

*6 האנשים ספר זה אילמו, וידיעה כי אמי שבת נסאנו, יאצא מן
צונו שבת אצמי. וישבה לאילוח אילוח בלא*

מתוך הסכמת פאר הדור מרן הגאון רבי מאיר מאוויז שיל"ט"א

הספר 'אוצרותינו' לוקח את הקורא למסע אל אוצרות התורה
לאור חידושיהם של רבותינו הספרדים
שזור בסיפורים ומשלים.

מחיר הספר:
50 ש"ח
כולל מי"מ
לא כולל
משלוח

בהילולא רבא דצדיקיא תשע"ז איה"ב,
יקבלו האורחים "אוצרותינו" על חומש שמות מתנה.

נדפס בסיוע

האחים המבורכים: **שימו, צבי, ינון וכמוס עמאר**
ומשפחותיהם הי"ו. להצלחתם ובריאותם.
ולעילוי נשמת הוריהם **עזר וכנפיטה עמאר ע"ה**.

וכן האחים המבורכים: **מכלוף, יום טוב, אשר וזאן**
ומשפחותיהם הי"ו. להצלחתם ובריאותם.
ולעילוי נשמת הוריהם **מקיץ ומדיאנה וזאן ע"ה**.

ולעילוי נשמת המנוח הנכבד והיקר
אוהב תורה ולומדיה, אהב את הבריות, איש אמת,
בעל צדקות אשר זכה להיות מבוני הארץ ומיישביה
שאל בר דוד ושושנה לבית עשוש ז"ל תנצב"ה
הוקדש ע"י אשתו בניו ובנותיו

**יה"ר שיתמלאו כל משאלות לבם לטובה, ובכל אשר יפנו
ישכילו, וכל אשר יעשו יצליחו, ויזכו לעושר ואושר וכבוד,
בריאות איתנה ונהורא מעליא, אורך ימים ושנות חיים. אמן**

בחסות:

מאיה ניהול תכנון ושירותים 1995 בע"מ

